

KURTULUŞ

sosyalist dergi

«TEK PARTİ»ye «TEK CEPHE»

«İLERİ DEMOKRASİ ve TÜRKİYE»

TSİP İLERLERKEN
BİR HATIRLATMA

PARTİ BAYRAĞI
BURJUVA İKTİSADINI
SAVUNUYOR

KABUL ETTİĞİMİZ MİRAS

HAZİRAN-EYLÜL-1980

38

KURTULUŞ

sosyalist dergi

AYLIK DERGİ

HAZİRAN, EYLÜL — 1980

YIL : 4 — CİLT : 7 — SAYI : 38

*Sahibi: İsmail AYÇİÇEK/Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Mustafa EKER/Yönetim Adresi: İbrahim Müferrika
Sok. Fazilet Han, Kat: 4, No. 409 ULUS-ANKARA/Ya-
zışma Adresi: Posta Kutusu: 308 Kızılay-ANKARA/Abo-
ne Bedeli: Yıllık 500 TL'dir. Yurt dışı abone bedeli iki
katıdır./Her türlü ödeme için: İsmail Ayçiçek, Posta Çe-
ki No: 100994.*

TÜSTAV

İÇİNDEKİLER

«Tek Parti»ye «Tek Cephe»/KURTULUŞ	5/253
«İleri Demokrasi ve Türkiye» : TSİP İlerlerken Bir Hatırlatma/KURTULUŞ ..	33/281
Parti Bayrağı Burjuva İktisadını Savunuyor/KURTULUŞ	79/327
Kabul Ettiğimiz Miras/KURTULUŞ	148/396

TÜSTAV

Baskı : UFUK Matbaası

«Tek Parti»ye «Tek Cephe»

«Sol içinde TİP'in yeri ve görevleri» yazısında TİP program ve görüşlerinin genel bir değerlendirmesini yapmış, örgütlenme, faşizm, vb. konulardaki görüşlerini ve durumlarını ayrı bir yazıda inceleyeceğimizi belirtmiştik. Ancak son zamanlarda TİP içinde meydana gelen değişmeler o kadar hızla gerçekleşti ki, 32. sayımızda vaadettiğimiz yazının konusu da buna paralel olarak değişikliğe uğradı.

14 Ekim 1979 seçimlerinden sonra —her seçimden sonra olduğu gibi— TİP içinde bir çalkantı başladı. Daha doğrusu ne zamandır varolan çalkantı, seçim sonuçları nedeniyle ayyuka çıktı. 3 Şubat 1980 tarihli bir sonuç belgesi doğuran parti içi tartışma TİP'de yeni bir dönem, «yeni» bir politik çizgi yarattı. Sonuç belgesinden de anlaşılacağı gibi, TİP biraz daha *ilerledi*, TKP ile «tekleşmesine» ramak kaldı.

Son dönemde Devrimci Demokratlar (Şıvancılar), TKP, TSİP ve TİP arasında gözlenen yakınlaşmanın siyasi birlik ile noktalanmasına neredeyse kaçınılmaz olarak bakılıyor. Bu sürecin nereye, ne kadar gideceği üzerine birşey söylemek olanaksız. Ama bizim açımızdan, bu siyasi grupların ayrı ayrı durmalarının bir anlamı yoktur. Çünkü temel politikaları itibarıyla aynı olan siyasetlerin ayrı durmalarını anlamak mümkün değildir.

Görülen o ki, TİP program ve görüşlerindeki TKP ile olan mantık aynılığını, lafzî aynılığa yansıtma için ileri bir adım attı. Sonuçları itibarıyla Türkiye devrimci hareketinin karşısına yeni engeller dikecek olsa da, siyasi tablonun berraklaşması açısından, bu gelişmeyi olumlu buluyoruz.

Bu yazıda sonuç belgesi «Tek Parti/Cephe»nin temel unsurlarını ele alacağız. Bu, TİP içindeki sağlıklı

unsurlara, proletarya sosyalizmi saflarına çağrı ve aynı zamanda reformizme karşı mücadeleye katılmaları dileğidir.

DENENMİŞ KADRO, SAĞLAM PROGRAM

«Program bir partinin elde etmek için uğrunda savaştığı herşeyi açık seçik ve kısa olarak ifade eden bir belgedir.» (Lenin)

Bu, uğrunda savaşılacak herşeyi açıkça ve özlüce belirten belge, Marksizm-Leninizm ışığında ülkenin ve dünyanın somut koşullarının incelenmesiyle ortaya çıkar. Ülke ve dünya koşullarında meydana gelen *esaslı* değişiklikler programın değişmesini de zorunlu kılar. Bu söylediğimiz, Marksizm-Leninizmi kılavuz edinmiş, ülke koşullarının doğru, aslına uygun, denetlenebilir ve ispatlanabilir tahlilini yapan komünist partiler içindir.

Ancak Türkiye, teorinin pek de ciddiye alındığı bir ülke olmak şansına henüz sahip olamamıştır. Ülkede esaslı, köklü, somut değişiklikler olmadan birçok parti ve grup sık sık programlarını ve temel tezlerini değiştirmektedir. *Birşey olmamışcasına da yollarına devam* edebilmektedirler. Buna en çarpıcı örnekler TSİP ve HK'dır. TİP'de bu kervanın yeni yolcusudur. Türkiye'de neler değişti de, temel tezlerini ve programını değiştiriyor? Verebilecekleri tek yanıt: «Birşey değişmedi. Değişen bizim kafamız.»

Akıllarına estikçe görüş ve program değiştiren bir kafanın, üzerinde oturduğu vücut ne denli sağlamdır? Yoksa, sağlam vücut sakat kafanın altında mı bulunur?

TİP yeniden kurulduğu 1975'den bu yana —sadece seçim sonuçları alındığında sarsılan— sarsılmaz bir inanç ve inatçılıkla, Türkiye solunun bölünmemiş olduğunu, kendisinin işçi sınıfının doğrudan (!) ve bilimsel sosyalist partisi olduğunu, «denenmiş kadroları ve bilimsel sosyalizmin Türkiye koşullarına en iyi uygulanması olan programı, temel parti belgeleri ve demokratik merkezîyetçi işleyişi ile» görev başında olduğunu, «maceracı ve goşist» gruplarla ittifak diye bir meselesi

olmadığını, CHP ile ittifak yapabileceğini ve yapması gerektiğini savunagelmıştır. Buna karşın, nedense TKP ve TSİP ile ittifaka yanaşmamıştır.

TİP, ne zaman gündeme geleceği belli olmayan «sosyalist devrime» kadar esas sorunun «demokratikleşme» olduğunu savunmuş, siyasal iktidarı almak hedefini bile ortaya koymamış, kendi mücadelesinin demokratik hakları genişletme mücadelesi olduğunu programına işlemiştir. Bu yüzden TİP programı için, «reformlar için mücadele programı», «haklar uğruna mücadele programı» nitelemesinde bulunmuştuk. (Bkz. Kurtuluş, sayı : 32)

Türkiye'nin önündeki devrimci adım nedir? Bu soruya TİP, ne demokratik ne de sosyalist devrim cevabını vermiştir. «Türkiye'de burjuva demokratik devrim *esas olarak* yapılmıştır» tesbitindeki «esas olarak» paratönerine sığınarak «esas olarak» devrimden kurtulduğunu sanmış, «demokrasinin sınırlarını genişletmeyi», «politik demokratikleşme sürecini» uğruna savaşıacağı programının temeli yapmıştır.

Emperyalizme karşı mücadeleyi boş ve yalan bir sözden ibaret «emperyalizmin geriletilmesi»ne indirgemştir.

Türkiye'de egemen sınıf/sınıflar veya zümrenin kimlerden ibaret olduğuna, devletin kimin olduğuna *açık* cevap verememiştir.

Faşizmi ve faşizme karşı mücadeleyi ciddiye almamış, faşist terör kendi üyelerine yöneldiği zamanda bile, faşistlere karşı, anti-faşist mücadele sürdüren ve kendini koruyan devrimci ve demokratları «terörist» ünvanı altında aynı kaba koymuştur.

Sıkıyönetimin esas görevinin terörizmle mücadele olduğunu söyleyerek, ülkede ikili iktidar olduğu uydurması ile CHP'yi ve sıkıyönetimi desteklemiştir. Sıkıyönetime, yasal dayanaklarını yitirmemesi yolunda akıl hocalığı yapmıştır.

Türkiye'de demokrasinin gerçekleşmesinin bir devrim sorunu olduğunu görememiş ve CHP'nin kuyruğundan ayırmamıştır.

Ve nihayet, TİP, faşizme karşı cephe diye bir sorunu görmemiş, anti-faşist eylem birliklerini ve ittifakları hiç ciddiye almamıştır.

Kısaca özetlediğimiz bu tutum içindeki TİP, şimdi neler söylüyor? Nereye gidiyor?

DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİ, DEVİRİM SÜRECİ MİDİR?

«Bugün ve önümüzdeki sürede Türkiye'nin güncel ve ivedi sorunu politik alanda ülkenin demokratikleşmesidir. (...) Demokrasinin geliştirilmesi, düşün, söz, basın, yayın ve örgütlenme özgürlüklerinin engelsiz sağlanması geciktirilmeyecek kadar ivedidir. (...) Bununla birlikte, uzun süreli açıdan, demokratikleşme yalnız politik alanda değil, tüm toplum yapısında gerçekleşmesi gereken bir süreçtir.» (TİP Program ve Tüzüğü, s.: 46-47)

Demokratikleşme sürecinin ne mene birşey olduğunu geçen yazımızda anlatmıştık. Biz yine de TİP başkasını Behice Boran'a başvuralım. Boran, Türkiye'deki demokratikleşmenin Batı Avrupa ülkelerindeki demokratikleşmeden farkını anlatırken önemli bir noktayı vurguluyor. Bu uzun, fakat önemli alıntıyı aktaralım :

«Bir diğer önemli fark da, sosyalist devrim aşamasından önce bir ara aşamanın zorunlu olup olmadığıdır. Batı'da «ileri demokrasi» diye adlandırılan böyle bir ara aşama öngörülmektedir. Bizde de Ulusal Demokratik Devrim aşaması ileri sürülmektedir. Parti programımızda ve çeşitli yayınlarımızda belirttiğimiz gibi ve bu yazıda çizdiğimiz tarihsel gelişme tablosundan da anlaşılacağı üzere, Türkiye'de burjuva demokratik devrim esas itibarıyla yapılmıştır. Artık bu nitelikte bir *devrim* değil, toplumun demokratikleşme sürecinin genişletilmesi ve derinleştirilmesi sözkonusudur. İleride bir devrimin nesnel ve öznel koşulları meydana geldiğinde, bu, sosyalist devrim olacaktır.

«Aradaki dönemde, işçi sınıfı partisinin, kitle tabanı olan, demokratik nitelikte diğer parti veya partilerle

bir koalisyon hükümeti oluşturması sözkonusu olabilir mi? Olabilir de, olmayabilir de. Olursa bu *devrim* demek olmayacaktır. Sosyalizm doğrultusunda bağımsızlık ve demokrasi mücadelesini bir basamak daha ileri götürmek olanağına daha güçlü biçimde ve ölçüde sahip olma anlamına gelecektir.» (Boran, Yurt ve Dünya, sayı: 1, s. 84)

TİP'e göre Türkiye'de demokratik devrim geçmişte kaldı. Sosyalist devrim ise bilinmez bir *ilerinin* sorunudur. Bu yüzden TİP'e göre, Türkiye'nin önünde bir *devrim sorunu* ve *devrim süreci* yoktur. Onun yerine «politik demokratikleşme, politik özgürlüklerin yasal engellerden kurtulması en güncel ve ivedi görevdir. Bugün için mücadelenin ağırlığı bu nokta üzerinde yoğunlaşmaktadır.» (Boran, age) saptaması yapılmaktadır. TİP'in ileride (!) gerçekleştireceği «sosyalist devrim»den önce bir ara aşama, *bir devrim* kesinlikle sözkonusu değildir.

Boran'ın kendisinin sorup yanıtladığı bir soru da, bu «politik demokratikleşme sürecinde» koalisyon hükümetlerinde yer alıp almayacakları konusudur. Boran, buna pek «diyalektik» (!) bir yanıt veriyor: «Olabilir de, olmayabilir de». Neyse ki, *açık ve dürüst cevap* verdikleri bir nokta var: Eğer koalisyon hükümetlerinde yer alırlarsa bunun devrim demek olmayacağıdır. Sadece «demokratikleşme» yolunda ileri bir adım olacağıdır.

Özetle TİP :

a) Türkiye'nin önünde bir devrim sürecinin değil, demokratikleşme sürecinin olduğunu;

b) İleride (!) olacak «sosyalist devrim»den önce bir ara aşamanın veya *devrimci-demokratik iktidarın* olmadığını;

c) Devrim anlamına kesinlikle yorumlanmayacak bir koalisyon hükümetine katılma olayının hem olabileceği, hem de olamayabileceğini savunuyordu. Savunuyordu diyoruz; çünkü bu tezler şimdi değişmiş bulunmaktadır.

Bu üç maddede özetlenen görüşler ciddi bir parti için hayati önemde konulara cevap vermektedir. **Çünkü**

bu sonuçlara ülkenin tahlilinden ulaşılabilmektedir ancak. TİP kurulduğundan ve programını kabul ettiğinden bu yana 5 yıl bile tamamlanmadı. Türkiye'nin önündeki gelişme doğrultusuna ilişkin görüşlerini değiştirecek ne gibi değişiklikler oldu? İsterseniz, önce TİP yukarıda belirttiğimiz görüşlerinin yerine, *yeni* ne koymaktadır sorusuna yanıt arayalım.

«Tek Parti, Tek Cephe» broşürü şunları yazıyor :

«Türkiye'de de, ileri veya orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerde olduğu gibi *tek ve birleşik bir devrim süreci* sözkonusudur. (...)

«Kısacası, kapitalizmin egemen olduğu-gelişmiş ya da orta derecede gelişmiş ülkelerde tek bir devrim sürecinin sözkonusu olduğu, bu devrim sürecinin özünü belirleyen temel çelişkinin emek-sermaye çelişkisi olduğunu savunan Partimiz, Programında, 'sosyalizm aşamasını bilinçli örgütsel çalışmalarının doğrultusunu saptayan hedef olarak kabul' ederek *devrim sürecinin tekliğini, birleşikliğini* öngörmüş, 'devrim gündeme geldiğinde, bu (nun) sosyalist devrim olacağı' tesbitini yapmıştır.» (age, s.: 51-52) (abç)

Tek Parti/Cephe broşürü, Türkiye'nin önünde tek ve birleşik bir devrim sürecinin varolduğunu saptamaktadır. Ve «iç içe geçen demokratik ve sosyalist görevler» den söz etmektedir. (Bkz. s.: 52)

Parti programında ve Boran'ın yukarıda aktardığımız Yurt ve Dünya'nın 1. sayısındaki *bir devrim süreci* tanınmamakta, onun yerine demokratikleşme süreci saptanmaktadır. Aynı alıntıdan Boran'ın sözünü tekrar hatırlatalım:

«Türkiye'de burjuva demokratik devrim esas itibarıyla yapılmıştır. *Artık bu nitelikte bir devrim değil, toplumun demokratikleşme sürecinin genişletilmesi ve derinleştirilmesi* sözkonusudur.» (abç)

TİP, Türkiye'nin önüne bir demokratikleşme (reformlar) süreci yerine, devrim süreci koymakla, reformculuktan devrimciliğe yükselbilmiş midir? Hayır! Çünkü TİP sadece lafızları değiştirmiş, mantık aynı kalmıştır. Bunu ileriki sayfalarda göstereceğiz. «Demokratik-

leşme» kelimesinin üzerine kurşun kalemle «devrim» kelimesi yazmakla sadece vakti zamanında eleştirdiği UDD savunucusu TKP'ye daha çok benzemiştir.

«İç içe geçen demokratik ve sosyalist görevler» olduğunu saptamak hiç kimseyi şu soruya cevap vermek zorunluluğundan kurtaramaz: Önümüzdeki devrimci adım nedir? Demokratik devrim mi, sosyalist devrim mi? Eskiden bu soruya «önümüzde devrimci adım yoktur. Demokratikleşme (reformlar için mücadele) süreci vardır» diye yan çizen TİP, şimdi bu soruya ne cevap veriyor? Madem ki, artık, önümüzde bir devrim sürecinden (*üstelik tek ve birleşik*) sözediyorsun, bu süreçte başarılması gereken *ilk adımın, devrimin karakteri* nedir? Demokratik devrimin *esas itibarıyla* yapıldığı tesbitini değiştirmedigine ve henüz ilerinin (!) sorunu olan sosyalist devrimi günümüze doğru yakınlaştırmadığına göre, ne tür bir devrimle karşı karşıya kalacağız? Bu soruya öyle kestirme cevaplar verilmez; «demokratik ve sosyalist görevlerin içiçe geçtiği birleşik ve tek bir devrim süreci öngörüyoruz», diyebilirsiniz. Bu ürkek ve cılız sesle yapacağınız itirazı duyar gibi oluyoruz.

Lenin, 'İki Taktik'de demokratik ve sosyalist görevlerin içiçe geçmesi sorununa değinmeden geçmemiştir. Geçemezdi de. Lenin, özellikle 19 y.y.'daki Batı Avrupa'daki birçok burjuva demokratik devrimlerin sosyalist unsurlar barındırdığını, sosyalist görevleri gündeme aldığını, aynı şekilde gelecekteki, Batı Avrupa sosyalist devrimlerinin demokratik devrimin görevlerini sonuna dek başaracağını ve onun eserini tamamlayacak demokratik görevleri olacağını belirtir. Lenin, yine kendi ülkesinde amaçları ve karakterleri bakımından farklı iki ayrı devrimin görevleriyle yüzyüze olduklarını anlatır. Ve bu görevin başarılmasının Rus proletaryasını uluslararası sosyalizmin önderi yapacağını dahice belirtir. Ama bütün bu söylediklerinden sonra Lenin, toplumun önündeki devrimci adımın ne olması gerektiğini açıklıkla belirtmekten bir an bile geri durmaz. Çünkü, Lenin'in yöntemi diyalektiktir. Ve diyalektik, bir süreçteki temel ve ikincil önemdeki çelişkileri ortaya koymak olduğu ka-

dur, o andaki, o dönemdeki çelişkiyi yakalayıp kavrama yöntemidir.

Engels'in belirttiği gibi, temel çelişki, üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişkidir. Şöyle veya böyle kapitalizmin egemen olduğu bir toplumdaki temel çelişkinin, emek-sermaye arasındaki çelişki olduğu tartışma götürmez. Ama sorun temel çelişkinin saptanmasıyla bitmez. Tarihi, bölünmez ve tek bir süreç olarak ele alan tarihsel materyalizm bizim rehberimizse, bu bölünmez ve tek bir süreç olan insan toplumunun gidişinde o anda, o tarihsel dönemde yakalanması gereken ana halka nedir? Dönemin baş çelişkisi nedir? Bu soruya vereceğimiz cevap görevlerimizin açıklıkla kavranmasına hizmet edeceği gibi, ne tür bir devrimle yüzyüze kalacağımızı da açıklar.

Türkiye emperyalizme bağımlı, kapitalizmin egemen olduğu bir ülkedir. Ekonomiye, politikaya, velhasıl herşeye egemen olan emperyalizmle birlikte tekelci burjuvazi ve az ya da çok feodal karakterli büyük toprak sahipleridir. Yani oligarşidir. Ülkedeki temel çelişki emek-sermaye çelişkisidir. Bu çelişkinin çözümü sosyalist devrim sorunudur. Oysa bu çelişkiden önce çözümlenmesi gereken ve bizim subjektif yargılarımıza göre değil, objektif olarak «beni çözmek zorundasın» diye karşımıza dikilen ve temel çelişkiden kaynaklanan başka çelişkiler de vardır. Ve bunlardan biri, içinde bulunduğumuz ve önümüzdeki dönemde kavranması gereken ana halkayı oluşturmaktadır. Yani baş çelişkidir sözkonusu olan. Ve bu, emperyalizm ve oligarşi ile halklar arasındaki çelişkide ifadesini bulmaktadır.

TİP'e Türkiye'deki baş çelişkinin hangisi olduğunu ve devrimci adının ne olduğu sorusunu bıkmadan, tekrar tekrar soracağız.

TİP, programında devrimci süreci öngörmezken şimdi bunu kabul ediyor. Bunu tamamlayan ana öge, bu devrimci süreçte bir *iktidar meselesi* olmalıdır. Daha önce, sosyalist devrimden önce bir devrimci-demokratik iktidar öngörmeyen TİP, ancak koalisyon hükümeti olasılığından söz etmişti. İşte şimdi sosyalist devrimden ön-

ce *demokratik iktidarı* da kabul ederek, temel önemde bir değişiklik yapmıştır.

«Partimiz, öte yandan, *'sosyalist devrimden önce işbirlikçi tekelci büyük sermayenin ve büyük toprak sahiplerinin siyasal gücünün kırılması sonucu gerçekleşen, fakat henüz sosyalist bir nitelik taşımayan' bir iktidar olasılığını reddetmemektedir. 'Geçici' ve devrimci bir karakter taşıyacak ve sosyalist devrime geçişin ilk evresi haline dönüştürülebilecek bu olasılığın, devrim sürecinin daha ileri mevzilere sıçramasını sağlayacak nesnel olanaklar haline dönüştürülmesi, bu olanağın gerçekleştirilmesi uğruna temel politikaların geliştirilmesi ve bunun sağlanması için mücadele edilmesi, somut tarihsel koşullar ve sınıfsal güçler dengesi dikkate alınarak, Partimizce öngörülmektedir.*» (Tek Parti/Cephe, s.: 54) (abç)

TİP, demokratik iktidar hedefinden de tıpkı koalisyon hükümeti gibi olabilir de, olmayabilir de kabilinden bir *olasılık* olarak sözetmektedir.* Aynı «demokratikleşme» kelimesinin üzerine «devrim» kelimesi yazdıkları gibi, bu kez de, «koalisyon hükümeti» yerine kurşun kalemle fakat bu kez biraz daha koyu bir biçimde «demokratik iktidar» yazmaktadırlar. Türkiye'nin koşullarında birşeyler öne çıkıyor olmalı ki, demokratik iktidarı, koalisyon hükümetinden daha okunaklı ama yine de kötü biçimde yazıyorlar.

«Faşizmi yenme, işbirlikçi büyük sermayeyi, büyük toprak sahiplerini püskürtme ve *demokratik bir iktidar kurma görevimiz* ile Türkiye'yi sosyalizme götürme, sömürünün ve zulmün kaynaklarını bir daha yeşermemesine kurutma görevimiz bir bütündür.» (age, s: 54-55) (abç)

Bu sözleri, «demokratik ve sosyalist devrim tek bir sürecin halkalarıdır. Aralarında Çin seddi yoktur. Bu-

* TİP bir yandan bir *olasılıktan* (ihtimalden) sözediyor, diğer yandan da, olasılık üzerine «*temel politikalar*» geliştirmekten sözediyor. Her ihtimal üzerine temel politikalar oluşturulursa bunun adı bulanıklık, kaypaklık olur. Leninizm'le bir benzerliği olmaz.

nun güvencesi demokratik devrimde de proletaryanın öncülüğüdür» diye okuyabilir miyiz? Bu denli açık ve cesur değildir TIP'in sözleri. Kabuk değiştiren bütün oportünist politik hareketlerde görülebilen farklı tezlerin zoraki uzlaştırılma çabası, kesin ve açık konuşmak, TIP için de sözkonusudur. Açık ve kesin olmayacaksınız ki; taraftarlarını ve üyelerini şaşkınlığa uğratmayacaksınız. Tıpkı HK gibi üç dünya tahlilini kabul edeceksiniz, ama onun zorunlu sonuçlarını kabul etmeyeceksiniz. TIP'de aynısını yapıyor. Hem «geçici» ve devrimci bir karakter taşıyacak ve sosyalist devrimden önce bir demokratik iktidar hedefini kabul etmeye başlıyor, hem de bu sonucun çıkabileceği tek ve zorunlu tahlili, önümüzdeki adımın demokratik devrim olduğunu kabul etmiyor. Ama olur böyle vakalar. TIP, «asıl olanı başa koymak» (s.: 53) görevini yapmış!

«Sosyalist devrimle beraber çözüme ulaşma olanaklarını bulacak olan emek-sermaye temel çelişkisi, Türkiye'deki toplumsal yapıdan kaynaklanan tek çelişki değildir. Toplumsal yapıdan çeşitli düzeylerde çelişkiler ve sorunlar kaynaklanmakta ve bunların çözüme kavuşturulma olanakları sosyalist devrimden önce de doğabilmektedir. Partimiz bunun bilinciyle, yine Programında *'içinde bulunduğumuz dönemde, demokratikleşme sürecini hızlandırıp geliştirme, demokratik hak ve özgürlükleri koruyup genişletme, toplumu demokratikleştirme, kısacası demokrasi için mücadele ve ülkeyi emperyalizmin boyunduruğundan kurtarma görevi ve mücadelesi gündemdedir.'* Saptamasını yaparak, programda bu mücadeleye ilişkin 'eylem programı'na yer vermiştir.» (Age, s.: 53) (abc)

«Asıl olanı,» sosyalist devrimi «başta koymak»la birlikte «eylem programı»na aldıkları demokrasi için mücadele ve ülkeyi emperyalizmin boyunduruğundan kurtarma görevlerinin mahiyetini 32. sayıda ayrıntılı biçimde eleştirmiştik. Bu; a-- *demokrasinin genişletilmesi*, b-- emperyalizmin geriletilmesi olarak özetlenen reformcu bir çizgidir. TIP, şimdi *iteleme* ve *geriletme* yöntemleriyle, uğruna mücadele ettiği haklar için mücadelenin

özünü değiştirmeden, sözünü «devrim» olarak değişikliğe uğratmış bulunuyor. TİP, aktardığımız bu alıntıda sosyalist devrim ile demokratik iktidar hedefi arasında bir çelişki olmadığını, zaten geçmişte programında da reformlar için mücadele ile sosyalist devrim hedefinin uyum (!) içinde birlikte ifade edildiğini anlatmaya çalışıyor. «Merak etmeyin arkadaşlar! Biz eskiden de aynı şeyi savunuyorduk. Şimdi sadece daha iyi ifade ediyoruz. TKP'leştığımız zehabına kapılmayın!» Bunları söylüyor TİP burada.

Tek Parti/Cephe broşürünü TİP, MYK kaleme almış. Onların programını onlardan iyi bilecek değiliz (!) Ama mücadele edin de elimizdeki «TİP Program ve Tüzüğü» (1977, 4. Basım) kitapçığına bir göz atalım.

TİP MYK broşürünün 53. sayfasından aktardığımız alıntıda, kendi programlarına atıfta buldukları ve altı tarafımızdan çizilen cümle programda yoktur. «İçinde bulunduğumuz dönemde» diye başlayan cümle programda değil, «programa temel olan görüşler» (gerekçe) bölümündedir. (TİP Program ve Tüzüğü, 1977, 4. Basım, s.: 16)

Üstelik de bu cümle, Türkiye'de artık demokratik devrimin sözkonusu olmadığını anlatan ve «bundan böyle devrim gündeme geldiğinde, bu, sosyalist devrim olacaktır» sözlerinin hemen arkasından gelmektedir.

TİP şimdi savunduğu demokratik iktidar hedefinin geçmiş görüşleriyle çelişki arzetmediğini göstermek için nelere başvuruyor! Sadece «içinde bulunduğumuz dönemde» değil, baylar ve bayanlar, siz «önümüzdeki dönemde de demokratikleşme sürecinden söz ediyor ve sosyalist devrimden önce «geçici» de olsa devrimci ve demokratik bir iktidarı öngörmüyor ve savunmuyordunuz. Şimdi «programa temel olan görüşlere» değil, bizzat programınıza bakalım :

«Bugün ve önümüzdeki *sürede* Türkiye'nin güncel ve ivedi sorunu politik alanda ülkenin demokratikleştirilmesidir.» (TİP Prog. ve Tüzüğü, s.: 46)

Demek, demokratikleşme sadece «içinde bulunduğumuz dönemde» değil, aynı zamanda «önümüzdeki sürede» de güncel ve ivedi bir sorunmuş.

Bu bölümün başında daha büyük bir bölümünü aktardığımız* bu alıntının devamında bakınız neler yazıyorsunuz:

«*Demokrasi toplum yapısının ve yaşamının her kesim ve kademesinde ve her anında işlemelidir. Halk kitlelerinin yalnızca belirli sürelerde oylarına başvurulması demokratik bir yönetimin gerçekleşmesine yetmez. Ekonomik, sosyal, politik her alanda ve günlük işlerin yürütülmesinde de kitlelerin sesi ve kararları kendisini belli etmeli, yönetimi yönlendirmelidir.*» (Age, s.: 47)

Toplum yapısı denince, önce o toplumu oluşturan sınıf ve tabakalar sözkonusu edilir. Dolayısıyla toplum yapısının *her kesim ve kademesinde* demokrasi nerede ve nasıl uygulanmış bilmiyoruz. Bütün kesimler (sınıflar ve tabakalar diye okumalıyız) için demokrasi! Demokrasi konusuna, geçen yazımızda yeterince dokunmuştuk. Bunu geçelim.

«...kitlelerin sesi ve kararları kendisini belli etmeli ve *yönetimi yönlendirmelidir.*» Kitleler derken işçi ve emekçi sınıfları anlatıyor olmalılar. TİP program yapıyor ve programına «kitleler yönetimi yönlendirmelidir» yazıyor. Bu reformcu ve azınlık diktası yanlısı bir taleptir. Kitleler yönetimi yönlendirmekle yetinmemeli, *yönetime elkoymalıdır*lar. İşte böyle yazılırsa iktidarı hedeflemek, almak sorunu ortaya konmuş olur. Kısacası TİP, programında yönetime el koymak, demokratik bir iktidar kurmak hedefini öngören bir imada bile kesinlikle bulunmamıştır. O sadece burjuva iktidarlardan, kitlelerin sesine kulak verilmesini, yönetimin *yönetilmesinde değil*, yönlendirilmesinde katkısının olmasını «arz ve rica» etmiştir.

TİP, programında öngörmediği bir demokratik iktidar hedefini şimdi kabul etmekle birlikte, açık yüreklilikle «biz bunu yeni keşfettik» demek yerine şimdiki görüşleriyle programı telif etmeye çalışmakta, fakat açık

olan bu çelişki ve tutarsızlığı ortadan kaldıramamaktadır.

Demokratik iktidar hedefi ve devrim sürecini tanımlamakla TİP gerçekten devrimci mi? Yoksa ilerici mi? Bakalım.

Bu demokratik iktidar, TİP'in yeni keşfettiği «demokrasi ve özgürlük cephesi» aracılığıyla kurulacak Cephe ve ittifaklar sorununu sonraya bırakarak devam ediyoruz.

«Demokrasi ve özgürlük cephesi, tekellerin devlet üzerindeki politik egemenliğine son verecek, demokratikleştirmeyi sonuna kadar götürecektir.» (Tek Parti/ Cephe, s.: 63)

«Devlet içine çöreklenmiş olan faşistler, tekelci sermayenin köşebaşlarına yerleştirdiği adamları bulunup ayıklanacak, devlet mekanizması radikal bir biçimde demokratik temelde düzenlenecektir.» (Age, s.: 64)

«...yabancı sermayeli ortaklıklarda paylar, *tekellerin politik egemenliğinden arınmış olan devletin eline*, kamunun denetimine geçecektir.» (Age, s.: 65)

Devletin tekelci kapitalistlerden kurtarılması, demokratikleşmesi, ayıklanması, tekellerin politik egemenliğinden arındırılması: İşte demokratik iktidarın yapacakları! İşte devrimci karakter taşıyan demokratik iktidar! Sanırsınız mercimeğin taşıyı ayıklıyor! Devlet sorununda Marksizmin enkazı işte budur! Böyle devlet düşman başına!

Bu demokratik iktidarın «geçici» olacağını okuyunca sevinmiştik. Anlaşılan TİP hızını alamadı. Kalıcı yapmaya yöneldi. TİP MYK, broşürlerinin 54. sayfasında «geçici» ve devrimci bir karakter taşıyacak bir demokratik iktidar vaadederken, 66. sayfada «kalıcı bir devrimci nitelik taşıyacak» demokratik iktidar sözü veriyor bizlere. Tabii ki sadece ne dediğini bilmiyor, birbirini tutmaz şeyler söylemeyin.

TİP, devrim süreci, demokratik iktidar, demokrasi cephesi öngören bir görüşe ulaşmış da olsa, devletin kerte kerte ele geçirilmesinden, devletin demokratikleştirilmesinden ve nihayet bunlara bağlı olarak emperyaliz-

min geriletilmesinden başka birşey yapmaya niyetli değil. Öyleyse bu değişiklik niye? Sosyalizm uluslararası bir fenomendir. Revizyonizm de öyle. SBKP rehberliğinde, bir ülkede birden fazla parti olması biraz fazla oluyor. Temel tezleri ve politikaları aynı olan bu partilerden biri, TİP, bazı değişikliklerle TKP'leşebilir. Ve bu ilerleme sırasında lafda biraz da devrimcileşebilir.

TKP ulusal demokratik devrimi savunuyor. Ulusal demokratik cephe aracılığıyla demokratik bir iktidar kuracakmış. Bu iktidar, devleti tekelcilerden kurtaracak, ayıklama işi tamamlanmış, demokratikleştirilmiş bu devleti yıkıp sonra «proletarya diktaturası» kuracakmış!

TİP, henüz işi «diktatura» kuracak kadar ilerlemedi. Ancak UDC yerine aynı işleri görecek «Demokrasi ve Özgürlük Cephesi»ni (DÖC) buldu. Ulusal veya İleri Demokratik İktidar yerine geçici mi, kalıcı mı olacağına henüz karar veremediği demokratik iktidarı koydu.

Bölümün başlığındaki soruyu yanıtlarsak, demokratikleşme sürecinin TİP literatüründe adı bundan böyle devrim süreci oldu. Ancak Marksizm-Leninizm literatürü açısından bir değişiklik yok: Demokratikleşme süreci, devrim süreci değildir.

UDC YERİNE DÖC

TİP programında, işçi sınıfının, yoksul köylülük, köylü-kentli bütün emekçi sınıf ve tabakalarla ittifakını gerçekleştirmeye çalışacaktır, saptamasını yapmakla birlikte bunu somut bir biçimde ortaya koyamamış ve *cephe* diye bir sorunu tanımamıştır. (Bkz. Program ve Tüzük, s.: 46)

TİP'in bugüne kadar çıkardığı yazılı belgelere başvurarak bunu ispatlamaya gerek duymuyoruz. Çünkü, eğer bir özeleştiri sayılabılırsa, broşürlerinde bu konuya değinmişlerdir.

«Bilindiği gibi Partimizin programı ilerici-demokrat güçlerin en geniş güç ve eylem birliğini öngörmesine

rağmen bir demokratik cephenin oluşturulması görevinin açık bir çerçevesini de çizmiş değildir.

«Programımızda bir demokratik cephe politikasının öngörülmemiş olması en başta, o sıralarda faşizme ve emperyalizme karşı olan ve onların sınıfsal dayanaklarını hedef alan tüm sınıf ve katmanların örgütlerinin bir araya gelmesini amaçlayan bir demokratik cephenin oluşması için elverişli koşulların varolmamasına bağlanmıştır.

«Programımız hazırlanırken, somut koşullar öne çıkartılarak ve bununla yetinilerek, kağıt üzerinde kalmayacak bir güçbirliğinin ancak işçiler, köylüler, emekçi kesimler içinde önemli bir kitle tabanı olan ve programı ve savunduğu görüşlerle diğer burjuva partilerinden daha ileri bir konuma sahip olan CHP ile Partimiz arasında mümkün olabileceği öngörülmüştür. Bu yönde sonuç alıcı bir girişimin ise Partimizin varlığını nesnel olarak kanıtlaması ile mümkün olabileceği düşünüldüğü içindir ki, CHP ile iş ve güç birliği doğrultusunda bir girişim Partimiz kurulduktan iki yıl sonra yapılmıştır. Öte yandan o dönemde bilimsel sosyalist olma iddiasıyla varolan partilere ilişkin olarak da daha sonraki bölümde ele alınacak tutumumuz nedeniyle bu partiler de iş ve güçbirliğinin kapsamı dışında tutulmuştur. Bunda tekleşmenin yalnızca Partimizin etrafında ve Partimizin güçlenmesiyle sağlanabileceği yönündeki görüşümüz etken olmuştur (...)

«Bir demokratik cephe sorununa böyle bir çerçeve içinde, böyle bir bakış açısından yaklaşmanın yanlış olduğu açıktır. Ve bu yanlışlık Programda önemli bir boşluğun yer almasına neden olmuştur. Programın hazırlandığı sırada ve Parti'nin hemen kuruluşundan sonraki ilk yıllarda bir güç ve eylem birliğinin ve giderek bir cephenin oluşturulmasının nesnel koşulları görülmeseydi bile cephe sorunu günlük, geçici bir konu olmadığına, uzun vadeli ve tek bir devrim sürecine ilişkin stratejik bir sorun olduğuna göre, programda ele alınmalı ve esasları konulmalıydı. Böylelikle Parti programımızda görevlerimizi daha net tanımlamış olacak, gereksiz bu-

lanıklıklar önlenmiş olacaktı.» (Tek Parti/Cephe, s.: 60-61)

Bu sözleri ayrıca yorumlamaya gerek var mı? Kendisini, «Partimiz 'bir işçi sınıfı partisi' değil, doğrudan işçi sınıfımızın partisidir» (Boran) diye niteleyen TIP bir program yapıyor; ve *stratejik önemdeki temel bir konuyu* o anki koşullara teslim olarak, gerçekleşmesinin koşulları o gün yok diye atlıyor. Oportünizm anlık çıkarlara, anlık koşullara teslimiyet demektir.

Şimdi, kendisinin dediği gibi «günlük, geçici bir konu» olmayan, «uzun vadeli ve tek bir devrim sürecine ilişkin stratejik bir sorun» olan *demokratik cephe* sorununu ve demokratik iktidar hedefini programında tanımamış bir parti şu sözleri söylediğinde gülümsememize kızarak, hâlâ bizlere «bir avuç goşist, terörist öğrenci hareketi» tafirasını atabilir mi?

«Her ülkede bilimsel sosyalist hareket, *işçi sınıfı biliminin evrensel ilkelerine ve uluslararası strateji ve taktiklerine tutarlılıkla bağlı olan, ülke gerçeklerine uygun tek politik çizgiyi saptayıp uygulayan* ve yine bilimsel sosyalizmin ilkelerine dayalı olarak örgütlenmiş tek bir partinin varlığında ifadesini bulur (...)

«Ülkemizde de hiç kuşkusuz böyle bir parti vardır ve bu parti, Türkiye İşçi Partisi'dir.» (Yürüyüş, s.: 220, Tek Ülkede Tek Parti)

Uluslararası strateji ve taktiklere gerçekten bağlı olanların *cephe* diye bir konudan haberleri olurdu. Ne iktidar ne de cephe sorununu gören, ama gene de «ülke gerçeklerine uygun *tek politik çizgiyi saptayıp uygulayan*» parti! Bu «özeleştirir» aynı zamanda «politik çizginin» iflası değil midir? Oportünizmin kabullenilmesi, belgelenmesi değil midir?

Devam edelim. Türkiye solunun bölünmüşlüğünden sözedildiğinde öfkeyle saldıran ve solun da, sosyalizmin de kendisinden ibaret olduğunu söyleyen TIP'in, bugün kendi dışında sosyalist güçler, üstelik «bilimsel sosyalist platformda iki hareket» daha keşfetmiş olması da onun dargörüştülüğünün, somut gerçeklerden kopuk, kendi hayal dünyasındaki ukâlalığının ispatı değil midir?

[Örnek : «...Türkiye'nin sosyalist hareketinin bölünmüş olduğu iddialarının hiçbir inanırlılığı yok. Yalnızca Türkiye'de sosyalist hareketi *bölünmüş görmek isteyenler var.*» (Yürüyüş, s: 39, Başyazı)].

TİP, cephe sorununu öngörmemekle birlikte, nesnel varlığını ispatlayarak CHP ile iş ve güçbirliği için çalışmıştır! Demokratikleşme sürecinin gerekleri bunu gerektiriyordu besbelli. Biz, TİP için CHP kuyrukçusudur dediğimiz zaman bunu suçlama olarak niteleyenler herhalde TİP'in son itiraflarından sonra düşünecek ve bize hak vereceklerdir. Öyle bir CHP kuyrukçuluğu ki; sol, sosyalist hiçbir akımı iş ve güçbirliği içinde görmüyor. Ama CHP'yi görüyor. Bu, TİP'in CHP'ye tutkunluğunun gözlerini kör etmesidir. Zaten TİP'i megaloman yapan, biraz da kendini CHP'ye kabul ettirme arzusudur.

Yeni politik çizgisine rağmen, TİP için CHP yine de problem alanı olmaya devam ediyor. Nedeni sorulmaz, sorulsa da yanıtlanmaz bir konu, CHP'nin kimi temsil ettiği. CHP üzerine en fazla yazı yazan hareketlerden biri olma onuruna sahip bir parti olmasına ve her bir değerlendirmesinde çeşitli dozajlarda muğlaklıklar olmasına rağmen, TİP, CHP'yi büyük (tekelci) burjuvazinin partisi olarak görürdü. (Örgütlü Birleşik Güç Yenilmez, B. Boran, Yurt ve Dünya, s: 5)

Şimdi öğrenmiş bulunuyoruz ki, CHP tekelci olmayan sermaye kesimlerini temsil eden bir partidir. TKP, CHP'yi ulusal burjuvazinin temsilcisi, burjuvazinin anti-emperyalist kolu, vb. olarak nitelerdi. O bile bu görüşlerini değiştirirken, TİP —sanırsız TKP'nin hâlâ bu görüşleri savunduğu zannıyla— TKP'nin eski değerlendirmesine sarılıyor.

«...CHP esas olarak tekelci olmayan sermaye kesimlerinin sözcülüğünü üstlenen, onu temsil eden bir partidir.» (Tek Parti/Cephe, s.: 77)

CHP hakkındaki bu görüş değişikliğinin nedeni nedir? Açıklanmadığı için bilemiyoruz. Ancak geçmişte olduğu gibi, bugün de CHP, TİP için «demokratik cephe» sinin vazgeçilmez unsurudur.

«Cephenin oluşması için Cumhuriyet Halk Partisi'ne yaklaşım, sonuçlarını hemen vermeyebilecektir. (Geçmişte de vermemişti. Sabrın sonu selamet-Kurtuluş) diğer taraftan bir süreç içinde CHP'den tekelci etkilerin temizlenmesiyle birlikte gelişen bir örgütsel bütünlük, cephenin oluşma ve örgütlenmesi bakımından büyük kazanımlar sağlayacaktır.

«Cumhuriyet Halk Partisi'nin örgütsel bütünlüğü ile ilgili gelişmeler, önümüzdeki günlerde hızlanması muhtemel gelişmelerdir. Bu gelişmeler demokrasi cephesi bakımından önem taşımaktadır.» (Tek Parti/Cephe, s.: 78)

Tekelci sermayenin temsilcisi CHP'den umulanı bulamadılar. Bir umut daha var: Tekelci olmayan sermayenin temsilciliğine terfi ettirilen CHP'nin tekelci etkilerden arınarak TİP'le demokratik cephe içinde buluşması!

Artık kendisinin dışında sosyalistlerin de var olduğunu «görebilen» TİP'e göre, cephenin oluşmasında «bilimsel sosyalist platformdaki iki hareketle geliştirilecek birlikteliğin» önemi büyüktür. Ve bu birliktelik öncelik taşımaktadır. Bu iki hareket TKP ve TSİP'tir.

Cephe sorununa paralel olarak, TİP, «bilimsel sosyalist hareketin birliği» diye bir sorunu daha keşfetmiş (!) bulunuyor. İtirafnamelerinden bir pasaj daha:

«Sol içinde süregelen çok sıcak ve yoğun iç mücadeleden de etkisiyle, Partimiz dışında kalan bilimsel sosyalist kadrolar *azımsanmıştır*. Partinin kendi örgütsel gelişmesinin özel bir bilimsel sosyalist hareketin birliği politikası ve çalışmasını hiç yoksa o dönem için gereksiz kıldığı açık olmasa da, varsayılmış, ya da bu tür kadroların böyle bir birlik politikası içinde düşünülmemeyecek ideolojik nitelik ve politik çizgi özelliklerine sahip örgütler etrafında toplanmış olduğu değerlendirilmesiyle *birlik politikasının ideolojik uzlaşma çağrısını yapacağından kaygılanılmıştır.*» (abç, Tek Parti/Cephe, s.: 87)

Yukarıya aktardıklarımız revizyonistlerin kendi aralarındaki değerlendirmeye ilişkin bir sorun. Bir de bizlere ilişkin olanına bakalım:

«...oluşturulacak güç ve işbirliklerinde yer alabileceklerin sınırının Mao'culardan bireysel teröristlere kadar çizilmiş olması, bireysel terörizmin tanımı konusunda doğan bazı kavram karışıklıkları nedeniyle çeşitli belirsizliklerin ve eksiklerin doğmasına neden olmuştur.» (age, s.: 47)

«...çeşitli 'sol' oportünist kesimlerde, bireysel terörist yöntemlerin dışlanmaması olgusu ile bu grupların kitlelilik taşıma olgusuna bir arada rastlanmaktadır.» (age, s.: 48)

«'Sol' oportünist, goşist özellikler taşıyan grupların cephe ve eylem birliğinde yerleri olduğu, bu kesimleri demokrasi cephesine kazanmak gerektiği açıktır.» (Age, s: 74)

Demek ki, sağa sola «goşist» diye saldırmak, oligarşi ve sıkıyönetimle ağızbirliği halinde «bireysel terörist», maceracılar diye küfretmek birşeyi halletmemiş. Nihayet «goşist»lerin de eylembirliği yapılacak kimseler olduğu görülebilmiş!

Nereden nereye? Daha dün «goşistler» için «devrimci güçler içinde yeri yok» (Yurt ve Dünya, s: 15, Y. Ünal) diyenler birşeyler öğrenmeye başlamışlar.

Faşist teröre karşı mücadele eden devrimcilere; «Bu silahları nereden buluyorlar? Bunlar aralarına ajanlar sızmış maceraperestler» diyen bir parti bugün neler söylüyor? Okulunda, fabrikasında, mahallesinde kendisini faşist teröre karşı korumak ve onları püskürtmek için gerektiğinde silah kullanan devrimcilere azgınca küfredenler şimdi ne diyorlar?

«...bireysel terör ile işçi ve emekçi kitlelerin faşist terör ve saldırılara karşı can güvenliği için kendi kişisel savunmalarını başlıca çözüm olarak gören tutumlarının birbirine karıştırılmamasını sağlamak önem taşımaktadır. Bu noktada maceracılık ile zorunluluk arasındaki ayrımın gözardı edilmemesi, dikkate alınması gerekmektedir.» (Tek Parti/Cephe, s: 49)

Bu sözleri, anti-faşist mücadelede şehit düşen binlerce devrimcinin arkasından utangaç bir özür dileme

olarak kabul edebilir miyiz? Sanmıyoruz. Çünkü zorunluluk kavramı açılırsa, TİP'in bu noktada özünde bir değişiklik yapmadığı görülür.

TİP, «sol» oportünist dediği grupları sözkonusu ederek şöyle demektir: «Bu gruplara en geniş eylem birliğinin gereği anlatılmak ve kabul ettirilmek zorundadır.» (Tek Parti/Cephe, s: 75, abç)

En geniş eylem birliğinin gereğini, sözünü ettiği grupların birçoğu yıllardır savunmaktadır. Ve bunu başkalarına kavratmaya çalışmaktadırlar. Bunun gereğini her nasılsa yeni kavramış olan TİP, büyük bir pişkinlikle eylem birliğinin gereğini bu «sol' oportünist» gruplara kavratmaktan sözediyor. Günaydın!

Cephe sorunlarıyla yeni ilgilenmeye başlayan TİP'e bir sorumuz daha olacak. Sizin demokratik cepheniz ne türden bir cephedir? Bir devrim cephesi mi? Yoksa faşizme karşı bir cephe mi? Broşürde bu konu açıklığa kavuşturulmamış. Anti-emperyalist, anti-faşist cepheden sözedildiği gibi, ayrıca anti-tekel, anti-şoven, anti-emperyalist, anti-faşist bir cepheden sözedilmektedir. Bu sorumuzun karşılığını ileride almak umuduyla, TİP'in bir zamanlar TKP'ye yönelttiği bir eleştiriyi hatırlatalım :

Yurt ve Dünya'nın 10. sayısında TKP Pprogramı yazısında, TKP programından aşağıdaki pasaj aktarılır:

«Temel üretim araçları, fabrikalar, büyük işletmeler, bankalar, büyük toprak, ticaretin en büyük dilimi yerli ve yabancı tekellerin, kodaman toprak ağalarının elindedir. Holdingler, yurdun her ilini şubeleriyle kaplayan yerli ve yabancı 49 banka, 110 mültimilyoner, üçbin büyük toprak ağası, 120 yabancı kumpanya halkın mutlak çoğunluğunu sömürüyor.» (TKP Prog., s: 13)

Sonra eleştirilir :

«Evet... 'En büyük'ler sayılarak mücadele hedeflerinin daraltılabileceği, 'ulusal çelişki'nin bütünü ile sınıfsal çelişkinin yerine geçirilebileceği düşünülüyor. Düşünülmeyen, ya da düşünülme istenmeyen ise Türkiye kapitalizminin bugünkü yapısında, iktisadi faaliyetin

niteliği sonucu, bir kopmanın değil, bir içiçe geçmenin, kenetlenmenin geçerli olduğu olgusu.» (Age, s: 26)

TİP «Bugün anti-faşist, *anti-tekelci*, anti-emperyalist, anti-şovenist cephe politikasını geliştirirken» (Tek Parti/Cephe, s: 62) TKP gibi *hedefleri daraltmıyor mu?* Korkunç ekonomik tahlillerini bir darbeye yerle bir etmiyor mu?

TİP, TKP'leştikçe onun da ayranı kabarıyor.

«İşçi ve emekçilerin *hiç de uzak olmayan bir gelecekte* yurdumuzun üzerinde sosyalizmin şanlı bayrağını dalgalandırmayı başarmaları mümkündür.» (Age, s: 42, abç). Haydi allah rastgetire. Demokrasi avlanmasında bakarsın oltaya sosyalizm balığı takılmış. Hep pabuç takılacak değil ya!

«PARTİ VE PROGRAM» DEĞİŞİKLİĞİN NEDENLERİ

B. Boran, yukarıdaki başlığı taşıyan bir yazısında sunları söylüyor :

«Bir Parti'nin niteliğini belirleyen ve gösteren birinci unsur, programıdır. (...) Programı olmayan ve *programı tutarsız, bulanık olan, veya sık sık değiştirilen bir parti ciddiye alınmaz.*» (Çark Başak, s: 15, 1976)

«...Partinin görevi, toplumu bugün içinde bulunduğu aşamadan sosyalizm aşamasına doğru yönlendirmek ve o aşamaya götürmektir. *Parti stratejisi, bir aşamadan öteki aşamaya bir götürüşün izleyeceği ana çizgi, atacağı adımlar dizisidir;* taktikler ise, stratejinin güncel durum ve şartlara göre somutta aldığı biçimler, yöntemlerdir. *Parti programı bu stratejiyi saptar. (...) Parti programının böyle bir işlevi olduğu içindir ki, oradan buradan aktarılmış görüş ve tezler parçalı bohça gibi birbirlerine eklenip program diye ortaya sürülemez.*» (Ağd, abç)

Boran'ın bu söyledikleri çok doğru. Yazısının sonunu ise —TİP programını kastederek— şöyle bağlıyor:

«Parti programı partililerin bir defada okuyup bir yana bırakacakları bir kitap değildir. Programı doğru

anlayıp iyice özümlemek şarttır. Dikkatle ve tartılarak okunursa, karşılaşılan her sorunun cevabı programda yazılanlardan çıkartılabilir.» (Ağd)

Türkiye İşçi Partili'lerin, programlarını bir defada okuyup bir yana bırakıp bırakmadıklarını bilmiyoruz. Ama TİP MYK'nın bu programı şimdi bıraktığını görüyoruz. Çünkü TİP'in stratejisi değişmiştir. Bu, programlarındaki eksiklikler ve yanlışları «kavramalarının» (!) sonucudur.

Program ve stratejinin bir parti için taşıdığı önemi, yukarıda aktardıklarımızdan anlaşılacağı üzere, pek iyi kavrayan Boran ve partisine ne oldu da önceki bölümlerde özetlediğimiz değişiklikler oldu? Bu soruyu yanıtlamaya çalışalım.

Bu değişikliğe neden olan belli başlı etkenlerin içinde birinci sırayı *enternasyonalizm* sorunu alır. TİP, «bilimsel sosyalist» bir parti olarak «proletarya enternasyonalizmine» sımsıkı bağlıdır! Ve onlara göre enternasyonal sosyalist hareketin merkezi ise SBKP'dir. Dolayısıyla SBKP tarafından onaylanmak, TİP için hayati bir önem taşımaktadır.

Fakat aynı «enternasyonalizm» anlayışını savunan başka partiler de vardır. TKP ve TSİP gibi. SBKP bu partiler içinde TKP'yi tanımakta ve onun çizgisini onaylamaktadır. TİP, hep birgün kendisinin SBKP tarafından onaylanacağı umuduyla işleri bugüne kadar getirdi. Aradan geçen zaman gösterdi ki, SBKP'nin TİP'i tercih etmesi sözkonusu değildir. Üstelik kendisine «birleşin» diye —biz «tavsiye» diyelim; siz istediğinizi anlayın-- yol gösterilmektedir. Bu bütün umutları bir anda öldürmüştür.

Bugüne değin, TSİP gibi, TİP de «dünya bilimsel sosyalist hareketinin», (ki merkezinde SBKP var!) Türkiye'de varolan partilerden birini tercih edip, ona destek olmadığını, bazı uluslararası toplantılara TKP'nin katılmasının, SBKP'nin bu partiyi Türkiye işçi sınıfının politik örgütü olarak gördüğü anlamına gelemeyeceğini söylemişlerdir.

Buna benzer kendi kendine söylenmeler kuruntu olmaktan öteye geçememiştir. TİP'in «uluslararası bilimsel sosyalist hareket» diye nitelediği çizgi ve bunu savunan partiler, başta SBKP olmak üzere TKP'yi muhatapları kabul etmişlerdir. Özellikle son beş yılın deneyimi bunu açıklıkla ispatlamıştır. TSİP'nin, TİP'den daha aşırı ve oldukça uyduruk kuruntularının tam tersi bir gerçek vardır ortada.

Son broşürde TİP şunları yazıyor :

«...Bilimsel sosyalist hareketin birliği sorunu Türkiye'de hareketin kendi tarihinden gelen ve mutlaka yenilmesi gereken bazı zaafarla da çözümü güçleşmiş bir sorundur. *Dünya bilimsel sosyalist hareketinin Türkiye'deki harekete bakışında proletarya enternasyonalizminin bir ilkesini, bağımsızlık ve iç işlerine karışmama ilkesini titizlikle uygulamış olması, şu ya da bu politika ile değil, en genelde sınıf hareketi ile dayanışma içinde olması değildir.*» (Tek Parti/Cephe, s: 84, abc)

Gerçekten durum, altı tarafımızdan çizilen cümlede anlatıldığı gibi midir? Olmadığı açık. Ama önce, proletarya enternasyonalizminin «bir» ilkesine değil, onun *esasının* ne olduğuna bir cevap verelim.

«Yalnız bir tek gerçek enternasyonalizm vardır: *kendi ülkesinde devrimci hareketin ve devrimci mücadelenin gelişmesine yürekten çalışmak, istisnasız bütün ülkelerde (propagandayla, sempatiyle, maddi yardımla) bu mücadeleyi, sadece ve sadece bu (aynı-ç) çizgiyi desteklemek.*

«Bundan gerisi yalan ve manilovizmden başka birşey değildir». (Lenin, Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, s: 53)

Lenin, bu sözleri söylemeden önce, kendisine sosyalist veya sosyal-demokrat adını veren parti, grup ve eğilimlerin genel bir tablosunu çizer. Çeşitli Avrupa ülkelerinde, varolan bu eğilimlerden hangilerinin devrimci, hangilerinin oportünist veya merkezci olduğunu belirtir. Ve bütün bunlardan sonra bütün ülkelerde bu devrimci eğilim ve grupları (örneğin, Almanya için Spartakistleri belirtir) desteklemenin, onlarla dayanış-

ma içinde olmanın «tek gerçek enternasyonalizm», proletarya enternasyonalizmi olduğunu savunur. Lenin, örneğin Almanya'da Spartakistlerle oportünistler arasındaki mücadelede tarafsız kalmaz. «İçişlerine karışmama, bağımsızlık» teranesi arkasına saklanıp, «genelde sınıf hareketi ile dayanışma» belirsizliğine düşmez.

Bir ülkede tek doğru politik çizgi ya vardır ya da yoktur. Bilimsel sosyalizm tektir. Dolayısıyla proletarya enternasyonalizmini savunan bir parti, başka ülkelerdeki «sosyalist» çizgiler arasında yalnızca birini, yalnızca proleter sosyalist olan çizgiyi desteklemek zorundadır. Eğer o ülkede, henüz, proleter sosyalist bir çizgi ortaya çıkamamışsa, bu durumda da proletarya enternasyonalizminin gereği, böyle bir çizginin doğuşunu ve gelişmesini sağlayacak, kolaylaştıracak bir tutum takınmaktır.

Oysa bugün kendine «komünist» veya «işçi» partisi sıfatını veren ve çeşitli uluslararası toplantılarda bir araya gelerek «proletarya enternasyonalizmi» temelinde kardeşçe ilişkilerden sözeden ve ortak belgeler yayınlayan partilerin herbiri farklı ideolojik-politik eğilimleri temsil etmektedir. Vietnam İşçi Partisi'yle, Fransız Komünist Partisi, veya Küba Komünist Partisi'yle TKP sözüm ona «proletarya enternasyonalizmi» temelinde bir araya gelmektedirler. Bu bir araya gelişlerde ilke diye birşey sözkonusu değildir. Revizyonistlerle, komünistler proletarya enternasyonalizmi gereği bir araya gelebilirler mi? Asla! Burada enternasyonalizmin gereklerinin dışında başka saikler sözkonusudur. En kabacası güç sorunudur.

SBKP'nin savunduğu tezler ve ideolojik çizgi revizyonizmdir. Salt revizyonist partiler arasında bir «enternasyonalizm» de mümkündür. Fakat bu proletarya enternasyonalizmi değildir. Olsa olsa oportünist ve revizyonistlerin enternasyonalidir.

SBKP, devletin parçalanması değil, el değiştirmesini, proletarya diktatörlüğünü değil, «ilerici, devrimci, demokrat» vb. hükümetleri, şiddete dayalı devrimi değil, reformculuğu savunan partileri propagandayla, sem-

patiyile, maddi yardımla desteklerken, kendi ideolojik çizgisine uygun davranmaktadır. Asıl uyumsuzluk bu çizginin dışında —şöyle veya böyle— yeralan parti ve çizgileri desteklemesidir. Bu ikinci duruma yol açan, devrimci parti ve çizgilerin bizzat kendi ülkelerinde tartışılmaz bir güç ve önderlik kazanmış olmalarıdır. Deyim yerindeyse, bu zoraki kabullenmedir. Dünyada devrimci parti ve örgütlerin hiçbirisi, izledikleri ideolojik çizgi nedeniyle başlangıçta SBKP ve taraftarlarınınca desteklenmemiştir.

Elbette bu durum kalıcı değildir. Sosyalist hareketin dünyadaki bunalımının, kaosunun bir sonucudur. Bu durum mutlaka aşılabilecek ve proletarya enternasyonalizmi, «tek gerçek enternasyonalizm» egemen olacaktır.

TİP'in bugüne değin programında ve çeşitli belgelerinde savunduğu ideolojik çizgisi SBKP, vb. partilerle aynı temelde yer almaktadır. Çünkü TİP'in dayandığı ideolojik temel: Barışçı geçiş, devletin demokratikleştirilmesi, parlamentonun siyasal gerçekleri açıklamanın bir aracı olarak görülmesi yerine iktidarı almanın aracı olarak kabulü, proletarya diktatörlüğünün reddi, vb. dir. Bu görüşler SBKP teorisyenlerinin sayısız kitaplarında ifadesini bulmuş tezlerdir. Ve TKP de aynı ideolojik hatları yermektedir.

Ancak politik çizgi itibarıyla TİP ve TKP arasında farklılıklar vardır. *Stratejileri* hiç değilse lafzen farklıdır.

TİP, proletarya enternasyonalizminin içinde olduklarını, SBKP'nin bu enternasyonal harekette başyeri tuttuğunu savunmuş ve oportünist görüşleri eleştiren devrimcileri anti-komünist, anti-sovyetik olarak nitelenecek kadar bu tavrını *bağnazca* savunmuştur. TİP, devrimcilere anti-sovyet damgasını vururken, kendisi de bu aynı damgayı yemekten kurtulamamıştır. Aynı temelde, solun «sağ kenarında» siyaset yapan ve SBKP hattının savunuculuğunda daha hızlı olan TKP tarafından kendisine anti-sovyet damgası vurulmuştur. Bununla kalınmamış, TİP'in kendinin de belirttiği gibi, TİP'liler «devrim hareketine» ihanet eden provokatörler «olarak

nitelenmiş ve TKP burjuvaziye, emperyalizm ajanlarına karşı yürüttüğü savaşı, yöntemleri» TİP'e uygulayacağını ilân etmiştir. (Aktaran Tek Parti/Cephe, s: 86)

Bu tavır, TİP ile TKP arasındaki ilişkileri bozmuş ve TİP'i daha sekter bir konuma itmiştir.* Ama bütün bunlara rağmen savundukları «enternasyonalizm» anlayışı bu iki parti arasında yakınlaşmayı sağlamaya yetmiştir. TİP stratejisini TKP'ninkine doğru çevirmiştir. Hemen belirtelim, SBKP, TİP'e «gel TKP ile birleş ve stratejini değiştir» dememiştir. Ancak TKP'yi muhatap alması ve onu Türkiye işçi sınıfının politik örgütü olarak tanıyan olması ve TİP'in beklentilerinin sonuç vermemesi bu değişikliği zorunlu kılmıştır.

TİP'deki değişikliğin diğer nedenlerinden bazıları şöyle sıralanabilir :

1) *Güç sorunu*: TKP gerek işçi sınıfının sendikal örgütlerinde, gerekse çeşitli meslek odalarında TİP'e göre ezici bir çoğunluğa sahiptir. Birara DİSK'i bile yönetmiştir. Şimdi de yandan ortak olmuştur.

2) *Birinciye bağlı olmak üzere seçim sonuçları* : TİP şimdiye değin girdiği seçimlerde hep umduğunun çok altında sonuçlar almıştır. Ve bu sonuçlar TİP içinde sorunlar yaratmıştır. 14 Ekim 1979 seçimlerinde TİP yine hayal kırıklığına uğrarken, TKP İstanbul'da gücünü göstermiştir. Bu sonuçlar, TKP'ye doğru, TİP içinde bir geçiş hareketi başlatmıştır. İdeolojik temelleri aynı olan iki partiden daha güçlüsüne doğru bir meyletme doğaldır.

3) *Gençlik ve aydınları etkileme* : Görülmüştür ki, TKP gençlik içinde ve aydınlar arasında TİP'den daha fazla ilgi ve destek bulmuştur.

4) *CHP sorunu* : Her ikisi de CHP ile ittifakı başlıca meseleleri sayan iki partiden TKP daha etkili ol-

* TKP, TİP'e karşı düşmanca tavır alırken TİP ondan geri kalmamıştır. Türkiye'de TKP hakkında «besleme, anten, radyo, biletçi vb.» nitelermeleri —tabii ki Acziyet ifadesinden başka birşey değil— ilk kez yapan TİP olmuştur. «Maocu» gruplar bu konuda TİP'ten sonra gelir.

muştur. TİP, nesnel varlığını ispatlayıp, ondan sonra CHP ile ittifakı düşleye dursun, TKP mevcut gücü ve uluslararası desteği sayesinde CHP ile ilişkilerinde TİP'e baskın çıkmıştır.

5) *İllegalite fetişizmi* : TKP'nin sözüm ona illegal olması, ona olan ilgiyi arttıran bir faktör olmuş, bu TİP'in aleyhine işlemiştir. Oysa TKP'nin politik çizgisi yasal bir parti olarak ortaya çıkmasına elvermektedir. TİP nasıl legalitede varolabiliyorsa, TKP de olabilir. Ancak TKP bu konumunu TİP'e ve TSİP'e karşı bir koz olarak kullanabilmektedir.

6) *Siyasal koşulların ağırlaşması ve TİP'in acizliği*: Türkiye'de siyasal koşullar hergeçen gün ağırlaşmaktadır. Güçlü bir faşist hareket, oligarşinin terörü siyasal mücadeleyi keskinleştirdiği gibi, legal olanakları da iyice sınırlamaktadır. Özellikle faşist teröre karşı mücadelede TİP, bu mücadelenin dışında kalmıştır. TKP'de öyle. Ancak TİP'in acizliği o kadar berraktır ki; TKP heyulası onu kendisine çekmektedir.

TİP'deki değişikliğin başlıca nedenleri olarak bunlar sayılabilir. Ama bunların geçerliliğinin TİP tarafından kabullenilmiş olmasının tek nedeni ise, kendilerinin SBKP tarafından tanınmayacağı kesin bir dille, kendilerine anlatılmış olması ve birleşin «tavsiyesinin» alınmış olmasıdır.

TİP bu değişikliği «tavsiyeyle» birlikte yaşarken, yine de Türkiye'de «tek bilimsel sosyalist parti» olduğu iddiasını bir kenara bırakmış değildir. Bunu doğal karşılamak gerekir. Kendisinin dışında «bilimsel sosyalist platformda iki hareket» daha tespit etmiş olması ve «birlik süreci»ni kavramış (!) olması bu iddiasını birden bire bırakmasını beraberinde getirmemiştir. Yeni kimliğine en az zayıfla sahip olabilmesi için bu tür iddialar, demek ki gerekli görülmüştür. Birlik sürecinde ki pazarlıklarda güçlü olabilmek için herhalde böyle şeyler gerekli oluyor!!!

«İşçi sınıfı partilerinin programlarına temel olan görüşler ve saptanan mücadele hedefleri, mutlaka ve mutlaka toplumun tarihsel gelişiminin nesnel çözüm-

lemesine dayanır. Programın omurgası böyle oluşur; yani çözümlenme ile hedefler arasında kesin, kopmaz ve mantıklı bir bütünlük kurulmak zorundadır. *Çözümleme ile saptanan hedefler arasındaki çelişki ise herşeyin sonu demektir.*

«(...) TKP programında günümüz Türkiye'si için yapılan değerlendirmeler ve bu değerlendirmeler ışığında saptanan hedefler ile Türkiye toplumunun nesnel tarihsel gelişimi arasında hemen hemen hiçbir bağ bulunmamaktadır.» (Sosyalist Hareketin Bugünkü Düzeyi ve TKP programı, Yurt ve Dünya, sayı: 10, s: 22, abç). Biz ekleyelim : «Ama gene de bilimsel sosyalist platformdardır.»

TİP'in söylediklerini kendilerine yöneltirsek, yani «çözümlenme ile saptanan hedefler arasındaki çelişki (ise) herşeyin sonu demek» ise, TİP'in strateji değiştirmesi aynı zamanda onun sonu olacak mıdır? Muhtemelen öyle.

TKP'nin, «saptadığı hedefler ile Türkiye toplumunun nesnel tarihsel gelişimi arasında hemen hemen hiçbir bağ bulunmamakta» ise, şimdi *aynı hedefler* için sefere çıkan TİP'in de aynı nitelemeyi kendisine yapmak gerekli hale gelmez mi?

Ve son bir aktarma daha:

«İdeolojik zaafı, çözümlenme yetersizliği bir yana, TKP programı en başta ciddiyetsizliği ile dikkati çekiyor. TKP'nin bu aşamada yapması gereken, nerede olursa olsun bir konferans ya da kongre toplayıp programını bu ciddiyetsizlikten arındırmaya çalışmasıdır. Belki, ciddiyetsizlikten kurtulma çabaları belirli bir ideolojik netliği de beraberinde getirir.» (Age, s: 34)

Aynı öneriyi, şimdi TİP'e yapmak uygun olur mu? Asla. TİP, parti olarak içinde yüzdüğü revizyonizm batağından kurtulamaz. Ancak, TİP içinde veya onun etkisinde kalmış, proletarya davasına inanan insanların bu bataklığı terketmeleri mümkün ve zorunludur. Biz onları proletarya sosyalizmi saflarına çağırıyoruz.

KURTULUŞ

«İleri Demokrasi ve Türkiye» : TSİP İlerlerken Bir Hatırlatma

Türkiye solunun sağ kenarında siyaset icra eden üç kafadar grubun siyasal birlik doğrultusunda «ciddi» adımlar attıkları gözlenmektedir. Başlıcaları TİP, TSİP ve TKP olarak bilinen SBKP yanlısı sağcı sosyalistlerin arasında ne zamandır beklenen bu birlik doğrultusundaki gelişme; bir yanıyla olumlu, diğer yanıyla olumsuzdur. *Olumludur*; çünkü tüm reformcu sosyalistleri tek bir başlıkta ele alıp deşifre etmek, ayrı ayrı olmalarının birçok insanda yarattığı ideolojik yalpalamaları etkisizleştirmek daha kolaydır. Ayrıca reformcu bir merkezin oluşması, devrimci eğilimler arasında da bir blok oluşturma isteğini güçlendirebilir. Bu gelişmenin *olumsuz yanı*; esas olarak TKP'nin işçi sınıfı saflarında CHP'nin desteğinde yarattığı etki ve kazandığı birçok mevzinin ortadan kaldırılması çok daha çetin ve güç (belki de daha uzun) bir mücadeleyi zorunlu kılmasıdır. Böyle bir reformcu odağın ortaya çıkması, SBKP desteğini daha etkili ve dolayısıyla Türkiye proletaryasının kurtuluşu eylemine zararlı bir noktaya ulaştırabilecektir. Revizyonistlerin siyasal birlik kurmaları ve şimdi olduklarından daha etkili ve tek bir merkezde toplanmalarının yaratacağı sonuçlar aşılmaz değildir.

Proletarya sosyalizmi ideolojik-teorik mücadeledeki görevlerini yeterince başarır; devrimci propaganda ve ajitasyon faaliyetini daha da geliştirir ve sınıf içinde öncülerini kazanmaya yönelik çabasında ilerlemeler kaydeder; örgütsel gelişimini sağlıklı olarak sürdürebilirse, bu olumsuz durumun kolaylıkla aşılabileceğinden kimse-
senin kuşkusu olmamalıdır.

TÜSTAV

Proletarya sosyalizmine yukarda «ise» takısıyla yüklediğimiz görevler, onun her dönemde başarması gereken ödevleridir. Ancak, sağ kanatta meydana gelen gelişmeler proletarya sosyalistlerine görevlerini başarmak için yüz kat, bin kat daha fazla enerji ve fedakârlıkla mücadeleyi sürdürmelerini emrediyor. Emperyalizme ve oligarşiye karşı tutarlı bir siyasal mücadele, burjuva ideolojisine ve onun sol içindeki yansımalarına karşı sağlıklı bir ideolojik mücadele ve Leninizm temellerinde yükselen sağlam bir örgütlenme: İşte Türkiye solundaki egemen sağcı siyasal odağın dağıtılmasının yolu. Sadece egemen ve tehlikeli sapmanın değil, hertürlü anti-Leninist çizginin iflas ettirilmesinin yolu. Yeterki, görevlerimizin bilincinde gerekli çabayı gösterebilelim.

Biz bu yazımızda TSİP ürünü bir kitabın eleştirisini yapacağız. 1977 Eylül'ünde yayınlanmış, ancak son gelişmelerle güncellik kazanan bu kitap: İLERİ DEMOKRASİ VE TÜRKİYE. Konusunu İDD diye bilinen TKP çizgisinin temel görüşlerine yöneltilmiş «eleştiriler» oluşturuyor. Bu «eleştiriler»in niteliği hakkında genel bir fikir vermesi bakımından yazımızın başında TSİP yazarının (veya yazarlarının) kitaplarının en sonunda söylediklerini aktaralım:

«Bu yazının genel olarak eleştiri dozunun yüksek olması doğaldır. Elbetteki, İDD'nin olumlu tarafları vardır. İşçi sınıfı enternasyonalizmine bağlılık, işçi sınıfına güvensizliğine rağmen işçi sınıfı çalışması yapmaya yönelik çabaları ve bazı tutarsızlıklarına rağmen sosyalist hareketimizin birliği konusunda, özellikle son zamanlarda koyduğu olumlu tavır, bunların başlıcaları sayılması gerekir.» (Age, s: 208)

«...Karşımızdakini bir sapma olarak görmediğimiz, aksine sosyalist birliğin içinde addettiğimiz için, mümkün olan en dostça yaklaşımın izlendiğine içtenlikle güvenilmelidir.» (Age, s: 209) (abç)

İnsan dostunu taştan taş vururmuş! Bu bakımdan TSİP'in yüksek dozajda «eleştirisi» kimseyi şaşırtmasın! «Eleştiri»sini yaparken, dostunu taşlara çalan TSİP, kendi kafasını hangi kayalara çarpıyor? Görelim.

İLERİ DEMOKRASİNİN GEREKÇELERİ KARŞISINDA TSİP

TSİP yazarları başta Zaradov olmak üzere tüm revizyonist ideologların kitaplarında yer alan «ileri demokrasi»nin ortaya çıkış gerekçelerini kendi üsluplarına aktarmakla işe başlıyorlar. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalizm lehine elverişli koşulların belirlediği anlatılıyor. Bunlar: 1) Kapitalizmin temel yasaları geçerlikte olmasına rağmen, emperyalist ülkelerdeki hızlı ekonomik gelişme; kapitalist ekonominin bünyesel açmazlarından olan devrevi krizlerin eskisi kadar derin bunalımlara yol açmadan atlatılabilmesi ve sınıf çelişkisi keskinleşmesine rağmen halkın muhalefetinin emperyalizm tarafından elindeki olanaklarla yatıştırılabiliyor olması. 2) Bir devrimin gerçekleşmesinin önkoşulu devrimci durumun bir türlü oluşmaması ve uzunca bir perspektifte oluşacağı da benzememesi. Bu ülkelerin gündeminde kapitalizmden sosyalizme geçilmesinin bulunması ve bunun başlıbaşına bir devrim meselesi olması. Ancak bu devrimin «ihtilâlcî» yoldan gerçekleşmesi için şartların elverişli olmaması. En azından «devrim için canını feda etmeyi göze alacak işçilerin son derece azınlıkta olması. 3) Sömürgelerden elde edilen kârların bir bölümüyle işçi sınıfının mücadelesinin saptırılmasının daha büyük boyutlarda devam ediyor olması. 4) «Nihayet» Stalin'in SSCB'deki «kişi tapıncılığı» politikasının, emperyalistlere bıkmadan çigneceyeği koca bir sakız vermesi. «İşçi sınıfı enternasyonalizmi» gereklerinin bu meseleyi Stalin hayattayken tartışma konusu yapmayı engellemesi ve durumu istismar eden emperyalizmin Avrupa'nın «öncü partileri»ni tecrit siyasetinin başarılı olması.

4 maddede özetlediğimiz bu «somut koşulların somut tahlili»nden sonra yazarlar soruyorlar:

«Bu şartlarda öncü partiler tıkanmayı açmak için ne yapmalıydılar?» (Age, s: 20)

Ve yanıtlıyorlar :

«İktidar meselesinde söz sahibi olmak için, ya ikti-

darı şiddet yoluyla ele geçirmenin gereğini yapmalıydılar, ya da *başka yollardan iktidar mücadelesi vermeliydiler*. İktidarın şiddet yoluyla ele geçirilmeye teşebbüs edilmesi, şayet ortada devrimci bir durum yoksa intihardan başka bir anlama gelmezdi.» (Age, s: 21, abç)

«İşte *genel oy*'un da geçişte bir imkân sağlayabileceği, barışçı geçişin de bir yol olabileceği bu şartlarda gündeme geldi.» (Age, s: 21)

Buraya kadar TSİP'in ileri demokrasinin ortaya çıkış koşullarına ilişkin görüşlerini aktardık. Sonunda ulaştıkları «başka yollardan iktidar mücadelesi» dedikleri anlayış barışçı geçişten başka birşey değildir.

TSİP, kitabın başından sonuna kadar İDD'nin Avrupa'nın «öncü partilerinin» kendi ülkeleri için «devrimci» (!) stratejisi olduğunu vurgular. Bu stratejinin uygulanması sırasında ortaya çıkabilecek güçlüklerle ve anlayışın Leninist mantığa aykırı gibi hissettikleri yanlarına kafaları takıldıkça sorunu tartışmaktan bezirganca kaçır.

İleri demokrasinin «işçi sınıfı enternasyonalizmi içinde ileri kapitalist ülkeler için öngörölmüş bir geçiş olduğunu» belirten yazarlar, bu sorunu «o ülkelerin şartlarında geçerli olup olmadığını tartışacak değiliz.» demektedirler. Yine de tartışır gibi oldukları noktalarda okuyucuyu bilimsel belgelerle (!) başbaşa bırakmaktadırlar. Bu bilimsel (!) belgelerin 1969 Moskova Konferansı Bildirisi, benzer toplantıların yazılı açıklamaları ve birkaç revizyonistin kitaplarından konuya ilişkin alıntılar olduğunu görüyoruz. TSİP, ileri demokrasiye ilişkin sorunların «ileri kapitalist ülkelerin işçi sınıfı sosyalistleri tarafından enine boyuna cevaplanmaya çalışıldığını» söyleyerek «bize kalırsa en başta da onların meselesi» demektedir. (Bkz. Age, s: 25-26)

TSİP'in kıyısından köşesinden güya tartışarak Avrupa ülkeleri için geçerliliğini, Türkiye içinse geçersizliğini savunduğu ileri demokrasinin gerekçelerini bir bir irdelleyelim.

A — Ekonomik Gelişme ve Sömürgelerin Talanı

İkinci Dünya Savaşı'nda 20 milyon Sovyet yurttaşının ölmesi, savaşın SSCB topraklarında da cereyan etmesi dolayısıyla Sovyet ekonomisinin önemli güçlüklerle karşılaşması, ABD'nin savaş dolayısıyla kayda değer bir kayba uğramaması, aksine savaş sonrası ABD ekonomisinin atılım yapmak için elverişli bir duruma sahip olması, vb. anlatılır. Emperyalist ülkelerin, ABD'nin öncülüğünde durumlarını düzelttikleri, Batı Avrupa metropollerinin eskiye kıyasla çok hızlı bir gelişme sürecine girdikleri bir-iki rakam verilerek anlatılır.

Marx'ın keşfettiği 'Kapitalist Birikim Genel Kanunu' gereğince üretim araçlarını elinde bulunduran dar bir zümre ile geniş çalışanlar kitlesi arasındaki uçurum hergün biraz daha açılıyor ve çelişki daha keskinleşiyordu, fakat üretimdeki hızlı artış kitlelerin hayat şartlarını nisbi olarak kötüleştiren mutlak olarak düzelmesine bir ölçüde imkân sağlayabiliyordu. Böylece geniş yığınların muhalefetinin yoğunlaşmasında ve yükselmesinde başta gelen faktörlerden biri olan düzenin çekilmezliği, büyük ölçüde kamufle edilebiliyordu.» (Age, s: 14)

Bütün bunlarla birlikte söyledikleri şudur: «İşte bu ekonomik gelişme, emperyalizmin ideolojik saldırısı için elverişli şartlar yaratıyordu.» (Age, s: 13)

Emperyalist ekonomideki gelişmenin geçmişe oranla daha geniş çaplı ve hızlı olması yeni ortaya çıkmış bir olgu değildir. Daha çağın başında Lenin durumu çok açık cümlelerle belirtmektedir. Lenin, emperyalizmin tarihteki yerini incelerken, onun çürüyen ve asalak kapitalizm olmasının, kapitalizmin hızlı gelişimini önleyemeyeceğini, böyle sanmanın yanlış olduğunu söyler.

«...Bu çürüme eğiliminin kapitalizmin hızlı gelişimini önleyebileceğini sanmak yanlış olur. Önlenemez. Emperyalist dönemde, bazı sanayi kolları, burjuvazinin bazı tabakaları, bazı ülkeler, bu eğilimlerden birini ya da ötekini, küçük ya da büyük ölçüde gösterirler. *Bütünleriyle kapitalizm, eskiye göre çok daha büyük bir hızla*

gelişmektedir. Bu gelişme, yalnızca genel olarak gitgide daha eşitsiz hale gelmekle kalmayıp, ayrıca da eşitsizliği özellikle sermayece en zengin ülkelerin (İngiltere) çürümesinde kendini göstermektedir.» (Emperyalizm, s: 161, abç)

Burada önemli olan bu durumun nelere yolaçtığı ve proletarya sosyalistlerinin görevlerinin kavranmasıdır. Bu durumun yarattığı sonuç hakkında Lenin, aynı yerde şunları yazar:

«Kapitalistlerin birçok sanayi dallarının birinden, birçok ülkelerin birinden vb. elde ettikleri yüksek tekel kârları, onların bazı işçi kesimlerini ve bir süre için oldukça önemli bir işçi azınlığı elde etmelerini ve onları bütün ötekilere karşı, belli bir sanayiye ya da belli bir ulusun burjuvazisinin tarafına kazanmalarını iktisaden mümkün kılar. Dünyayı paylaşmak için mücadele eden emperyalist devletler arasındaki uzlaşmaz karşıtlıkların yoğunlaşması da bu eğilimi kuvvetlendirmektedir. Ve böylece emperyalist gelişimin belirli özellikleri başka ülkelere göre, İngiltere’de çok daha önce görülebildiği için, ilkin en açık biçimde orada kendini gösteren emperyalizm ve oportünizm arasındaki bağ yaratılmıştır.» (Age, s: 162-163)

İşçi sınıfının bir bölümünün burjuvazi tarafından kazanılmasını iktisaden mümkün kılan etkenlerden biri de sömürgelerin yağmalanmasından ayrılan paydır. Emperyalizm geçmişe oranla daha dezavantajlı bir konumdadır. Dünyanın üçte birinin sosyalizme geçmesi ve ulusal kurtuluş savaşları emperyalizmi sıkıştırmaktadır. Tersini söylersek, proletarya sosyalistleri geçmişe oranla daha avantajlı bir konuma sahiptir. Emperyalizmle oportünizm arasındaki bağın doğru kavranması devrim mücadelesinde yaşamsal bir öneme sahiptir. Bir kere emperyalizm ne denli geniş olanaklara sahip olursa olsun işçi sınıfının *ancak bir kesimini* ve *belli bir dönem* kendine bağlayabilir. Aksini düşünmek (eğer kapitalizmin temel yasaları halen geçerliklerini koruyorlarsa— ki koruyorlar) kapitalizmin doğasını kavramamak olurdu.

TSİP yazarları emperyalizmin elindeki olanaklarla toplumsal muhalefeti pasifize ettiğini ve düzenin çekilmezliğini kamufle edebildiğini söylerken, zımnen de olsa şunları söylemiş olmuyorlar mı?

Metropollerde düzen, proletarya ve tüm sömürülenler için çekilmez bir haldedir. Ancak burjuvazinin reform siyasetiyle de beslediği proletarya saflarındaki oportünizm ve ezilen yığınlar arasında reformcu düşünce tarzı, düzenin bu çekilmezliğini onların görmesine engel olmaktadır.

Öyleyse —ki öyledir— proletaryanın kurtuluşu için mücadele eden komünist partilerine düşen görev açığa çıkmaktadır: Emperyalizme ve oportünizme karşı daha enerjik ve inatçı bir mücadele.

Yine Lenin'e dönelim:

«Gerçekte oportünizmin gelişmesindeki olağanüstü hız ve iğrenç nitelik, hiç de onun zaferinin sürekli olacağına güvencesi değildir; sağlıklı bir bedende bir çıbanın hızla büyüüp baş vermesi, nasıl sadece o çıbanın daha çabuk patlaması ve organizmanın iyileşmesi sonucunu doğurursa, bu da, tıpkı öyle. Bu bakımdan, emperyalizme ve oportünizme karşı mücadele, sıkı sıkıya birbirine bağlı olarak yürütülmedikçe, birincisinin de boş ve yalan bir sözden ibaret olacağını bir türlü anlamak istemeyenler, en tehlikeli kimselerdir.» (Emperyalizm, s: 163)

İleri demokrasi savunucularının, emperyalizmin bu durumdan çıkardıkları sonuç Lenin'inkiyle taban tabana zıttır. Üstelik bugünün «KP»leri sosyalizmin dünyada önemli bir maddi olgu, sistem olduğu koşullarda mücadele etmek gibi çağın başına göre nispeten elverişli koşullarda bulunuyorlar. Oysa ki, «KP»ler emperyalist ülkelerde bürokrasi ve militarizmin alabildiğine geliştiği ve kompleksleştiği günümüzde emperyalizme karşı mücadeleye boşveriyorlar. TSİP yazarları «sözkonusu partiler, emperyalist azgınlığın ölçüsünü bildiklerinden anti-emperyalist tutumlarında bir hayli *'ölçülü ve esnek'* davranmaktadırlar.» (İleri Demokrasi ve Türkiye,

s: 40, abç) derken bunu anlatmış oluyorlar. Emperyalizme karşı burjuva hükümetlerde yer almak kaygusuyla «ölçülü ve esnek» davranmanın türkçesi mücadeleyi terketmek değil de nedir?

Avrupa «KP»leri tekelci devlet kapitalizminin bugünkü koşullarında devlet cihazını «demokratlaştırarak» bürokrasi ve militarizmi en aza indirmeyi ve ileri demokrasi dedikleri bu aşamadan sosyalizme barışçı (genel oyla) bir iniş yapmayı düşünmektedirler.

«Reformlar yoluyla emperyalizmin temellerini değiştirmek mümkün müdür? Emperyalizmdeki çelişkileri arttırmak ve derinleştirmek için ileriye mi; yumuşatmak için geriye mi gitmek gerekir? Bunlar, emperyalizmin eleştirisinin temel sorularıdır.» (Emperyalizm, s: 143)

Avrupalı «KP»ler ileriye değil, tıpkı büyükbabaları Kautsky gibi geriye gitmektedirler.

«Emperyalizmin kendine özgü siyasal özellikleri şunlardır: Mali oligarşinin baskısı ve serbest rekabetin ortadan kaldırılması yüzünden her planda gericilik ve artan ulusal baskı. Bu yüzden hemen bütün emperyalist ülkelerde 20. y.y.'ın başından beri bir demokratik küçük-burjuva muhalefeti başlamıştır. Kautsky'nin ve büyük uluslararası geniş Kautsky'ci akımın Marksizmden kopuşu, tamı tamamına, Kautsky'nin, iktisadi temeli ile aslında gerici olan bu küçük-burjuva reformist muhalefete, karşı koymak zahmetine girmemiş, girememiş olmakla kalmayıp, uygulamada onunla birleşip kaynaşmış olmasındandır.» (Emperyalizm, s: 144)

«KP»lerin emperyalizm karşısındaki «ölçülü ve esnek» tavırları ve emperyalizme karşı mücadeleyi anti-tekeli bir platformda kavramaları ya da ona indirgemeleri, emperyalizmin eleştirisinde devrimci değil reformcu bir konumu üstlenmelerindedir. Emperyalizme karşı, proletaryanın mevzilerinden değil, «iktisadi temeliyle aslında gerici olan» küçük-burjuvazinin mevzilerinden muhalefet yürütmeleri, onları Kautsky'nin torunları olma şerefsizliğine götürüyor.

Ileri demokrasinin önemli gerekçelerinden birini bundan sonraki bölümde göreceğiz. Ancak burada ileri demokrasinin birinci ve üçüncü gerekçesi üzerinde biraz daha durmalıyız. Avrupa «KP»leri ve TSİP, metropollerde sözünü ettikleri hızlı ekonomik büyümenin ve toplumsal muhalefetin pasifize edilebiliyor olmasının emperyalizmin ideolojik saldırısı için elverişli şartlar olduğunu söylemişlerdi. Aslında durum çarpıtılmaktadır. Sosyalizmin dünyada bir sistem haline gelmesi ve ulusal kurtuluş mücadelelerinin hızla gelişmesi, sosyalistler için emperyalizme karşı aynı zamanda ideolojik saldırı için elverişli koşulları niçin yaratmıyor? Elverişlilik denen olgu İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ve hele günümüzde sosyalistlerin lehine değil midir? Uluslararası sosyalist hareketteki bugünkü olumsuz duruma rağmen sosyalistler ideolojik saldırı açısından yine de emperyalizmden daha elverişli bir konuma sahiptirler. Vazgeçtik «elverişli» koşullardan, herşeyden önce sosyalistlerin elinde kapitalizmin bilimsel bir eleştirisinden oluşan güçlü bir ideolojik silah vardır. Bu da Marksizm-Leninizmdir. Modern bir sınıfın önderlerine yaraşır bir biçimde bu modern ve gelişkin silahı emperyalizme karşı kullanma becerisi gösteremeyip (veya kullanmak istemeyip) antika toplumların ilkel insanların derme çatma çürük sopalarıyla savaşmak, elbetteki «öncü partileri» (siz artçı okuyun) emperyalizmin ideolojik saldırısı karşısında «elverişsiz» bir konuma düşürüyor. Zaten onlar bu yere layıktırlar. Kapitalizmin temel yasaları geçerliliklerini sürdürmektedir demelerine rağmen, proletarya diktatörlüğü hedefini reddetmeleri, anti-emperyalist mücadeleyi küçük-burjuvaların anti-tekel mücadelesine tahvil etmeleri ve emperyalizmin saldırganlığı gerekçesiyle «ölçülü ve esnek» olmaları, onları çoktan Marksizmin dışına sürüklemiştir. Emperyalizme karşı mücadeleleri —Marksist anlamda— boş ve yalan bir sözden ibaret olduğundan oportünizme karşı mücadeleleri hiç sözkonusu değildir. Çünkü kendilerine adlarından başka komünizmle hiçbir ilgileri yoktur.

Emperyalizmin ekonomik gelişmesi, sömürge ve bağımlı ülkelerden aldığı kârların bir ürünü olarak işçi sınıfı mücadelesini saptırma politikası dün neyse öz olarak bugün de odur. Proletaryanın önderleri bu durumun kendilerine yüklediği görevlerin bilinciyle davranmak zorundadır. Oysa Avrupa'nın «öncü partileri» emperyalizmin yozlaştırdığı ve bozduğu proletaryanın burjuvalaşmış unsurlarının sözcülüğünü yapmaktadır. Ve temsilcisi oldukları bu aristokrat tabakanın ruh halini bütün proletaryaya maletmeye çalışarak emperyalizme yardımcı olmaktadırlar. Onlar sağlıklı bedendeki (proletarya) çıbanın bir an önce sökülüp atılması için değil, o çıbanı bütün vücuda bulaştırmak için çalışmaktadırlar. Ancak, Avrupa'da düzen kapitalist emperyalizm ise ve onun kuralları işliyorsa proletarya modern ve devrimci bir sınıf olarak kendi silahına sarılıp oportünizm çıbanını söküp atmasını bilecektir. Böyle değilse sosyalizm bir hayal, Marksizm-Leninizm bir afyon olurdu. Avrupa'da ileri demokrasi tezinin ya da revizyonizmin zaferi sürekli değildir. İleri demokrasinin gerekçelerinden biri olarak ileri sürülen birinci ve üçüncü iddia bu tezi doğrulamaktan tamamen uzaktır.

B — NESNEL KOŞULLAR DEVRİME GEÇİT VERMİYOR!

İleri demokrasi tezini doğuran gerekçelerden en önemlisi ikinci noktadır. Yani, metropollerde kapitalizmden sosyalizme geçişin gündemde olmasına karşın, bu ülkelerde devrimci durumun bir türlü oluşmuyor olması ve uzunca bir perspektifte de oluşacağı benzemesidir. Oysa kapitalizmden sosyalizme geçiş başlıbaşına bir devrim sorunuydu. Ancak bu devrimin «ihtilalci yoldan» gerçekleşmesi için şartların elverişli olmaması; en azından «devrim için canını feda etmeyi göze alacak işçiler»in son derece azınlıkta olması iddiasıdır.

TSİP yazarları, ileri demokrasi'nin metropol ülkelerde geçerliliğini savunurken, devrimci durum mesele-

sine de açıklık (!) getirmekten geri kalmıyorlar. Onlar, Lenin'in bir yerlerde devrimin olabilmesi için devrimci durumun varlığının ön koşul olarak bulunması gerektiği yolundaki sözlerini okumuşlardır. Nitekim, Sol Komünizm'de yer alan tanımı kitaplarına aktarmaktadırlar.

Lenin, sözkonusu kitabında devrimci durum için: «Bütün devrimlerin, özellikle 20 yy. daki üç Rus devriminin temel yasası» demektedir. Sadece üç Rus devriminin değil, *bütün devrimlerin doğruladığı* devrimin temel yasası: Devrimci durumun varolmasıdır. Bu yasa Ekim Devrimi'nden sonra da sayısız kereler doğrulanmaya devam etmiştir diye eklemeliyiz.

Yazarlar, Lenin'i okumuşlardır, tıpkı Avrupa'lı yoldaşları gibi. Ama O'nu anlama becerisi göstermemiş, doğrusu anlamak istememişlerdir. Devrimci duruma ilişkin Lenin'in bir başka yerdeki tanımını da biz hatırlatarak devam edelim :

«Marksist için, bir devrimci durum olmaksızın bir devrimin olanaksız olduğu, bundan başka, her devrimci durumun devrime götürmeyeceği itiraz kabul etmez. Genel olarak, bir devrimci durumun belirtileri nelerdir? Aşağıdaki üç önemli belirtiyi gösterirsek, kesinlikle yanlış yapmış olmayacağız: 1) Egemen sınıflar için herhangi bir değişiklik olmaksızın egemenliklerini sürdürmeleri olanaksız olduğu zaman; şu ya da bu biçimde «üst sınıflar» arasında bir kriz, egemen sınıfların politikasında baştanbaşa bir çatlama götüren, ezilen sınıfların hoşnutsuzluk ve öfkesini had safhaya çıkaran (patlama noktasına götüren -ç) bir kriz varolduğu zaman. Bir devrimin gerçekleşmesi için «alt sınıfların» eski tarzda yaşamak «istememeleri» genellikle yetersizdir; «üst sınıfların» eski tarzda yaşamaya «olanak bulamaması» da gereklidir. 2) Ezilen sınıfların acıları ve istekleri (talepleri-Ç) olağandan daha şiddetli büyüdüğü zaman; 3) Yukardaki nedenlerin bir sonucu olarak, «barış zamanında» soyulmalarına şikâyet etmeksizin müsaade eden, fakat, çalkantılı (karışık -Ç) zamanlarda bunalımın bütün koşulları ve «üst sınıfların» kendileri

tarafından bağımsız tarihi eyleme çekilen kitlelerin hareketliliğinde önemli bir yükseliş olduğu zaman.

«Sadece tek tek grupların ve partilerin değil, fakat tek tek sınıfların da iradelerinden bağımsız olan bu objektif değişiklikler olmaksızın, genel bir kural olarak, bir devrim olanaksızdır. Tüm bu objektif değişikliklerin hepsi, bir devrimci durum olarak adlandırılır.» (Collected Works, cilt 21, s: 213-214)

Avrupa'nın «öncü partileri» Lenin'in ortaya koyduğu devrimin temel yasasını tıpkı TSİP gibi *bilirler*. Ancak —TSİP'in de ortak olduğu— ufak (!) bir yorum çekerler. Onlara göre, devrimci durumun önkoşul olarak varlığı *şiddete dayalı* bir devrimin yasasıdır. Ve barışçı devrim için bu yasa geçerli değildir.

Ekonomik ve politik bunalım, ulusal bunalım diye de adlandırılan devrimci durum; her devrimin nesnel önkoşuludur. Proletaryanın bilinç ve örgütlenme seviyesi ve yandaşları ile ittifakının derecesi (öznel koşul) devrim için yeterli olması halinde devrim gerçekleşebilir. Devrimci durum, bir devrimin gerçekleşme *biçimini, yolunu, yöntemini* belirleyen bir yasa değildir. Devrim, genel bir ayaklanma, uzun bir iç savaş, işgalcilere karşı bir ulusal savaş, veya nispeten barışçı vb. tarzında mı zafere ulaşacaktır? Bu tür sorulara bu yasa değil, dünya siyasal konjonktürü, sözkonusu ülkenin politik, ekonomik, tarihsel, psikolojik koşulları ve sınıflar mücadelesinin alabildiği biçimler vb. birçok etken cevap verir.

Devrimci durum veya ulusal bunalım, devrimin gerçekleşme biçimi ve sürecinden bağımsız olarak, öznel koşulun yeterli olması halinde bir devrimin gerçekleşebilmesinin *olmazsa olmaz* nesnel koşuludur. Devrim olayının nesnel temeli odur. Bu nesnel koşulun oluşmaya-çağının varsayıldığı bir durumda, bir devrimin gerçekleşme biçiminden ve sürecinden söz etmek olanaksızdır. Üstelik bu kapitalizmin bunalıma girmemesi, kapitalizmin sürekli istikrarı anlamına gelir.

Şimdi bir an için Avrupa'da ulusal bunalımın, devrimci durumun oluşmadığı ve gelecekte de oluşacağı

benzemiyor olmasını kabul edelim. Bu halde, Avrupa'nın «öncü partileri»nin ne yapmaları gerekecek? Tek tek partilerin ve sınıfların iradelerinden bağımsız olarak ortaya çıkabilen devrimci durum oluşmuyorsa, bu partilere düşen: Devrimin *hangi yolla* gerçekleşeceği, kapitalizmden sosyalizme *nasıl* geçileceği sorusunu tartışmak değil; devrimin olup olmayacağını, kapitalizmden sosyalizme geçilip geçilemeyeceğini tartışmak ve önce bu soruya cevap vermektir. Avrupa'da durum gerçekten onların «tahlil» ettiği gibiyse; koşullar devrimci durumun oluşmasına olanak tanımıyorsa; Lenin'in açıkladığı devrimin temel yasası doğruysa ve buna inanıyorlarsa; onlar açıkça şunu söylemelidirler: Nesnel koşullar devrime geçit vermiyor! Bu yüzden de biz sosyal devrim partisi değil, sosyal reformlar partisi olmak zorundayız!

Böylesi bir değerlendirme ve açıklama kendi içinde daha tutarlı ve mantıkî olurdu. Böylesi bir sonuca ulaşmış olsalardı, onlar için ülkelerinin koşullarını ve Leninizmi yeterince kavramamış, fakat dürüst nitelimesinde bulunulabilirdi. Oysa «KP»lerimiz (aynı zamanda TSİP) devrimci durum oluşmadığı için, şiddetle iktidarı ele geçirmek olanaksızdır; kapitalizmden sosyalizme barışçı geçişten başka yol kalmamıştır sonucuna ulaşıyorlar. Bu sonuca ulaşmış olmaları, onları Leninizmi tahrif eden, devrimcilikten reformculuğa çarke-dişlerini teorik (!) kılıflar içinde gizlemeye çalışan ve proletaryanın kurtuluşu eyleminin önünü tıkayan sahtekârlar ve proletarya hainleri safına sokuyor.

Bir siyasal tezin (burada İleri demokrasi) doğruluğunu veya yanlışlığını, kendisine kılavuz edindiği ideolojik-teorik sistemin kendi kendini denetleyen teorik ölçütleriyle ortaya çıkarmak mümkündür. Bir siyasal tez ileri sürülürken öncelikle de bu yolla Marksizm-Leninizme uygunluğu veya aykırılığı ortaya konmalıdır. Çünkü teori binlerce yıllık pratik mücadelenin soyutlama düzeyinde sentezidir. Tersinden tartışmaya başlamak, yani bugün «somut» koşullarda devrimci durum oluşuyor mu, oluşmuyor mu? Gelecekte oluşacak mı,

oluşmayacak mı? sorusunu tartışmak ve buradan bir- yerlere ilerlemeye çalışmak teorinin gözardı edilmesi, önemsenmemesi ve pragmatizmdir. Marksizm-Leninizm ise pragmatizmle bağdaşmaz.

Buraya kadar anlattıklarımızla, kendisine «KP» sı- fatını layık gören Avrupa'nın «öncü partileri»nin dev- rimci durum ve sosyalizme geçiş sorununa ilişkin öne sürdükleri iddiaların Marksizm-Leninizmin ilkeleri ve ölçütleriyle bağdaşmadığını ve «ileri demokrasi»ye ge- rekçe olarak öne sürdükleri tezin Leninizmin teorik platformu dışında olduğunu göstermiş bulunuyoruz.

Avrupa'da devrimci durum sorununa ilişkin aynı gerekçeleri savunan TİP, TSİP'e göre daha açık yürek- lidir. TİP, sadece nesnel koşulların (devrimci durum) değil, aynı zamanda öznel koşulların da olmadığını ve «yakın bir gelecekte oluşacağı da benzemediğini» söy- lemektedir. (Bkz. Yurt ve Dünya'dan Aktaran KSD, s: 32 s: 37)

TSİP ve bütün SBKP yanlılarının Avrupa «KP» lerin- nin tezlerini aktarırken ve doğru diye savunurken unut- tukları birçok nokta var.

Birincisi, 2. Dünya Savaşı sonrasında ABD hegemon- yası altında Avrupa ülkelerinin (ki, esas tartışma konu- su İtalya ve Fransa'dır.) 1970'li yıllara kadar nispeten istikrarlı ve *sanki* krizsiz (aslında birçok kriz yaşanmış- tır) bir dönem yaşadıkları el yordamıyla görülmektedir. Avrupa'nın «öncü partileri» bu durumu el yordamıyla yakalamışlardır diyoruz. Çünkü onlar bu durumu doğu- ran nedenleri ortaya koymak ve emperyalist sistemin bağrında taşıdığı patlayıcı unsurlardan nelere gebe ol- duğunu analiz etmek, mevcut ekonomik ve politik gi- dişin yönünü saptamak yerine mevcut durumun dış, son derece kaba görünüşüyle yetinip onun teorisini yapma- ya çalışmışlardır. Emperyalist sistemin iç çelişkilerini her yeni durumda somutça çözümleyip, Avrupa için nispeten istikrarlı ve durgun olan bu dönemin (1950- 70) değişmez olmadığını, sistemin dönem dönem içine düştüğü bunalımların ortaya mutlaka çıkacağını gör- mek, Avrupa «KP»leri için mümkün olmamıştır. Onlar

diyalektik yöntemi bir kenara koymuşlar, bunun sonucu olarak şeylerin iç çelişkilerini, emperyalist sistemin kendi dinamikleriyle nereye yöneldiğini hesaba katmamışlardır. Yine onlar 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ve hâlâ da *asıl olanın* «refah, istikrar, durgunluk ve bunalımsız, patlamasız» bir sistem olduğu savı üzerine strateji ve taktiklerini kurmuşlardır. İşte bu yüzden ki, 1968 Baharında Fransa ve İtalya'da yükselen işçi ve gençlik eylemlerine şiddetle karşı çıkmışlardır. Çünkü, işçi ve gençlik kitlelerinin eylemleri burjuvaziyi olduğu kadar ondan da çok bu düzen örgütlerini rahatsız etmiş, bu «öncü partilerin» ortaya koydukları tezleri reddeden bir gerçek olarak karşılıklarına dikilmiştir.

Kısacası, Avrupa «KP»leri emperyalist sistemin ne olduğunu, onun yasalarının kaçınılmazcasına bu sistemi nereye yönelttiğini *unutmuşlardır*. Bu unutuşa, Leninizmi reddediş eşlik etmiştir. (Proletarya diktatörlüğünün reddi hatırlansın).

İkincisi, sözkonusu ülkelerde gerçekten de «kapitalizmden sosyalizme geçme sorunu gündemdedir». Ve «başlıbaşına bir devrim sorunudur.» Avrupa «KP»leri ve TSİP hem sorunu böyle koyuyorlar; hem de koşulların devrime geçit vermediğini anlatıyorlar!

Avrupa'daki «öncü partiler» *mevcut koşullara* bakıyorlar. Devrimci durum ortada yok. Sömürgelerin yağmalanmasından elde edilen kârların ve kapitalizmin ileri derecede gelişmişliğinin bir ürünü olarak nispi refah ve istikrâr var. Bu koşullar sanki hiç değişmeyecek! Sistem dönem dönem içine düştüğü, düşmek zorunda olduğu bunalımları yaşamayacak! Bu sanı, «KP»leri mevcut durumun «teorisi»ni yapmaya götürüyor. Onlar kapitalizmin bütünsel bir çözümlemesi ve eleştirisi-ne boşverip, o anki duruma teslim oluyorlar. Oportünizm de budur zaten. Bütünü gözden kacıp parçayla uğraşmak; nihai hedefi unutup anlık hedefleri ve çıkarları yüceltmek; oportünizm budur. Avrupa «KP»leri bununla da yetinmemişler; mevcut duruma, anın koşullarına göre, Marksizm-Leninizmin temel tezlerini gözden geçirip, değiştirmişlerdir.

Gerçekten KP olan bir parti, devrimci durumun oluşmasını oturup beklemez. KP, «barış zamanının» bitip, bunalım günlerinin çıktığı anda komplo düzenlemeyi düşünen bir parti değildir. Kaldı ki, komplo yapmak için bile ona uygun bir hazırlık gerekir. KP, ülkenin önündeki devrimci adıma uygun olarak ajitasyon, propaganda ve örgütlenme faaliyeti yürütür. İşçi sınıfını devrime hazırlar. Böyle bir hazırlık olmaksızın, devrimci durum ortaya çıksa da hiçbir şey yapılamaz. Günümüzün Avrupa «KP»leri mevcut anlayışlarıyla bir devrimci durumla karşılaşmalar sadece seyrederler; hayat ise akıp gider.

Oysa KP' —gerçekten bu ada lâyık bir parti— günlük siyasi faaliyetinde, proletaryayı sosyalist devrim doğrultusunda eğitmek, siyasal açıklama kampanyaları ile sınıfı devrimci mücadeleye çekmek, örgütlemek; sistemin bilimsel eleştirisini yaparak, bu temelde yükselteceği ajitasyonla proletaryaya kurtuluşunun devrimde olduğunu göstermek, diğer sınıf ve tabakaların düzene karşı ileri faaliyetlerini desteklemek, onların muhalefetine yön vermek; proletaryayı sadece kendine yönelik baskı ve haksızlıklara karşı değil, toplumdaki *bütün* haksızlıklara karşı çıkabilecek ve bunu eylemiyle gösterebilecek bir siyasal bilinç ve örgütlülük düzeyine çıkarmak için çalışır. KP, proletaryayı kendi çatısı altında ve etrafında örgütleyerek, hayatın gerisinde değil, önünde giderek; anlık gerilemeler ve durgunluk karşısında paniğe ve yılgınlığa kapılmaksızın, bütün mücadele ve örgüt biçimlerini ülkenin koşullarına yaratıcı bir biçimde uygulayarak; kendisi sınıfın bilinçli, örgütlü ve öncü müfrezesi olarak, herkesten önce kendisi «devrim için canını feda etmeye hazır olarak», sınıfı da bu bilinç ve devrimci ruhla eğitmek, kendi seviyesine çıkartmak için sabırlı ve çetin bir mücadele yürütür. Kitlelerin kendi deneyleriyle kurtuluşlarının devrimde olduğunu öğrenebileceğini de unutmaksızın, kitlelerin mücadelesinden kopmaksızın onun önünde ve başında savaşı.

Bu saydıklarımızı yapmaksızın, devrimci durum bekleyen bir parti elini kolunu bağlayıp oturmaktan başka birşey yapamaz. Ya da devrimci durum beklemekten usanıp, reformcu bir parti olarak düzenin bir aksesuarı olur. Zaten her iki halde de, —ister «Godot'u beklesin», ister beklemekten usanıp «ileri demokrasi» için yürümeye başlasın—, böyle bir parti Marksizm platformu dışına kendisini atmış demektir.

Kısaca, evrim döneminde sosyalist siyasal faaliyet sürdürmeyen bir partinin, devrim döneminde burjuva düzeninin bir süs unsuru olarak, tıpkı «barış» zamanında olduğu gibi, bu «karışık» zamanda da seyirci olmanın ötesinde yapacağı pek fazla birşey yoktur. Olsa olsa diğer burjuva partileriyle birlikte «barışın» ve düzenin korunması için «anarşiye karşı» savaşıır. Nasıl burjuva partileri için düzene yönelen her hareket bir «anarşi» ise, bu tür «KP»ler için de devrimci kitle mücadelesi «anarşi»dir.

TSİP'e ve yoldaşı «KP»lere göre «'devrim için canını feda etmeyi göze alacak işçiler' son derece azınlıkta» dır. (s: 14) Doğrudur. Ancak sormak gerekir: «KP»ler işçilerin devrim için canlarını feda etmeyi göze alacak bir niteliğe ulaştırılması için ne yapmışlardır? Devrimin değil de, reformların propagandası ve ajitasyonuyla işçiler bu konuma yükseltilebilirler mi?

Emperyalizmin sosyalist eleştirisi yerine, Kautskist eleştirisiyle, anti-emperyalist devrimci mücadele yerine «ölçülü ve esnek» (!) bir mücadeleyle, burjuva devletin parçalanması ve proletarya diktatörlüğünün kurulmasının zorunluluğu propagandası yerine burjuva devletin «demokratikleştirilmesi» ve proletarya diktatörlüğünün reddedilmesi üzerine kurulmuş bir propaganda ile, (diğerlerini saymıyoruz) evet sadece bunlarla bile proletaryayı devrim için canını feda edecek hale getirmek olanak dışı olur. Ayrıca, bu «partiler» bilmezler mi ki sadece ajitasyon ve propaganda devrimin gerekliliğinin kitlelerce kavranmasına yetmez. Ayrıca, bizzat pratiğin, kitlelerin bizzat kendi deneylerinin de onları devrimin gerekliliği fikrine ulaştırmaları zorunludur.

Acaba proletaryanın «bilinçli, örgütlü ve öncü müfrezesi» olması gereken «öncü partilerin» kendileri, evet *kendileri* devrim için canlarını feda etmeye hazır mıdır? Hiç sanmıyoruz. Bu «öncü partiler» kendi devrim düşmanlıklarını ve mücadele kaçkınlıklarını proletaryaya yıkararak temize çıkmaya çalışıyorlar.

Bir başka önemli nokta da, «Devrimci durum oluşmadığı için geniş yığınlar iktidarın şiddet kullanılarak ele geçirilmesine fazla rağbet etmiyorlar» (s: 20) iddiasıdır.

Devrimci durum oluşmadığı için geniş yığınlar iktidarın şiddet kullanılarak ele geçirilmesine rağbet etmiyorlarmış! Anlaşılan Avrupa'daki bu «geniş yığınlar» «KP»lerin yerine getirmeleri gereken *öncülüğü* bizzat kendileri yapıyorlar! Şiddete başvurmanın koşulları oluşmadığı bir zamanda kitlelerden böyle birşey beklemeye kimsenin hakkı yoktur. «KP»ler kitleler şiddete rağbet etmediğine göre, devletin şiddetle parçalanması fikrinin propagandasını yapmanın da gereği yoktur sonucuna varıyorlar. Acaba kitleler *sosyalizme* rağbet ediyorlar mı? Mücadelenin başlangıcında, bıraktık geniş yığınları, proletaryanın bizzat kendisinin, hatta onun ileiri kesimlerinin bile sosyalizme ve devletin parçalanması fikrine rağbet etmediği bilinen bir gerçek olsa sanıyoruz. Proletaryanın ekonomik mücadelesi içerisinde kendiliğinden ulaşabileceği nokta ancak sendikal bilinçtir. Bu da bir siyasettir ama henüz sosyalist siyasal bilinç değildir. Tohum halindeki bilinçtir. Proletaryanın sosyalist siyasal bilince kavuşturulması veya «kendiliğinden sınıf»tan «kendisi için sınıf» haline dönüşebilmesi, sosyalist siyasal bilincin onlara ekonomik mücadelenin dışından taşınmasıyla mümkündür. Bu görevin yerine getirilmesi ise, rasgele, amatörce bir çabayla mümkün değildir. Bunun için sürekli, sistemli, örgütlü ve profesyonel bir çalışma zorunludur. Proletarya partileri böyle bir çabanın ürünü olarak doğarlar, gelişir ve mücadele içinde çelikleşirler. Ayrıca proletaryanın kendi deneyimi ile öğrenmesinin önemini bir kez daha anlatmayı fazlalık buluyoruz.

Avrupa'daki «geniş kitlelerin» «KP»lere öncülük yaptığını söylerken sorunu abartmıyoruz. TSİP'e iftira ise hiç etmiyoruz. Bakın:

«Ama öncü parti iktidarın ele geçirilmesini sadece şiddete bağladığı, bu alana hapsettiği sürece, devrimci durum oluşmuyorsa, işçi sınıfı ve müttefiklerini iktidar mücadelesine katamıyor demektir.» (Age, s: 22)

«Öncü parti» iktidarın ele geçirilmesini şiddete bağladığı için *işçi sınıfı* iktidar mücadelesine (siyasal mücadeleye) katılmıyor. Eh! işçi sınıfı katılmayınca müttefikleri haydi haydi katılmaz. Daha bitmedi!

Devam edelim :

«...Öncü parti (...) iktidarın şiddet kullanılarak ele geçirilmesinden başka çare olmadığını ne denli anlattır- sa anlatsın *işçi sınıfı dışında* kendi peşinden gelecek, ya da en azından hayırhah bir tavır alacak geniş yığınlar bulamıyor demektir.» (Age, abç, s: 22)

Bu satırları okuyan sanır ki, bu Avrupa'lı partilerin işi gücü yok. Sabahtan akşama iktidarın şiddet yoluyla ele geçirilmesinden başka çare olmadığını anlatır dururlar. Ama ne yazık ki rağbet eden yok! Koskoca bir dünya görüşünü salt devletin şiddet yoluyla ele geçirilmesine eşitlenmesi ustalıkla yapıldıktan, yani Marksizm bir tek bu meseleye indirgenip bayağılaştırıldıktan sonra, demagojik akıl yürütmelerle bundan da sıyrılmıyor.

Bir. Öncelikle işçi sınıfına sosyalizmin kendisinin kurtuluşu olduğu kavratılır ve işçi sınıfı da bu bilince ulaşırsa, sosyalizm işçi sınıfının elinde bir savaş bayrağı olursa, onun amacı, davası olursa, o ne yapması gerektiğini bizzat hayattan öğrenecek ve öğrendiğini yapacaktır. İşçi sınıfı bu bilince ulaştırılmadan şiddete rağbet edip etmemesi birşeyi çözmez.

İki. Partinin görevi devrim yapmak değildir. Devrimi sınıf yapar. Parti ona sadece önderlik eder. Dolayısıyla bir komplocu gibi düşünmekten kurtulup da, devrimin kitlelerin eseri olacağı kavranırsa ve kitlelerin devrimin gerekliliğini kavramaları için mücadele edilir-

se, devrimin gerekliliğini kavramış kitleleri ne yapmaları gerekiyorsa —hiç merak etmeyin— onu yapacaklardır.

Üç. Zavallı «öncü parti»! İktidarın şiddetle ele geçirilmesinden başka çare yoktur diye ne denli anlatırsa anlatsın derdini anlayan yok! Bir komünist partisinin esas olarak anlatması ve kavratması gereken, sosyalizmden başka kurtuluş çaresi olmadığıdır. Siyasal iktidarın ele geçirilmesinin yöntemi bunun üzerine bir anlam ifade edebilir.

Dört. Kitleler devrimin gerekliliğini sadece ajitasyon ve propaganda sayesinde değil, bizzat hayattan, kendi deneyimiyle kavrar.

Proletarya ve geniş yığınlara ilişkin olarak söylenenleri alt alta sıralarsak, bunların —kendi başlarına doğru olsalar bile— birbirini dışladıklarını görürüz.

1 — Devrim için canını feda etmeyi göze alacak işçiler son derece azınlıktaydılar. (Bkz. s: 14)

2 — Öncü parti iktidarın ele geçirilmesini şiddete bağladığı için işçi sınıfını ve müttefiklerini iktidar mücadelesine katamıyor. (Bkz. s: 22)

3 — Öncü parti, (...) işçi sınıfı dışında kendi peşinden gelecek geniş yığınlar bulamıyor. (Bkz. s: 22)

4 — Devrimci durumun şartları oluşmadığı için geniş yığınlar iktidarın şiddet kullanılarak ele geçirilmesine fazla rağbet etmiyorlardı. (s: 20) (Rağbet ediyorlar, ama fazla rağbet etmiyorlar!)

Bunların hangisi doğru? Orası meçhul! İleri demokrasi için gerekçe uydurulmaya kalkışılınca, birbirini tutmaz iddiaları yanyana getirmek böyle mümkün olmaktadır işte! Sorun sınıfın sosyalizm için mücadeleye atılması mı, yoksa «herhangi bir partiyi» «herhangi bir nedenle desteklemesi» mi?

TSİP, ülkeleri devrimci durumun oluştuğu ve oluşmadığı diye iki kategoriye ayırarak, Avrupa ülkelerinin ikinci türden olduğu tesbitiyle «ileri demokrasi»nin gerekçelerini ve kendisini savunuyor. Savunmaması elinde değil; çünkü bu tez «işçi sınıfı enternasyonalizmi

içinde» ileri kapitalist ülkeler için öngörölmüştür! Bu tezin «o ülkeler koşullarında geçerli olup olmadığını tartışacak değiliz.» (Age, s: 26) «Yazımızın amacı da bu değil» (Age, s: 26)

TSİP ve vb. partilerin fetvaları tartıştığı nerede görölmüştür ki? Onlar bilseler de, bilmeseler de, doğru olup olmasalar da fetvaları açıkça veya sadece «enter-nasyonalizm böyle diyor» deyip susarak yarı-açık savunmayı görev edinmişlerdir. Bu sosyalizm fukaralarından biri olan TSİP de ileri demokrasi hakkında tam 60 sahife yazdıktan sonra, ileri demokrasinin uygulanmasına ilişkin ortaya getirilen sorulara değinip şöyle diyor:

«Bu sorular şüphesiz ki ileri demokrasiyi öngören gelişmiş kapitalist ülkelerin öncü partileri tarafından da ele alınmaktadır. Ve bunlara cevap getirilmeye muhakkak ki (Ona ne şüphe! -Kurtuluş) çalışılmaktadır.» (Age, s: 59)

Sözkonusu sorular hakkında TSİP'in fikri nedir? Yoktur. TSİP sadece sosyalizm değil, aynı zamanda fikir fukarasıdır da. «Yukarıya aktardığımız alıntı şöyle devam etmektedir:

«Burada belirtelim *konu hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz.* Ancak yukarıda yapmış olduğumuz *Sovyet kaynaklı alıntının da gösterdiği gibi...*» (Age, s: 60, abç)

Konu hakkında yeterli (!) bilgiye sahip olmayan TSİP nihayet :

«Biz bu yazımızda 'ileri demokrasi'nin *hangi çeşitte ülkeler için öngörüldüğünü* ele aldık. Ve gösterdik ki, 'ileri demokrasi' sadece ve sadece *gelişkin kapitalist ülkeler için geçerlidir.*» (Age, s: 60, Altını TSİP çizmiş)

Bunu söylemek için 60 sahife az değil mi? Hani TSİP bu tezin «o ülkelerde geçerli olup olmadığını tartışacak değiliz» diyordu. Şimdi ise bu tezin o ülkeler için geçerli olduğunu söylüyor. Herhalde biz anlamadık; belki de TSİP bu tezin doğruluğu tartışılmayacak kadar açıktır diyordur.

İleri demokrasinin gerekçelerinden dördüncüsünü, «Stalin Meselesi»ni de enternasyonalizm bölümünde ele alacağız.

«KONUNUN TÜRKİYE'DE TARTIŞILMASI»

«Biz kendi kanaatimizce 'ileri demokrasi'yi Türkiye'ye yakıştırmayı keşfedenler dahil hemen hiçbirisinin, bundan neyi murad ettiklerini, kendilerinin dahi bilmediği fikrindeyiz. Aksi halde Marksizmden en ufak nasibi olanların böylesi fahiş bir ideolojik hataya düşmeleri mümkün olmazdı. Zaten böyle olduğu içindir ki ileri demokrasinin Türkiye şartlarında geçerli olup olmadığını uzun uzadıya irdeleyecek değiliz. Ve bu nedenle de ileri demokrasinin gelişkin kapitalist ülkeler için öngörülen bir hedef olduğu noktasına daha fazla ağırlık verdik.» (Age, s: 61)

«... 'devrimci durum'un oluşmamasına dayanan *ileri demokrasi yolundan sosyalizme barışçı geçiş* (abç) Türkiye'de geçerli olamaz. *Mesele bu kadar basit ve yalındır.* (Altını çizen TSİP) Ve bu gerçeği görmek için hiç de 'ince eleyip sık dokumaya' ihtiyaç yoktur. Türkiye'de yaşamak yeter!» (Age, s: 62)

Çünkü, «*..emperyalizme bağımlı ve geri bir ülke olan Türkiye her an devrimci duruma gebedir.*» (Age, s: 62)

Bunları söyledikten sonra TSİP yazarları, Lenin'in devrim yasasının unsurlarını tek tek ele alıp Türkiye'de devrimci durumun her an oluşabileceği koşulların varolduğunu ispatlamaya çalışıyorlar. Bu nokta bizi pek ilgilendirmiyor. Çünkü biz biliyoruz ki, ister ileri, ister geri ve bağımlı olsun tüm kapitalist veya sınıflı toplumlarda devrimci durum oluşur. Geçmişte oluştu, bugün oluşuyor ve kapitalizm varoldukça da oluşacaktır. Çünkü bu kapitalizmin rasyonel olup olmadığı sorundur.

Bizim tartışmak istediğimiz TSİP'in oldukça garip şu iddiasıdır :

«Yazımızın bu bölümünde biraz uzatarak da olsa ispatlamaya çalıştık ki, devrimci bir durumun gerçek-

leşmesi Türkiye'nin gündemindedir. Türkiye emperyalizme bağımlı geri bir kapitalist ülke olduğu için de bu durumdan kurtulamadığı sürece *gündeminden çıkmayacaktır*. Çıkması mümkün değildir. Çünkü *bağımlılık ve gerilik*, bu iki temel nitelik '*hem sömürenleri hem de sömürülenleri etkileyen ulus çapında bunalımları*' *devamlı yeniden üretir*». (Age, s: 72-73, Altını çizen TSİP)

İlginç bir teze (!) karşı karşıyayız. Avrupa'da *bağımsızlık ve ilerilik* ulusal bunalımları üretmezken, tersi bir yapı —bağımlılık ve gerilik— ulusal bunalımları üretiyor. Türkiye, emperyalizme bağımlı ve geri bir kapitalist ülke durumundan *kurtulamadığı* sürece devrimci durum her an ortaya çıkabilir; Türkiye'nin gündeminde devrimci durumun gerçekleşmesi vardır. Türkiye devrimci durumdan, giderek devrimden de kurtulmak için bağımlı ve geri kapitalist bir ülke olmaktan kurtulmalıdır.

Bu teze (!) neresinden bakarsak bakalım Leninizmle hiçbir ilişkisini bulmamız mümkün olmamaktadır. Bir an için aktardığımız pasajdaki, «devamlı yeniden üretir» sözlerinden kalkarak; ilerilik ve bağımsızlık ulusal bunalımları üretir ama *devamlı ve yeniden* değil, öyle arada bir, belki 40 yılın başında bir üretir diyorlar desek, o zaman tersi bir yapının, yani gerilik ve bağımlılık durumunun *sürekli ulusal bunalım* hali olduğunu iddia etmeleri gerekecek. Türkiye'de sürekli ulusal bunalımın varlığı teorisinin M. Çayan'a ait olduğu hatırlanırsa ve TSİP'in de katiben böyle birşeye yanaşmadığı ve yanaşmayacağı bilinirse bu olasılık üzerine akıl yürütmeyi bir kenara koymak gerekir.

Peki, öyleyse TSİP aktardığımız pasajda özetlenen görüşüyle ne tür bir mantığı savunmaktadır? TSİP 'ileri demokrasi'nin Avrupa'da devrimci bir stratejik hedef olduğunu savunmakla işe başladı. Ve devamlı, ileri demokrasi'ye gerekçeler bulmaya ve bulunan gerekçeleri tekrarlamaya çalıştı. En esaslı gerekçesi Avrupa'da devrimci durum oluşmadığı için ileri demokrasinin o koşullara uygun olduğudur. Sıra Türkiye'ye geldi. İleri demokrasi Türkiye'ye uymaz, burada geçmez iddiasın-

da bulundu. Neden Türkiye'ye uymaz sorusunu sorup cevap aradı. Cevabı, Türkiye'de devrimci durum her an gerçekleşebilir. Türkiye devrimci duruma gebedir, oldu. O zaman karşısına bir başka soru dikildi: Neden Türkiye'de devrimci durum gerçekleşebiliyor da, Avrupa'da gerçekleşmiyor? Ve TSİP bu soruya verdiği cevapla mantık silsilesini tamamlayarak, sorunu «çözdü.» Çünkü Türkiye bağımlı ve geri bir kapitalist ülkedir. Avrupa ülkeleri ise ileri ve bağımsız kapitalist ülkelerdir. Geri ve bağımlı kapitalist yapı devrimci durumu üretir; ileri ve bağımsız kapitalist yapı devrimci durum (veya ulus çapında bunalımlar) üretmez.

Bu mantık zinciri, bir mantık olarak kendi içinde tutarlıdır. İstenirse ve üzerinde çalışılırsa her mantık, kendi içinde tutarlı bir bütün olarak öne sürülebilir. Ancak, mantık vardır; Leninist mantık vardır. TSİP'in mantığı ulaşabileceği en önemli sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç ise; Leninizm ileri ve bağımsız ülkeler için geçersiz, geri ve bağımlı ülkeler için geçerlidir.

«Leninizm, genel olarak proletarya devriminin, özel olarak proletarya diktatörlüğünün teori ve taktiğidir.» (Stalin, İlkeler, s: 9)

Metropol ülkelerde ulus çapında bunalımlar üremediği, devrimci durum gerçekleşmediği için ileri demokrasi gündeme getirilir. İleri demokrasi ise, TSİP'in de kabul edebileceği gibi, anti-tekel reformlar mücadelesidir. Anti-tekel reformlar mücadelesi, proletarya devrimi demek değildir. Bunu, Avrupa «KP»leri ve TSİP de öne sürmüyor. Devrimci durum oluşmadığı saptamasından yola çıkarak, proletarya devriminden vazgeçip, anti-tekel reformlar mücadelesine atılıyorlar. Böyle bir mücadele platformunu esas almalarının bir gereği olarak da, proletarya diktatörlüğü hedefinden vazgeçip mevcut burjuva devletin demokratlaştırılmasını hedef alıyorlar. Kısacası, proletarya devrimi ve proletarya diktatörlüğü reddediliyor. (Çünkü koşulları yoktur!)

Bu ileri demokrasi denen hedefi TKP Türkiye'ye uydurmaya kalkışınca, TSİP karşısına dikiliyor. Olmaz

diyor, çünkü Türkiye’de devrimci durum oluşabilir. Gündemdedir. Dolayısıyla Devletin demokratlaştırılması burada geçmez. Türkiye’de koşullara uygun olarak «halk demokratik iktidarı» gündemdedir. Ve bu devrim sorunudur. (TSİP Türkiye’de devrim mi savunuyor? Onu ilerde göstereceğiz.)

Metropol ülkelerde devrimci durum oluşmadığı için proletaryaya devrimi yerine anti-tekel reformlar mücadelesi uygun görülür ve koşullara uymayan (!) proletaryaya diktatörlüğü programdan çıkarılırsa ve bu çizgiyi izleyen partiler «işçi sınıfı enternasyonalizmi içinde» ve komünist sayılırsa doğal olarak, genel olarak proletaryaya devriminin, özel olarak proletaryaya diktatörlüğünün teori ve taktiği olan Leninizmin metropoller için gereksiz olduğu ve bir anlam ifade etmediği sonucuna ulaşılır.

Ulaşılan bu sonuç, TSİP’i, sabah akşam küfrettiği şu bilinen «Maocu» tezle birleşmeye götürür. Sözkonusu tez (!), Lin Piao’nun dünyanın kırılık bölgelerinden metropollerin kuşatılması tezidir. Dünyanın kırılık bölgeleri (geri ve bağımlı ülkeler) devrim ateşinin tutuştuğu (tutuşabildiği) yerlerdir. Oysa metropol ülkeler tersi bir durumdadır. Emperyalizm, metropol proletaryasını bozmuş, ona, bağımlı ülkelere aldıkları kârlardan paylar vererek devrimci ruhu küllendirmiştir. Metropolde proletaryaya iyi bir yaşam standartıyla aristokratlaşmıştır. Kırılarda (geri ve bağımlı ülkelere) gelişen devrimci mücadeleler metropolleri kuşatacak; dünyanın kırılık bölgelerinde zafere ulaşan devrimlerin kuşatması altında nihayet metropol proletaryası da «uykusundan uyandırılıp» kurtarılacaktır! Metropol ülkelerdeki proletaryaya ve emekçiler, Lin Piao ordularının kendilerini kurtarmalarını beklemekten başka yapacakları önemli bir işleri yoktur. İsterlerse birşeyler yapmaya kalksınlar, mümkünatı yok kurtulamazlar!

Devrimci olmak için geriliğe ve bağımlılığa ve dolayısıyla köylülüğe düzülen bu övgüler; bu mantık, TSİP’inkiyle aynıdır. TSİP’in köylülüğe övgüler düzmüyor olması onu bu mantığın dışına çıkartmıyor. Esas sorun, proletaryaya devrimi ve proletaryaya diktatörlüğü

teori ve taktiğinin bir kısım ülkeler için geçerli, bir kısım ülkeler için geçersiz olduğunun açıktan ya da dolaylı savunulması üzerine kurulu mantıktır. Ve TSİP'in «Maocu»luğa küfürler yağdırması onların mantık birliklerini ortadan kaldırmaya yetmiyor.

Zavallı metropol proletaryası! Emperyalizm çağının Marksizmi sana göre değil! Sen kaderine küs! Reformcu değil de, devrimci olmak istiyorduysan, geri ve bağımlı ülkelerde yaşamalıydın!

TSİP'e göre: TKP'nin ileri demokrasiyi Türkiye'ye uydurması sırasındaki yanılışı, Leninizmin bu ülkede geçerli olduğunu görememesidir. Bir başka yanılışı da «Türkiye'de demokrasi ile gelişkin kapitalist ülkelerdeki demokrasiyi aynı kaba koymaktan ileri gelmektedir.» (Age, s: 73)

«...bu (metropol-Kurtuluş) ülkelerde yüzyıllardır devam eden işçi sınıfı mücadelesi, söke söke kazandığı mevzilerle, burjuva demokrasisinin sınırlarını alabildiğine genişletmiş ve kazanımlarını bir daha alınması kolay olmayacak şekilde kökleştirmiştir. İşte 'ileri demokrasi'ye 'ileri' sıfatının verilmesinin nedeni, burjuva demokrasisinden daha ileri görülmesindedir.» (Age, s: 73)

«Oysa bugün Türkiye'deki demokrasi, kısıtlının da kısıtlısı bir burjuva demokrasisidir.» (Age, s: 74)

Bunları söyledikten sonra TSİP, bu açıdan da ileri demokrasinin Türkiye için uygun olmadığını belirtir. Ve Türkiye'ye uygun hedefi de bu arada belirtir :

«Yani sözün kısası *bugün Türkiye halkının acil ihtiyacı* ileri bir demokrasi değil, *düpedüz burjuva demokrasisinin sınırlarının genişletilmesidir.*» (Age, s: 74, abç)

Bu yazıda bir kez daha devlet-demokrasi sorununa girmek istemiyoruz. Demokrasi mücadelesinin Türkiye'de devrim mücadelesinin kendisi olduğunu, «sınır genişletme» manevralarının devrimcilik değil, reformculuk olduğunu ve bunun ancak devrim mücadelesinin yan ürünleri olarak ortaya çıkabileceğini uzun uzun anlatmayı gereksiz görüyoruz. Bu konuda TKP ve TİP'e

yönelttiğimiz eleştiriler TSİP için de aynen geçerlidir. *İDD, Demokratikleşme süreci** ve «halk demokratik iktidarı» gibi üç ayrı isimle, bu üç siyasi grubun savunduğu şey devrim için (demokrasi) değil, reformlar için (haklar) mücadeledir. (Bkz: Kurtuluş, 4, 5, 6, 32. sayıları)

İDD Türkiye için uygun değildir. Çünkü «burjuva demokrasisinin o seviyeye (*ileri*) gelmesinden çok daha önce onun aşılması imkânları, hem de sayısız kereler ortaya çıkabilir.» (Age, s: 75)

Doğrudur, ancak, aşabilmek için onu aşabilecek doğru bir politik rota tutturmak gerekir. TSİP'in çizgisi onu aşamaz. Aşmak gibi bir sorunu TSİP henüz önüne koyabilmiş değildir. O hâlâ demokrasinin sınırlarının genişletilmesinden dem vurmaktadır. Bu revizyonistler Lenin'in «proletarya, demokrasi okulundan geçmeden sosyalizme ulaşamaz» sözlerinden hiçbir şey anlamıyorlar. Lenin'in sözünü ettiği «demokrasi»yi basit bir haklar sorununa indiriyorlar. Veya sorunu burjuva demokrasili devlet biçimi, sadece biçimi olarak ele alıyorlar. Demokratik devrimin gerçekleştirilmiş olmasının proletaryaya nasıl bir zemin hazırladığını, sosyalizmin ancak tamamlanmış bir demokratik devrimin zemini üzerinde yükselebileceğini anlamıyorlar. Lenin'de sorun, demokratik devrimin proletarya ve diğer emekçiler için demokratik düşünce ve davranış biçimleri ve alışkanlıkları yaratması, burjuvazinin feodalizme karşı devrimci mücadelesinde ortaya getirdiği kültürün, evet bu geniş anlamıyla kültürün üzerinde sosyalizmin yeşermesi olduğudur. Burjuvazi, feodalizme karşı mücadelesinde, felsefede materyalizme, ekonomipolitikte toprağın millileştirilmesine ve hukukta «hak eşitliği» ne kadar yükselebilmiştir. Bundan bir adım ileri gidildiğinde, örneğin, toprakta millileştirme, bir adım ötesinde tüümüyle özel mülkiyete saldırının başlamasıdır. Burjuvazi bu noktadan itibaren egemenliğini kurduğu ölçüde, geriye saymaya, feodallerle uzlaşmaya başlar.

* TIP'deki değişiklikler için bkz. Tek Parti-Cephe.

Sosyalizm, burjuvazinin feodalizme karşı mücadele döneminde yarattığı zemin üzerinde yeşerebilir ve gelişebilirdi. Feodalizmin üzerinde sosyalizmin yükselebileceğini herhalde kimse düşünmez. Demokratik devrimini yapmamış ülkelerde sorun, bu devrimin proletarya önderliğinde yapılmasıdır. Ancak böyle bir sürecin bir parçası olarak, proletarya önderliğindeki demokratik devrim sosyalist devrime dönüşebilir.

Demokratik devrimini tamamlamış Avrupa ülkelerinde sorun, proletarya açısından sorun, sosyalist devrimin gerçekleştirilmesidir. Lenin'in Kesintisiz Devrim Teorisi bayağılaştırılır ve çarpıtılırsa, verili her durumda sosyalist devrimden önce sayısız «ara aşamalar» yaratılabilir. Bugün «ileri demokrasi», yarın «daha ileri bir demokrasi» ve sonsuza kadar bu uzatılabilir.

TSİP, bugün Türkiye'de sorunun burjuva demokrasisinin sınırlarının genişletilmesi olduğunu söylüyor. «Halk demokratik iktidarı» böyle bir «sınır genişletme» savaşının arkasından gelecek belliki. İlkin, Türkiye'de demokratik devrim yapılmamıştır. İkincisi, bugün Türkiye'de burjuva demokrasisi yoktur. Üçüncüsü, günümüzde sorun demokrasiyi genişletmek değil, onu kurmaktır. Dördüncüsü, demokrasi mücadelesi devrim mücadelesinin tam da kendisidir. Beşincisi, uğruna mücadele edeceğimiz demokrasi düpedüz burjuva demokrasisi değil, proletaryanın önderliğinin gerçekleştiği derecede, burjuva demokrasisinin sınırlarını çoktan aşan ve iktidara geldiği gün sosyalizmi inşa etmeye başlayan bir demokrasi mücadelesidir. Yani demokrasi mücadelesi, işçilerin-köylülerin devrimci-demokratik iktidarı için mücadeledir.

TSİP, böyle bir anlayışa sahibolmadığı için, onun politik rotasını izleyen bir proletarya her zaman için burjuva düzenin sınırları içinde kalmaya mahkûmdur. Ve TSİP'in «kısıtlı demokrasisi»ni aşmak bir türlü mümkün olmaz.

Buraya kadar sözünü ettiğimiz konuları içeren kitabın birinci bölümünün sonunda yazarlar, bir de «ihtilâl» ve «inkılâp» kelimeleri üzerine yorumlar getiriyor-

lar. İleri demokrasinin sosyalizme geçişi mümkün kıldığı takdirde (Ne o şüpheniz mi var? -Kurtuluş) «inkılâp» anlamında «sosyal devrim»in ilk adımı olarak görülebilirmiş. (Bkz. s: 79) Avrupa ülkelerinde «ihtilâl» anlamında devrimci durum oluşmadığı için ileri demokrasi gündeme gelmiştir. «Bu nedenle de sosyalizme barışçı geçişi amaçlamaktadır.» (Age, s : 79)

Scrunun özüyle değil de, kelimelerle uğraşmak bütün sapkın akımların ortak özelliğidir. Kelimeler; anlaşma, insanın meramını anlatma aracıdır. Sosyal devrim arapça ihtilâl mi, yoksa inkılâp mı demektir? İnkılâp ve ihtilâl ayrı, ilişkisiz şeyler midir? TSİP'in bu kelimeler üzerine yaptığı yoruma bakılırsa, Avrupa «KP»leri inkılâpçıdır. Ama koşullar izin vermediği için ihtilâlcilerdir. TSİP ise, Türkiye'nin koşulları nedeniyle hem inkılâpçı, hem de ihtilâlcidir, sözüm ona!

Gerçekten proletarya «inkılâpçısı» olmak için yol birdir: Leninizme sarılmak, proletarya inkılâbını ve proletarya diktatörlüğünü savunmaktır. Bundan başka yollar hiçbir hareketi proletarya inkılâpçısı olmak onuruna götürmez. O başka yollar —Avrupa «KP»lerini ve TSİP'İ yaptığı gibi,— proletarya *inkılâpçılığına* götürür.

C — ENTERNASYONALİZM ÜZERİNE

Kitabın ikinci bölümünde «İDD çizgisinin yaygınlaşması ve sağlıklı gelişimi» anlatılır. Yazarlar, çok farklı çevrelerden unsurların TKP'ye iltihak ettiklerini, birçok insanın «ilerlemenin cazibesine» kapıldığını belirtiyorlar. İlerleme çizgisinin özelliklerini madde madde sıraladıktan sonra, yazarlar, bu «cazibe»nin kaynağını araştırmaya başlıyorlar. Önce TKP çizgisinin özellikleri hakkında yaptıkları belirlemeleri aktaralım :

- 1 — «İdeolojisi yetersizdir.»
- 2 — «Örnek fedakârlığı yoktur.»
- 3 — «İşçi içinde kökleşmiş değildir.»
- 4 — «Köylülük içinde (..) bir etkinliği yoktur.»

5 — «En güçlü olması gereken aydınlar zümresi içinde dahi yönlendirici olmaktan uzaktır. Hatta çoğu kesimler içinde azınlık durumundadır.» (Bkz. Age, s: 83-91)

TKP için söylenenlere devam edelim :

«Daha kısa bir süre öncesine kadar MC'yi bırakıp sosyal-demokrasi düşmanlığı yapanlardan, Sovyetler Birliği'nin revizyonist olduğunu dillerinden düşürmeyenlere, palavracılıktan tiksinen nicelerinden en has Kıvılcımlı müridine kadar pekçok çevreden pekçok unsur toplumsal ilerlemenin 'cazibesine' kapılıyor. Nedir bu cazibenin kaynağı?» (s: 83) (Bu pasajdan TKP'nin 6. özelliğinin *palavracılık* olduğunu öğreniyoruz)

TSİP yazarları, «cazibe»nin kaynağını 5 maddede özetliyorlar. Bunlar : 1) Enternasyonalizm (Enternasyonal planda temsil) 2) İsmi getirdiği cazibe 3) İlegallite fetişizmi 4) Sosyalizm yapmadan sosyalizme devam etmek 5) Güce tapma güdüsü.

Türkiye'de enternasyonalizmin son yıllarda yaygınlık kazandığını, 1974'lere kadar bunun sosyalist kadrolarca kavranmadığını, eski TIP'in enternasyonalizm diye bir meselesinin olmadığını, TIP'in dağılışı sürecinin aynı zamanda kadroların işçi sınıfı sosyalizmini arayışı süreci de olduğunu anlatan TSİP; «Bu arayış süreci öylesine bir keşmekeş doğurmuştur ki, 1969 Danışma Toplantısına katılan partiler içinde Türkiye'yi İDD çizgisinin temsil etmesi, o hengame içinde kimsenin üzerinde durduğu bir mesele dahi olmamıştır.» der. (Age, s: 95-96)

«Konferans bütün dünya ülkelerinin işçi sınıfı partilerini biraraya getirmek amacını taşımaktadır. Böyle bir durumda, o günlerin hengamesinde, Türkiye sosyalist hareketini kim temsil ediyor araştırmasını kim yapacaktır? *Zaten böyle bir yetki sahibi merci var mıdır?* Birisi, isminin de verdiği güvenle ve en önemlisi çağrıya olumlu cevap veren tek merci olarak konferans'a katılmaktadır. *Bundan ötesi konferansa öncülük eden Partileri ilgilendirmez.* Gerisi, o ülkenin sosyalist hareketi-

nin kendi bileceği iştir. Kendisinin çözümlenmek zorunda olduğu bir meseledir. (Age, s: 97, abç)

1976 Toplantısı'na da yine TKP katıldı. TSİP bunu da izah eder :

«Bugün sosyalist hareketimizde yine 1969'da olduğu gibi İDD çizgisinden başka, enternasyonal planda temsile resmen talip olan (bu konuda hukuki engelleri de gözden uzak tutmamalı) herhangi bir çizgi yoktur. (...) Herhangi bir enternasyonal toplantı vb. için ön ayak olan Partiler, Türkiye sosyalist hareketinde hakem değillerdir ve olamazlar da. Zaten kendileri de böyle bir tutum içinde değillerdir. Ve onlar için temsil meselesinde tek doğru yol, aynı 1969 yada 1976 toplantısında başvurdukları çözüm yoludur. Gerisi yine bizleri, Türkiye sosyalist hareketindeki çizgileri iigilendirir.» (Age, s: 98)

Şimdi de enternasyonalizm meselesinin püf (!) noktasına gelmiş bulunuyoruz :

«.. enternasyonal plandaki toplantılarda veya ilişkilerde, çizgilerden sadece birini muhatap kabul etmeleri, kardeş partilerin, o çizgiyi Türkiye işçi sınıfının siyasi temsilcisi olarak gördükleri anlamına mı gelir? (Ya na anlama gelir? -Kurtuluş) Asla! İşte enternasyonalizm meselesinin püf noktası burasıdır.» (Age, s: 99)

Püf noktasından espiri noktasına nasıl geçiliyor? Görelim :

«...kardeş partiler, enternasyonal planda muhatap kabul etmelerine rağmen, İDD çizgisini Türkiye işçi sınıfının siyasi temsilcisi olarak görmemektedirler. Zaten işçi sınıfı bilimini kendilerine kılavuz edinmiş oldukları için görmezler de. Onlar için önemli olan Türkiye sosyalist hareketinin biran önce güçlü birliğine kavuşması ve her alanda bizzat bu birliğin temsil hakkına sahip olmasıdır.» (Age, s: 100, abç)

Buraya kadar aktardıklarımız ve TSİP'in bu konuya ilişkin görüşleri özetle şöyledir :

Uluslararası toplantılarda temsil edilme, ortak belgelerin altına TKP imzasının atılması, TKP'ye Türkiye işçi sınıfının siyasal temsilcisi olma hakkını vermez. Üs-

telik bu tür toplantıları düzenleyen ve katılan partiler bu toplantılarda TKP'yi muhatap kabul etmelerine rağmen, onu işçi sınıfının siyasal temsilcisi olarak görmezler.

Pekçok unsur, enternasyonalizm ile bir ülkedeki işçi sınıfı hareketini enternasyonal planda temsili meselesini birbirine karıştırmaktadır. Uluslararası komünist ve işçi partileri toplantılarında temsil olunan çizgi hangisiyse, sözkonusu ülkenin partisinin de o olacağı sonucuna varmaktadırlar. «Bir ülkenin işçi sınıfının siyasetini ülke içinde kim temsil ediyorsa enternasyonal planda da o eder. Bu açıkça görüleceği gibi bir sebep-sonuç ilişkisinin ifadesidir.» (Age, s: 92) Ancak bu ilişkinin diyalektik olmasından kalkılarak, tersinin (yani enternasyonal planda kim temsil olunuyorsa, ülke içinde de proletaryanın siyasal temsilcisinin o parti olduğu) iddia edilmesi yanlıştır.

1969 ve 1976 toplantılarına TKP'nin katılması dolayısıyla ileri sürülen, «enternasyonal bütün içinde kim yer alıyorsa, bu aynı zamanda temsil yetkisinin onda olduğunun tescili demektir» (s: 92) şeklindeki muhakeme tarzı da yanlıştır. Bu yanlış muhakeme tarzı iki yanlış sonuca ulaşmaktadır :

1 — «Günümüzde enternasyonalizmi temsil eden merci mademki İDD çizgisini kabul etmektedir, o yanılmayacağına göre işçi sınıfının siyasetini İDD temsil etmektedir.» (s: 93)

2 — «Böylesine kötü, kendi ülkesindeki devrimci mücadeleden böylesine kopuk bir hareket enternasyonal planda temsil ediliyor ve kabul görüyorsa, o enternasyonal harekette ve onun başını çeken Parti'de mutlaka bir terslik vardır. Tevekkelli revizyonizmin kaynağı orasıymış! (s: 93)

İşte TSİP'in burada özetlediğimiz görüşlerinin kavranamaması pekçok unsurun «ilerlemenin cazibesine» kapılmasına sebep olmuştur!

Proletaryanın ve onun bilimsel hareketi olan komünizmin özü uluslararasıdır. Ulusal biçimler altında ve ulusal alanlarda mücadele yürüten proleter sınıflar

ve onun komünist hareketleri, dünya ölçüsündeki tek bir uluslararası proletarya ordusunun ve mücadelesinin parçalarıdır.

«İşçilerin vatanı yoktur; Bu şu demektir: a) Ekonomik durumu (ücretlilik) ulusal değil, uluslararasıdır; b) Sınıf düşmanı uluslararasıdır; c) Kurtuluş koşulları da uluslararasıdır; d) Emekçilerin uluslararası birliği ulusal birlikten *daha önemlidir.*» (Lenin, Proletarya Enternasyonalizmi, Tan Yayınları, s: 92)

Dünyanın çeşitli ülkelerindeki proleter sınıfların, farklı düzeylerde oluşturdukları uluslararası dayanışma ve mücadele örgütleri vardır. Bunlardan en önemlisi şüphesiz ki, proletaryanın komünist öncülerinin oluşturduğu enternasyonal birliktir.

(Dünya proletarya mücadelesi, tarihi boyunca 3 enternasyonal örgüt yaratmıştır. Komünist Enternasyonal (1919-1943) dağıtılmasından sonra böyle bir örgüt kurulmamıştır. Çeşitli komünist ve işçi partileri, o tarihten sonra böyle bir örgüt olmaksızın dayanışmalarını başka biçimler altında sürdürmüşlerdir. Bugün böyle bir örgüt olmaksızın dayanışmanın daha iyi gittiği biçimindeki görüşler eleştirilmeye bile değmez. Genel olarak proletarya enternasyonalizmi ve özel olarak enternasyonal örgütler konusundaki görüşlerimiz başka bir yazının konusudur.)

Enternasyonalizm sorununu TSİP yazarlarının öne sürdükleri iddialar çerçevesinde ele almakla yetineceğiz.

Bir : 1969 ve 1976 toplantıları kimler arasında ve niçin düzenlenmiştir? İlki uluslararası «komünist ve işçi partileri» arasında düzenlenmiştir. «Kardeş partiler» arasında düzenlenen bu toplantılarda çeşitli uluslararası sorunlar ele alınmış ve «çözülmüştür.» Öyleki, Avrupa'da «barışçı devrim» (!) stratejisi bu toplantılarda daha berrakça formüle edilmiş ve onaylanmıştır.

Gerek TSİP, gerekse çeşitli «Sovyet kaynakları» (örneğin, Zaradov) bu toplantılara katılanların «kardeş partiler» olduğunu vurgulamaktadır. Toplantıların adından da anlaşılacağı gibi bu toplantılara katılanlar

birbirlerini «kardeş» ve «komünist» olarak görmekte-
dirler. Zaten böyle olmaması açık bir mantıksızlık olur-
du. Kısacası, bu toplantılara katılabilmek için, hiç de-
ğilse, katılanlar ve toplantıyı düzenleyenler nezdinde ko-
münist olarak kabullenilmek şarttır.

«Bu söyledikleriniz çok basit önermelerdir. Niye açıklamak ihtiyacını duyuyorsunuz?» denebilir. Doğ-
ru. Bunlar çok basittir. Ancak aşağıda TSİP'in iddiala-
rını irdelerken bu çok basit önermelerin bile tekrar edil-
mesi gereğini göreceğiz.

TSİP'e göre: 1969 Konferansına öncülük eden par-
tiler «bütün dünya ülkelerinin işçi sınıfı partilerini bir-
araya getirmek amacını taşıyan» (s: 97) konferans için
bir çağrı yapıyorlar. Türkiye işçi sınıfı adına birisi
(TKP), «isminin de verdiği güvenle ve en önemlisi çağ-
rıya olumlu cevap veren tek merci olarak Konferans'a
katılmaktadır.» (s: 97)

Acaba TKP, Türkiye işçi sınıfını temsil eden ko-
münist bir hareket midir? Herhalde araştırmak gereke-
cek. Peki, kim araştırıp olumlu bir cevap verecek? Kon-
feransa öncülük eden partiler çağrıyı yapmışlar ve TKP
buna olumlu cevap vermiştir. TKP'nin neyi, nasıl tem-
sil edip etmediği sorusu öne sürülünce, Konferansa ön-
cülük eden partiler adına TSİP cevap veriyor. «*Bundan
ötesi (çağrıyı yapmaktan ötesi -Kurtuluş) konferansa
öncülük eden partileri ilgilendirmez.*» (s: 97) Ya kimi
ilgilendirir? «Gerisi, o ülkenin sosyalist hareketinin ken-
di bileceği iştir.» (Age, s: 97) TSİP'e göre, Türkiye sos-
yalist hareketi kendi güçlü birliğini kuramadığı için bir
hengame doğmaktadır. «O günlerin hengamesinde Tür-
kiye sosyalist hareketini kim temsil ediyor araştırması-
nı kim yapacaktır? Zaten böyle bir yetki sahibi merci
var mıdır?» (s: 97) Kısacası, bu sorun Türkiye sosyalist
hareketinin içinde bulunduğu «hengame» dolayısıyla
çözülmemediği için istesen de, istemesen de TKP,
Türkiye işçi sınıfı adına konferansa katılmaktadır. Kon-
feransı düzenleyenler açısından bir sorun yoktur! On-
lar TKP'nin birşeyleri temsil edip etmediğini araştır-
madığı gibi, onları «*ilgilendirmez*» de!

TSİP, konferansı düzenleyen partileri, (başta SBKP'yi) aklamak isterken onlara ne kadar aptalca ve rezilce bir konum yüklediğinin herhalde farkında değildir. Eğer, işler gerçekten TSİP'in anlattığı mantık çerçevesinde gidiyorsa, bu «işçi sınıfı enternasyonalizmi»nin hali bizim zannettiğimizden daha perişan demektir. Bu mantığına göre; örneğin (olmaz ya, öyle varsayalım) «barış örgütü» (!) NATO'nun kararlı savunucusu hain Perinçek «şu sosyal-faşistlerin toplantısını bir de içinden görelim!» diyerek, konferans çağrısına olumlu cevap verse ne olur? (1969 da TİKP yoktu demeyin. 1976 toplantısında anlatıldığına göre aynı mantığa uygun olarak düzenlenmiştir. TİKP de 1976 çağrısına olumlu cevap vermiş olsun) Konferansı düzenleyenleri ve katılanları TİKP'nin neyi nasıl temsil ettiği «*ilgilendirmediği*»ne göre ve Türkiye'de de bu konuda karar verecek «yetki sahibi bir merci yoktur» dendiğine göre, tıpkı TKP gibi, TİKP de istesen de istemesen de konferansa katılabilecektir!

Bu örnek gerçek hayatta olabilir mi? Kesinlikle olmaz. Perinçek ve partisi böyle bir girişimde bulunmuş olsalar bile, başta SBKP ve öteki «öncü partiler» TİKP'ye kapının yolunu gösterirler. TSİP diyecektir ki, «böyle saçma örnek olamaz!» Haydi, örneğin saçma olduğunu kabul edelim! Ve şimdi de sizi konferansa yollayalım. A. Kaçmaz başkanlığında bir TSİP delegasyonu konferansa katılmak için olumlu cevap versin. Ne olacaktır? TSİP yazarları, böyle bir toplantıya katılmaya talip olmak için «bu konudaki hukuki engelleri de gözden uzak tutmamalı» (s: 98) diyeceklerdir. Bu neyin hukuki engeli? Eğer, TC'nin engelleriyse, TSİP bu engeller yüzünden sittin sene hiçbir konferansa katılmaya talip olamaz. Yok, konferansı düzenleyenlerin kendi aralarında oluşturdukları hukukun diktiği engellerse, hani konferansı düzenleyenleri, kimin katıldığı «*ilgilendirmez*»di? diye sorarız. Ama TSİP'in sözünü ettiği TC'nin diktiği hukuki engellerdir. Bu engeller yüzünden uluslararası «kardeş partiler» toplantılarına katılmaya talip bile ola-

mayan bir parti ne mene bir partidir diye sormuyoruz bile.

Biz sizi konferansa göndermeyi kafamıza koyduk. Onun için bir yolunu bulup şu hukuki engelleri de aştığımızı varsayalım. Siz TSİP olarak bu konferansa katılabilir miydiniz? (Tıpkı, TİKP gibi, 1969 da siz de hayatta değildiniz. Onun için 1976 toplantısına katılabilir miydiniz?) Bu soruya gönül rahatlığıyla ve güvenle elbette katılabilirdik diyemezsiniz. Size de kapının yolunu gösterirlerdi.

Yeri gelmişken belirtelim. SBKP ve toplantı çağrısı yapan diğer partiler TKP dışındaki herhangi bir çizgide yer almış sosyalistlere nasıl davranıyorlar? Bunu bir zamanlar Kıvılcımlı'yı kendisine bayrak eden TSİP'in çok iyi bilmesi gerekir. 1971'de 12 Mart faşist terörden kendisini zor kurtarıp, 70 yaşında, kanser illetine tutulmuş ve 50 yıl Türkiye'de (görüşlerine katılsak da katılmasak da, herkesin kabul etmesi gereken) sosyalizm için mücadele etmiş bir Kıvılcımlı'ya reva görülenler utanç vericidir. SBKP ve yandaşı «kardeş partilerin» iktidarda olduğu sosyalist ülkeler Kıvılcımlı'yı sınır kapılarından geri çevirmişlerdir. Bırakalım bir toplantıya katılmak istemeyi, ölüm döşeginde, «faşistlerden kaçıp kurtuldum, uğruna savaştığım sosyalizmin, zafer kazandığı bir ülkede rahatça ölmek için geldim» diyen bir insana takınılan tavır herhalde SBKP ve «öncülük yapan partileri» neyin, nasıl «ilgilendirdiğini» açıkça gösteriyor.

TKP'nin 1969 ve 1976 toplantılarına nasıl katıldığına ilişkin TSİP'in söyledikleri, gerçek hayatta cereyan eden işleyişle zerrece bağdaşmamaktadır. Ya proletarya enternasyonalizminin hangi ilkesiyle bağdaşmaktadır? Ortada bir ilke vardır. Ama bunun proletarya enternasyonalizmiyle ilişkisini anlamak bizim için mümkün olamamaktadır. Bakın TSİP ne diyor :

«Herhangi bir enternasyonal toplantı vb. için önyak olan Partiler, Türkiye sosyalist hareketinde hakem değillerdir ve olamazlar da. Zaten kendileri de böyle bir tutum içinde değillerdir. Ve onlar için temsil meselesin-

de tek doğru yol aynı 1969 ya da 1976 toplantısında başvurdukları çözüm yoludur. Gerisi yine bizleri, Türkiye sosyalist hareketindeki çizgileri ilgilendirir.» (Age, s: 98).

Komünist partilerin uluslararası birliği gönüllü ve ilkeli bir birlik olmalıdır. Uluslararası bir toplantıda biraraya gelen partiler, eğer bu toplantının komünistler arasında yapıldığını bilerek toplantıya geliyorsa, komünist olarak görmedikleri, ya da en azından kendi ülkesindeki hareketi temsil eder görmedikleri herhangi bir partinin (örneğin TKP'nin) sözkonusu toplantıya katılmasına karşı çıkmaya, onu toplantıya almamaya, onun neyi, nasıl temsil ettiğini araştırmaya hakları olmalıdır. Sadece hakları değil, görevleri olmalıdır. Uluslararası bir toplantıyı düzenleyenler, katılanların niteliklerini araştırmak, onların katılıp katılmayacağına karar vermek hakkını kendilerinde görmüyorlarsa, ya da komünist partileri biraraya getiren bu tür toplantılara katılmanın kıstaslarını belirleyen yazılı veya en azından yazısız kurallar ve teamüller yoksa, bu tür toplantıların komünistlerin yaptıkları uluslararası bir toplantı mı, yoksa bir düğün toplantısı mı olacağını kim, nasıl bilecek? Kaldı ki, bir düğüne bile isteyen, istediği gibi gelemmez.

TSİP, dünyadaki sosyalist hareket içinde yer alan çeşitli çizgilerdeki partilerin bir kısmını «işçi sınıfı enternasyonalizmi» içinde, örneğin ÇKP gibi kimilerini de dışında görme hakkını ve yetkisini kendisinde görebiliyorsa, «işçi sınıfı enternasyonalizmi» içinde yeralan ve «enternasyonal plandaki toplantılara önyak olan» partilere de bu hakkı tanınmalıdır!

TSİP'in söylediğine bakılırsa, uluslararası toplantılara önyak olan partiler Türkiye sosyalist hareketinde hakem değillerdir! Ve olamazlar da! TSİP'in «hakemlik» dediği, bir ülkede «komünist», «işçi partisi» olma iddiasında birden fazla çizgi varsa, diğer ülkeler partilerinin bu çizgilerden birini muhatap kabul etmeleri ve dayanışmalarını bu çizgiyle sürdürmeleridir.

Bugün merkezi, enternasyonal bir komünist örgüt olmadığı için hiçbir parti «hakem» değildir. Ama TSİP, sık sık «işçi sınıfı enternasyonalizmi» içindeki ve dışındaki partilerden sözettğine göre, onun için uluslararası bir otorite vardır. Hem böyle bir otoriteyi tanıyacaksın, hem de bu otoritenin Türkiye’de TSİP ile TKP arasında bir tercih yapıp, TKP’yi yoldaş kabul etmesini uygun bulmayacaksın! Böyle yaparsa; bu hakemlik yapmaktır, oysa bu partiler (veya otorite!) hakem değildir ve *olamazlar da*, diyeceksin. Niye olamazlar? *Türkiye sosyalistlerinin işçilerine karışmış mı olurlar?* Herhalde öyle.

Önce, bu sözü edilen partiler Türkiye’deki sosyalist hareketler arasında «hakemlik» yapmaktadırlar. Yani, varolan çizgilerden biri lehine karar verip, onu desteklemektedirler. Gerçek hayatta olan budur. Sonra, tarafsızlık, işçilerine karışmama gibi bir anlayış ve ilke, proletarya enternasyonalizmiyle zerrece bağdaşmaz. Bu yüzden de, SBKP ve aynı çizgiyi izleyen partilerin Türkiye’de «bir ve aynı çizgiyi», kendi çizgilerini izleyen TKP’yi desteklemelerini yadırgamak bize düşmez. Ancak, TKP ile, SBKP’nin gözüne girmek için yarışan bir TSİP bu durumu yadırgayabilir; ve objektif duruma gözlerini kapayarak, «hakem değildir, olamazlar da» gibi fetvalar verirken, bu arada proletarya enternasyonalizminin bir ilkesini tersine çevirir.

İki : «İşçi sınıfı enternasyonalizmi» içinde bulunan partilerin uluslararası toplantılarda nasıl biraraya geldiklerini öğrenmiş bulunuyoruz. Buraya kadar anlattıklarımız toplantılar başlamadan önceki «protokol» kullarına ilişkindi.

Konferans veya toplantı başladı! Çeşitli ülkeler işçi sınıfları adına gelen «öncü, komünist» partiler yerlerini aldılar! Örneğin, SBKP temsilcileri, Türkiye’ye ayrılan sandalyelere doğru şöyle bir göz attılar. Baktılar ki, 70 yaşlarında, kara gözlüklü, ‘İyi Türkçe ‘Bilen’ bir zatın başkanlığında bir heyet oturuyor! Acaba bu heyet-i muhterem Türkiye işçi sınıfının siyasi temsilcisi midir? Kimse onların Türkiye işçi sınıfının siyasi temsil-

cisi olup olmadığını araştırmadığına ve zaten böyle de hiçbir merci olmadığına göre, SBKP temsilcileri akıllarına düşen soruya nasıl cevap bulacaklar da, rahatlayacaklardır? Bu sorunun cevabını bulmak mümkün değildir! Onun için en iyisi *şüpheli* olmak gerekir. Yani SBKP temsilcileri şöyle düşüneceklerdir: «Bu muhterem heyet, Türkiye işçi sınıfının siyasi temsilcisi *olmayabilir*. Biz bunları *muhatap* kabul edelim. Ne de olsa buraya kadar gelmişler! Ama Türkiye işçi sınıfının siyasi temsilcisi olarak görmeyelim. Bunu da içimizde tutalım, çağrıya olumlu cevap verip, buraya kadar gelmiş bu kişilere bunu açıklamak ayıp olur.»

Diğer «komünist» partiler de tıpkı SBKP gibi *şüpheli* davranmalıdırlar!

Tabi hepsi birbirine karşı da olmak üzere.

Okuyucu, bu satırları okurken eminiz ki, dalga mı geçiyorsunuz?» diyecektir. Haklısınız. Burada «dalga geçiliyor»! Ama biz değil. TSİP'in şaheserini okurken biz de aynı soruyu sormuştuk. İşte TSİP'in söyledikleri:

«Enternasyonal plandaki toplantılarda veya ilişkilerde, çizgilerden sadece birini muhatap kabul etmeleri, kardeş partilerin, o çizgiyi Türkiye işçi sınıfının siyasi temsilcisi olarak gördükleri anlamına mı gelir? Asla! İşte enternasyonalizm meselesinin püf noktası burasıdır.» (s: 99)

«..Kardeş partiler, enternasyonal planda muhatap kabul etmelerine rağmen, İDD çizgisini Türkiye işçi sınıfının tek siyasi temsilcisi olarak görmemektedirler. (Brejnev A. Kaçmaz'ın kulağına söylemiş -K.) Zaten işçi sınıfı bilimini kendilerine kılavuz edindikleri için görmezler de.» (s: 100)

Böylece, TSİP'in «işçi sınıfı bilimi»ni nasıl gördüğünü de öğrenmiş bulunuyoruz. Bu «bilim» bizim bildiğimiz bilime hiç benzemiyor. TSİP, burjuva diplomasisine «işçi sınıfı bilimi» diyor. Muhatabı olmak için can attığınız, zaten ne saçmalıyorsanız o yüzden saçmaladınız, Brejnev üstad sizin şu yazdıklarınızı okuma tenezülünde bulunursa, eminiz size çok kızacaktır! Kaş yapayım derken, göz çıkartıyorsunuz!

TSİP, enternasyonalizm üzerine bunca saçma görüşleri, TKP'ye iltihak edenlerin bu sorunu kavramadıkları ve bu yüzden «ilerleme»nin cazibesine kapıldıklarını anlatmak isterken ileri sürdü. TSİP, «enternasyonalizmi derinliğine kavrayamamış aydınlar, mekanik bir mantık yürütmeye bu cazibeye kapılmaktadırlar» (s: 101) derken, aslında kendisinin proletarya enternasyonalizmi sorununu *mekanik* olarak bile kavrayamadığını göstermiştir. TKP'ye iltihaklara yolaçan cazibe ve hünerin TKP'de değil, «işçi sınıfı enternasyonalizmi» toplantılarına «önayak» olan partilerde olduğunu bir güzel kavramış olan TSİP, efendisine yaranmak isteyen uşak gibi, öteki uşağı aşağılamaya çalışmıştır. Bu arada, efendiye yağ çekeyim derken, onu —olduğundan da kötü— bir burjuva diplomatı derecesine düşürmüştür.

Proletarya enternasyonalizminin, bütün dünyada proletarya devrimi için savaşan komünistlerin ilkeli, eşitlik ve kardeşlik temelinde, kelimenin tam anlamında bir yoldaşlık olduğunu kavrayamamak bütün SBKP yanlısı revizyonistlerin ortak kaderidir.

TSİP'in enternasyonalizm anlayışını bir güzel sergileyen son bir noktaya daha değinelim: Stalin Meselesi.

Bütün dünyada olduğu gibi, revizyonistlerin saldırı noktalarından biri de Stalin ve onun politikasıdır.

TSİP, Avrupa'da ileri demokrasinin ortaya çıkış koşullarını anlatırken, Avrupa'nın «öncü» partilerinin karşılaştıkları bir güçlüğü belirtmişlerdi. Ve ileri demokrasinin keşfine giden yolda bu «mesele»yi bir gerekçe olarak saymışlardı.

İddiaları şu: Stalin'in SSCB'deki «kişi tapımcılığı» politikası emperyalistlere bıkmadan çığneyeceği koca bir sakız vermiştir. «İşçi sınıfı enternasyonalizminin gerekleri de bu meselenin kardeş partiler arasında müzakere ile çözümünü gerektirdiğinden Batı Avrupa komünistleri emperyalizmin istismarı karşısında yeterince ikna edici olamıyorlardı. Bu durum ise belirli bir tecridi beraberinde getirivordu.» (s: 15)

Ortada bir «mesele» var! «Mesele»nin çözüm platformu da belli. Peki, öyleyse sorun nedir? Sorun şudur: Ortada bir «mesele» olduğunu kim söyleyip de, müzakere masasına getirecek? Hiç kimse! Neden mi Stalin'in özellikle 2. Dünya Savaşı'ndaki başarılı yönetimi ve kazandığı prestiji, öte yandan emperyalizmin azgın ideolojik saldırısı...» 'Stalin Meselesi'nin Stalin hayattayken bir mesele olmasını engelliyordu.» (s: 15)

TSİP, bunları rahat rahat anlatıyor. Ve günümüz «KP»lerinin stratejisini onaylıyor. Düşünen ve sorumluluk duyan bir kafa şu yazdıklarına isyan eder! Bunlar ne biçim «komünist» partisi ki, ülkelerindeki devrimci mücadelenin *tecridini* göze alıyor, sineye çekiyor. Ama, varolduğuna inandıkları ve üstelik kendilerinin tecridini de kolaylaştıran bir «mesele»yi Stalin hayatta diye ortaya koyamıyorlar! Hani nerde kaldı, proletarya enternasyonalizmi? Yoldaşlık, kendini devrime adanmışlık? Eleştiri-özeleştiri?

TSİP'in şu anlattıkları ve savundukları emperyalistlerin, 'KP'lerin Moskova'nın ve Stalin'in memurlarından oluşan örgütler» olduğu, «eşitlik, yoldaşlık, ilke, ideolojik birlik» vb. nin kılıf olduğu yolundaki demagogilerine hak vermiyor mu? Hem de fazlasıyla.

Stalin de bütün komünistler gibi eleştirinin üstünde bir insan değildir. Ama onu sağlığında eleştirmek becerisi gösterememiş olanların, ölümünden sonra, kendi komünizm-dışı anlayışlarını da O'na yıkarak, ülkelerinde tecrit olmalarının sorumluluğunu O'nun üzerine atarak, kısacası bugün oynadıkları rolün sorumluluğunu (ki bu rol bizce revizyonizmdir) Stalin'e yükleyerek işin içinden sıyrıldıklarını zannetmeleri aptallıktır.

TSİP de günümüz Avrupa «öncü» partilerinin gerekçesine hiçbir eleştiri yöneltmeden katılıyor. (Zaten TSİP vb. partilerin eleştiri diye bir yönetimin varlığından haberleri yoktur. Daha doğrusu, haberleri olsa da kullanmazlar, *kullanamazlar!*) Herhalde buradan «işçi sınıfı enternasyonalizmi»nin bir başka ilkesi, prestiji olan, «büyük» partiyi ve liderlerini *eleştirmemek*, şayet

eleştirilmesi gerekiyorsa liderin ölümünden sonra «eleştirmek»! ilkesi olduğu sonucunu çıkarabiliriz!

Bu mantığın savunucusu TSİP'e küçük bir sorumuz var: Bugün henüz hayatta olmasından dolayı belki «mesele» yapılamayan hatalarından dolayı, siz Brejnev'i öldükten sonra eleştirebilme cesaretini kendinizde bulabilecek bir olgunluğa erişebilecek misiniz?

TSİP TKP'Yİ NASIL GÖRÜYOR(DU)?

Kitabın yarısını kapsayan, 3. bölüm «İLERİ DEMOKRATİK DEVRİM» ÇİZGİSİNİN TEMEL İDEOLOJİK VE POLİTİK YANILGILARI başlığını taşıyor. Bu bölümde TKP'ye eleştiri yöneltilirken, ortaya getirilen görüşler başlıbaşına ayrı bir yazıya konu olacak zenginliktedir! Bu nedenle biz, TKP'yi eleştirirken ortaya getirilen derin ve anlamlı (!) görüşlerin eleştirisini bir başka yazıya saklayarak, TSİP'in TKP'yi nasıl gördüğünü, nasıl nitelediğini irdeleyeceğiz.

TSİP, «program bir siyasi çizginin kimlik kartıdır» dedikten sonra, TKP'nin künyesini okumaya başlıyor.

«İDD çizgisi ideolojiyi önemsemez» (s: 108)

«İDD Programı ideolojiyi önemsemeyişin sembolüdür.» (s: 118)

«İDD programının başlıca özelliği, açık seçiklik değil, aksine tam bir *muğlaklıktır.*» (s: 120)

«...İDD çizgisi 10 küsur yıl boyunca, hatta 15 yıla yakın bir süre *programsız çalışmış!*» (s: 130) (Hüviyet cüzdanı olmadan dolaşmış! -Kurtuluş)

«...İDD, sözde bütün iddialarına rağmen, ideolojiyi ciddiye almamasıyla, bilimi kendine rehber edinmek durumunda olmamıştır. Böyle olunca da politik hayatını tayin ederken ve politik seçimlerini yaparken, hemen çoğunlukla günü birlik 'faydacılığa' başvurmak zorunda kalmıştır.» (s: 136)

«Politikanın tesbitine «fayda» mülâhazası hakim olduğunda, çoğu zaman zedelenen işçi sınıfının bağımsız çizgisi olmuştur. Geçmişte ve halen sosyalist hareke-

tin çektiği sıkıntıların başlıca kaynağını bu mesele oluşturmaktadır.» (s: 137)

«İşte İDD çizgisinin *ideolojisizlikten kaynaklanan* (abc) politikasının yol açtığı en önemli mesele, işçi sınıfının bağımsız tavrından vermiş olduğu *tavizdir.*» (s: 138)

«İDD çizgisinin temelindeki başlıca aksaklık olan *işçi sınıfını bağımsızlık çizgisinden taviz ve takipçilik* bütün ideolojik kargaşasına rağmen, pekçok yerde kendini göstermektedir.» (s: 162)

İDD savunucuları, «işçi sınıfı ve emekçi halkımızın görevlerini *tercüme* programlardan çıkarmakta ve programına ters düşmeyen *hazır politik güçlere* (abc) güvenmektedir. Bu güçler ise işçi sınıfının dışındadır ve işçi sınıfının tarihsel doğrultusunun nisbi engelleridir.» (s: 6, Önsöz)

(Hazır politik güçlerden anlayabildiğimiz başlıca CHP'dir. Demek TKP işçi sınıfının dışındaki bu güce güvenmektedir. CHP ise işçi sınıfının önündeki «nisbi engelmış!»)

TSİP, TKP'nin künyesini böylece okuduktan sonra onu tanımakta güçlük çekmez! TKP isimli zat-ı muhteremin kim olduğunu hemen çıkartır! Biz de öğrenelim, kimmiş bu zat?

«İDD çizgisinin bugün kabul ettiği program genel hatlarıyla 'ulusal burjuvazinin programı'ndan başka birşey değildir.» (s: 172)

Buraya kadar yapılan incelemeden TKP'nin kimlik kartının (programının) ulusal burjuvaziye ait olduğu öğrenildi. Eğer sıkı bir dedektif değilseniz, TKP, ulusal burjuvazinin politik temsilcisidir, deyip geçebilirsiniz. Ama TSİP bu işin de üstadıdır. Tuttuğunu bırakmaz. Derki:

«(Ve) ülkemizde ulusal burjuvazi diye bir toplumsal kategori bulunmadığı için de, bu 'program' Türkiye için bir işçi sınıfı partisinin programı olarak *geçerli olmaz.*» (s: 172)

Peki, bu program, hangi ülkenin ulusal burjuvazisine aittir? TSİP, söylemediği için bilmiyoruz. TKP tam

iş üzerinde yakalanmış hırsız gibidir. Kimbilir belki de Fransız vatandaşlarının kullandığı kimlik kartıyla Türkiye'de TC. vatandaşı olarak birilerini yutturacağını sanıyordu!

Türkiye'de ulusal burjuvazi olmadığı için, ulusal burjuvaziye ait (hangi ülkenin olursa olsun) bir kimlik kartıyla Türkiye'de siyaset icra etmek olanaksızdır. Ulusal burjuvazisi olmayan Türkiye'de, bu sınıfın programı, bir işçi sınıfı partisi programı olarak geçerli olmaz! Türkiye'de ulusal burjuvazi olsa idi ne olacaktı? TSİP'in söylediğine bakarsak, ulusal burjuvazisi olan bir ülkede, İDD programı (ulusal burjuvazinin programı) işçi sınıfı partisinin programı olarak geçerli olacaktır! Ortada bir «işçi sınıfı partisi» var, ulusal burjuvazi var. Bir de ulusal burjuvazinin İDD programı var. Bu durumda İDD programı «işçi sınıfı partisinin programı olarak geçerli» olacaktır! İşçi sınıfının kendi öz programına ne olmuşda, işçi partisi, başka bir sınıfın programını kendi programı olarak kabul edecektir? Anlaşılması imkansız bir nokta. TSİP'in «işçi sınıfı biliminde» herhalde bu sorunun da bir cevabı vardır!

İDD programı eğer ulusal burjuvazinin programı ise, buradan Avrupa «KP»lerinin de kendi ülkelerinin ulusal burjuvazilerinin programını savunduklarını rahatça çıkartabiliriz. Oysa, TSİP, kitabın başında, İDD'nin Avrupa ülkeleri için geçerli, işçi sınıfı enternasyonalizmi açısından uygun görülmüş devrimci strateji olduğunu söylemişti. Bunu da anlamak zor!

Anlaşılması zor, o kadar görüş (!) var ki, bunu ancak «işçi sınıfı bilimini» kavrayanlar anlayabiliyor. Mübarek bilim değil, her türlü düzenbazlığa kılıf bulan bir ayetler yığını!

TKP, sahte kimlik kartıyla dolaşiyor diye, TSİP ona kızmakla birlikte, onunla aynı evin çocukları olduğunun bilincindedir. TSİP'in İDD hakkında söylediği birkaç sözü daha aktaralım:

«İDD'nin devrimle bir ilişkisi yoktur.» (s: 177)

«İDD, işçi sınıfına güvenmemektedir.» (s: 179)

TKP, «CHP ile koalisyon ortaklığını, 'ileri demokratik devrim' diye sunmakta»dır. (s: 182)

«İleri demokratik koalisyon bir reform hükümetidir.» (s: 195)

Bütün bu söylediklerinden sonra, TSİP, TKP'nin hakkını vermemelik etmez. «İşçi sınıfı enternasyonalizmine bağlılık», işçi sınıfına güvenmemesine, ulusal burjuvazinin programını savunmasına rağmen, «işçi sınıfı çalışması yapmaya yönelik çabaları» (CHP de işçi sınıfı çalışması yapıyor -Kurtuluş), bazı (!) tutarsızlıklarına rağmen «sosyalist hareketimizin birliği konusunda, özellikle son zamanlarda koyduğu olumlu tavır» TKP'nin başlıca olumluluklarıdır! Ve bu yüzden TSİP, TKP'yi bütün bu özelliklerine ve hakkında yaptığı araştırmanın sonuçlarına rağmen bir *sapma* olarak görmez. Gerçekten «sapma» değil. Burjuva neyin sapması olacak? Bu sapma değil saplama, işçi sınıfına elbirliğiyle hançer saplama. TSİP'in bütün derdi, TKP'nin bu olumsuzluklarından kalkılarak SBKP'nin yanlış değerlendirilmesinin önüne geçmektir.

«İDD çizgisinin tüm ideolojik, politik ve pratik eksiklikleri, aksaklıkları, Sovyetler Birliği'ne sosyalist sisteme ve işçi sınıfı enternasyonalizmine mal edilmeye çalışılmaktadır. Gene evrensel devrimci tezlerin (Aman ne devrimci-Kurtuluş) Türkiye'de uygulanmasında İDD çizgisinin getirdiği şabloncu tavır ve ideolojik kargaşa, bu tezlerin yanlış olduğu, hatta sapmaya (Haşa -K.) delalet ettiği yolunda istismarlara yolaçmaktadır.» (s: 205)

TSİP'in İLERİ DEMOKRASİ VE TÜRKİYE'sini okuduktan sonra, bugün TKP ile daha yakınlaşmasını ve siyasal birlik doğrultusunda adım atmaları için aralarında hiçbir ideolojik mesele olmadığını anlamak daha kolaydır. Arada mesele olacak birşeyler varsa, o da dozajı yüksek tutulmuş karşılıklı küfürleşmelerdir. Bunu da mazur görmek gerekir. TSİP, TKP'ye, «işçi sınıfı enternasyonalizminin» prestijini ve «devrimci tezlerini» korumak ve esas olarak da SBKP'ye *yananmak* arzusunun küfürler etmiştir! Sanırız, TKP, TSİP'in bu kusurlarını affeder!

Kıvılcımlı ile başlayıp Bilencilik'le devam edecek olan macera nereye kadar sürecek? Bilinmez. Ama bildiğimiz, temel konuda farklılığı olmayan TKP, TSİP ve TİP'in siyasal birlik yolunda bugüne kadar boşuna oyalandıkları ve hâlâ da gereken süratle bu işi bitirememiş olmalarıdır. Ta başından bu noktada «kavuşulacağı» belliyken, arada geçen bunca ayrılık niye? TSİP yolcuğuna Kıvılcımlı ile başlamıştı. Geldiği noktada, Kıvılcımlı'nın pek sevdiği deyişlerden birini TSİP'e armağan ederek bitirelim: «Hacı hacıyı arafatta; it iti kalafatta bulur.»

KURTULUŞ

TÜSTAV

PARTİ BAYRAĞI

Burjuva İktisadını Savunuyor

I

Parti Bayrağı yazarı, «*Tarımda Kapitalist, Feodal ve Yarı-Feodal Üretim İlişkileri*» başlığını taşıyan yazısında, konusunu esas olarak soyutlamalarla bir teorik çözümleme yapma amacı ile ele almıştır. Yazı, konunun teorik sorunları üzerinde durmaktadır ve Türkiye üzerine (esas olarak) çözümlenmeler yoktur; olanlar ise önermeler durumundadır. Bütün bunların yanı sıra *Parti Bayrağı* yazarının amacı, konuyu, Türkiye özelini açıklamakta ışık tutucu olması için, belli bir anlayışla ele almaya çalışmak ve konunun bu yanlarını öne çıkartmak olarak belirlemektedir. Bu bizce olumlu bir yaklaşımdır. Fakat bu olumluluk yer yer, tersine dönüşmekte ve bir araştırma sonunda bulgularla ispat edilmesi gereken bazı hipotezler yazı içinde genel doğrularla yan yana bulunmaktadır; bu ise yazarın belli belirsiz de olsa, önceden yazılmış olanlara teorik temel bulma çabası içinde olduğunu göstermektedir.

P. B. yazarı, kendine kaynak olarak Kapital III. ciltteki «artı-kâr'ın toprak rantına dönüşmesi» bölümünü almıştır. Yazarın açıklamayı amaçladığı konular açısından böyle bir kaynağın temel kaynak olarak kullanılmasının bazı sakıncaları vardır. P. B. yazarı esas olarak K. Marx'ın Kapital kitabının bütününe yabancı olduğu, kitabın ciltlerinin ve bölümlerinin neleri açıklamak amacı ile ele alındığını bilmediğinden olacak, böyle bir bölümü, özellikle kendi yüzeysel kavrayışının da bir neticesi olarak temel kaynak olarak almıştır. K. Marx, kitabının birinci bölümünde (I. Cilt) sermaye-

nin üretim sürecini (kapitalist üretim sürecini), II. ciltte ise sermayenin yeniden üretimini, III. ciltte de esas olarak bölüşüm (dağılım) ilişkilerini incelemekte ve artı-değerin, kâr, faiz ve rant arasında ne şekilde ve hangi süreçler sonucunda bölüşüldüğünü anlatmaktadır; kısaca söylemek gerekirse birinci bölüm üretim sürecini, III. bölüm ise bölüşüm sürecini incelemektedir.

Kaba iktisat (Burjuva iktisadı) ile Marksist iktisat arasında yöntem açısından çok önemli bir fark vardır. Burjuva iktisadı konusunu daima artı değer bölüşümü sürecinde, *dağılım kesitinde* ele alır, Marksist iktisat ise konuyu daima *üretim sürecinden hareketle* ele alır. Bu yöntemsel farklılık esas olarak dünya görüşlerinin farklılığından kaynaklanır ve sonuçta Marksistlere kapitalist ekonomi politiği eleştirme imkanı verir.

Parti Bayrağı yazarı, büyük ölçüde burjuva iktisadının etkisi altındadır ve ilerde de sık sık gösterme imkanına sahip olacağımız gibi konusuna sürekli olarak ya sadece dağılım kesitinde yaklaşmakta, ya da dağılım özelliklerini abartmaktadır. Böyle bir anlayışladır ki, yazar K. Marx'ın Kapital'ine yaklaşırken, konusu ile ilgili olarak kendini üçüncü ciltteki «artı kâr'ın toprak rantına dönüşmesi» bölümü ile kısıtlamıştır. Bu bölümde K. Marx esas olarak toprak rantının evrimini, artıürün'ün, sonra da artı-değerin rant'a dönüşmesi (yani bölüşülmesi) özellikleri açısından incelemektedir. Okuyucunun da açıkça görebileceği gibi, K. Marx üretim kesiti ile ilişkisini asla koparmamakla birlikte bölüşümü merkez alarak konusunu ele almaktadır.

Kapital kitabında, tarımda kapitalizmin gelişmesi açısından, esas önemli noktalar I. ciltteki «ilkel birikim» kısmında ele alınmıştır ve yine sermayenin kapitalizm öncesi biçimlerinin (tüccar ve tefeci sermayesinin) kapitalist gelişme üzerindeki etkileri ise tüccar ve tefeci sermayesi üzerine olan bölümlerde ele alınmıştır. Özellikle tüccar sermayesinin etkilerinden habersiz görünen P. B. yazarı, sırf bu eksiklikten dolayı kapitalizmin evrimci ve devrimci gelişme yollarını ayırtedememektedir.

Her ne kadar P.B. yazarının bir çabası da Junker iktisadı üzerinde durmak ve bu konuya açıklık getirmek ise de, sırf yukardaki özelliklerinden dolayı konu ile ilgili yazıları, tam bir karışıklık içindedir. Neden ve sonuç ilişkileri birbirine karışmış, zaman zaman açıkça sırtan totolojilere başvurulmak zorunda kalınmıştır. Konu Junker iktisadı olunca temel kaynak Lenin'in «Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi» adlı kitabı olmalıdır. Ve yine K. Marx ve F. Engels'in 1847-1851 arası Almanya üzerine yazdıkları, özellikle Ren Gazetesi yazıları ve ABD ve İngiliz gazetelerine yazdıkları makâleler ile «Tarihte Zorun Rolü», «Köylüler Savaşı» ve «Almanya'da Devrim ve Karşı Devrim» adlı kitaplarla, «Fransa'da Sınıf Savaşımalarına Önsöz» mutlaka okunması gereken yazılardır. Bunun yanı sıra Parti Bayrağı'nın önemli bir eksiği de somut tarih üzerine bilgi eksikliğidir. Bu bilhassa junker iktisadının evrimi ve kaynağı konularında açıkça gözükmemektedir.

Tüm bu öze ilişkin yaklaşımların yanı sıra, P. B. yazarının biçim açısından, içine düştüğü bir hata söz-konusudur ki, bizce oldukça ayıplanacak bir davranıştır. P.B. yazarı yazısının Emek-Rant ismi ile başlayan bölümünde bir dipnot koyarak, «*Feodal-rant, Kapitalist-rant vb. gibi görüşlerin hemen hemen tümü Marx'ın Kapitalist Rant isimli kitabından alınmıştır*» demektedir. Önce belirtmek gerekir ki, sözkonusu ettiği kitap Kapital III. ciltteki bahsettiğimiz bölümün ayrı bir kitap halinde basılmış kısmıdır. Esas üzerinde durmak istediğimiz nokta, yazarın dipnotta söyledikleridir; bundan sonraki bölümler esas olarak Marx'tandır diyerek hiçbir tırnak koymaya gerek duymadan Kapitalist Rant (veya Cilt III.) daki bölümleri olduğu gibi aktarmaktadır. Diyelim ki tırnağa gerek yoktur, çünkü yazar bizi bu konuda uyarmıştır; fakat okumaya devam ederken birdenbire P.B.'nin sözkonusu yazısının 42. sayfasında tırnak içinde bir alıntı görüyoruz, hem de aynı kitaptan ve sözkonusu edilen bölümlerden. Biraz daha dikkatle bakınca bir de görüyoruz ki, tırnak içine alınan cümlelerin hemen bir öncesindeki ve sonrasındaki

cümleler de K. Marx'tan olduğu gibi aktarılmış cümlelerdir. Kısaca özetlersek K. Marx'tan alınan bir paragrafın birinci ve son cümlelerini tırnak dışında bırakmış, ama ortadaki cümleleri tırnak içine almıştır. Hem de sayfa numarası ve yer belirterek. Yazarın yaptığı bir ikinci hata da Marx'ın orijinal metnindeki paragrafların sıralarını değiştirmiş olmasıdır: Emek-rant bölümünde üçüncü ve ikinci paragrafların yeri değiştirilmiştir, (veya cümleler de diyebiliriz, çünkü Parti Bayrağı esas metindeki paragraf düzenine de itibar etmemektedir), yine ürün-rant bölümünde 5 ve 4'üncü paragraflar yer değiştirmiştir. Tüm bunlara ilaveten Parti Bayrağı, Marx'tan aldığı paragrafların içine, orasına burasına kendi cümle ve kelimelerini serpiştirmiştir.

Yazının tümü boyunca K. Marx'ın cümle ve paragrafları gelişigüzel, oraya buraya serpilmiş ve bir tanesi hariç asla tırnak içine alınmak gibi bir yola baş vurulmamıştır. P. B. yazarı, zaman zaman ilerde göstereceğimiz gibi alıntıyı yaparken (tabii tırnak içine almadan) çoğu zaman bozmuş veya değiştirmiştir. Tüm bunları nasıl yorumlamak gerekir? Esas yargıyı okuyucuya bırakarak şunu söyleyelim ki, anlaşılın P. B. yazarı Marx'ın yazılarını kendisinin o «muazzam üslûbu» ile biz «cahil ve geriler» için daha anlaşılır bir hale getirmektedir! Bu konudaki «özel çabasına» teşekkürü bir borç biliriz!

Bütün bunlar olup biterken P.B. yazarı diğer siya-setlere de çamur atmayı hiç ihmâl etmemektedir. Revizyonistlerin esas görüşlerinin ve hatalarının neler olduğunu bilmemektedir.

«Revizyonistler şehirlerde büyük işletmelerin doğup doğmadığını incelemeyen ve meta ekonomisinin en üst dereceye kadar gelişip gelişmediğine bakmadan, salt tarımı ele alarak saf kapitalist tarım işletmelerinin varlığını tesbit etmeye yelteniyorlar» (P. B. age. 39).

P. B. yazarı revizyonistlerin görüşlerini bilmemenin yanı sıra kendi yaptıklarının da farkında değildir. UDHD adlı broşüründe Türkiye'deki kapitalist gelişmeleri (veya gelişmemeleri,) yaklaşık 30 sayfa gibi bir yerde hem de istatistiklere «başvurarak» kanıtlamakta

ve bu müthiş tesbitlerden hareketle UDHD stratejisini yazmaktadır. Ama gelin görün ki, UDHD broşüründe köylülüğün üzerinde önemle durulmakta iken, konu ile ilgili teorik çözümler P. B.'nin 20. sayısına kalmıştır. Anlaşılan istimi arkadan gelmektedir.

II

Parti Bayrağı yazarı, «Tarımda kapitalist, feodal ve yarı feodal üretim ilişkileri» yazısında, tarımda kapitalizmin gelişmesini incelerken konuya esas olarak, karşılığı ödenmemiş artı-ürünün (artı-emeğin) elkonması sırasında aldığı çeşitli biçimler çerçevesinde, diğer bir deyişle bölüşüm/dağılım kesitinde tartışmaktadır. Bu ekonominin konusunu «kıt malların dağılımı» olarak tarif eden burjuva iktisadının (kaba iktisadın) yöntemidir. Feodalizm ile kapitalizm arasındaki farklılıkları ortaya koyarken yazar, konuya şöyle yaklaşmaktadır.

«Feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki farklılığı belirleyen artı-ürünün rant veya kâr biçiminde elde edilip edilmemesidir.» (P. B. sayı 20, sayf. 40.)

Görüldüğü gibi yazar, karşılığı ödenmemiş artı ürünün *bölüşülmesi sırasında aldığı biçimleri* (rant veya kâr), feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki farkı belirleyen etmen olarak görmektedir.

P. B.'nin aksine K. Marx'ın konuya yaklaşımı şöyledir.

«Üretimin sosyal biçimi ne olursa olsun, emekçiler ve üretim araçları daima onun etmenleri olarak kalırlar (.....) üretimin devam etmesi için bunların birleşmeleri gereklidir. Bu birleşmenin gerçekleştiği özgül biçim, toplumun yapısının farklı ekonomik dönemlerini birbirinden ayırır.» (Kapital cilt: II/36-37, L and W baskısı.)

P. Bayrağı yazarı;

«Feodal sömürünün özelliklerini anlayabilmek için feodal üretimde artı ürüne nasıl elkonduğuna bakmak gerekmektedir. Feodal üretimle artı-ürünün elde edilmesini belirleyici olan iktisadi zor dışı zordur. Tabii ki zor unsurunu kullanan feodal egemen sınıfların dayandığı araç ise toprak mülkiyetini ellerinde tutmalarıdır.» (age 40.)

diyerek artı-ürünün elkonuş biçimini de tesbit etmeye

çalışmaktadır. Marx'ın yaptığı ise özellikle bu artı-ürüne özgül elkoyma biçimini belirleyen, üretici ile üretim araçları arasındaki ilişkiler, bu ikisinin özgül birleşme biçimidir. Yani, Marx dikkati üretim ilişkilerine çekerken, üretim sürecine çekerken, P.B. yazarı ise konuyu bölüşüm kesitinde tartışmaya çalışmaktadır.

Artı-ürün'e özgül elkoyma biçiminden bahsederken belli ölçülerde üretim sürecine yaklaşmakta olduğu intibasını veriyorsa da, *bu önermesi tüm yazı boyunca yazara ışık tutmamaktadır*. Örneğin ilerki bölümlerde göreceğimiz gibi yazar sermaye birikimini incelerken, proleterleşme sürecini, emeğin özgürleşme sürecini ele almamakta, buna karşın küçük üreticilerin zenginleşme süreçlerini incelemektedir. Ve sonuçta sermayenin küçük üretim temelinde oluştuğunu iddia edecek kadar yolunu şaşırılmaktadır. (Bu konuyu etraflı olarak ilerki bölümlerde ele alacağız).

Yazar artı-ürün'ün elde edilmesinde belirleyici olan ekonomi dışı zordur derken, zor kavramını, çözümlerinde yanlış bir biçimde kullanmaktadır.

Önce şunu belirtelim ki, artı-ürün'ün elde edilmesinde belirleyici olan ekonomi dışı zor olamaz, artı-ürünün elde edilmesi süreci *üretim sürecidir* ve bu süreç boyunca ekonomi dışı zor yoktur (emek-rant döneminde bu özellik zaman zaman bozulur). Ekonomi dışı zor üretim tamamlandıktan ve artı ürün *elde edildikten (ortaya çıktıktan)* sonra, buna elkonulması sırasında devreye girer. İkinci olarak yazar şöyle demektedir :

«...artı-ürün elde edilmesinde **belirleyici** olan iktisadi zor dışı zor, bu zor unsurunu kullanan feodal egemen sınıfların dayandığı **araç** ise toprak mülkiyetidir..» (age, abç)

Bu ifade çok yanlıştır. Burada *belirleyici* olan **toprağın** feodal sınıfın özel mülkü olmasıdır ve feodal hakim sınıfların artı-ürüne elkoymakta kullandıkları **araç** ise ekonomi dışı zordur. P.B. yazarı herşeyi altüst etmekte ve «Herr Dühring'i hortlatmaktadır. Yazar tarafından; zor, mülkiyet ve sömürü ilişkileri ters bir biçimde konmuştur. Bu konuda da yazar Marksizmden

ayrı olarak yerini Dühring gibi bir yazarın yanında seçmiştir.*

Yine P. B. yazarının ekonomi dışı zorun feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki temel ayırım olduğunu ileri sürmesi, kapitalizmden hareketle pre-kapitalist üretim tarzlarına yaklaşıldığında, bu eksik ve dolayısı ile yanlıştır.

Çünkü, köleci üretim tarzı içindeki sömürü ile kapitalist üretim tarzı içindeki sömürünün farklılığı açısından, ekonomi dışı zor'un yeri ile, feodal üretim tarzı içindeki sömürü ile yine kapitalist üretim tarzı arasındaki farklılığı açısından ekonomi dışı zorun yeri dereceli olarak aynıdır. Böylece bu noktada feodalizm ile kölecilik arasındaki farklar (sömürünün biçimi açısından) ortadan kalkmakta ve sonuç olarak bu iki ve tamamıyla farklı üretim tarzı birbirine karışmaktadır. Yazarın bu hataya düşmesinin sebebi, burjuva iktisadının etkileridir. Parti Bayrağı yazarı karşılığı ödenmemiş ürünün ekonomi dışı zor ile mülk edinilmesine gözünü dikmiştir, fakat buna karşın artı-ürünün ortaya çıkışı sürecini (üretim sürecini) gözden kaçırmakta ve sonuç olarak ta ekonomi dışı zoru (bunun köleci ile feodal biçimlerini) belirleyen, üretici ile üretim araçlarının birliğinin özgül biçimi —yani üretim kesiti— ile ilgilenmemekte ve yine soruna dağılım/bölüşüm kesitinde yaklaşmaktadır.

* P.B.'dan yukarıda yaptığımız alıntıda geçen «artı-ürünün elde edilmesi» ifadesini artı-ürünün üretilmesi olarak kavramamızın nedeni «zor» unsurunu temele yerleştirmesi ve mülkiyeti «zor»un aracı olarak görmesidir. Böyle olduğunda artı-ürünün ortaya çıkışı ve elkonulması temel olan «zor» üzerinde yükselmektedir. Dühring gibi «zor»u temele yerleştirmektedir. Buradaki hatanın temel nedeni de (zoru temele yerleştirmede) olayı bölüşüm sürecini temel olarak izlemekten gelmektedir. Ancak yukarıdaki eleştirilerimize P.B., «biz, 'elde edilme'yi, 'el konulma' anlamında kullandık» diyebilir. Bu da onları sadece o cümle içerisinde kalınarak «kurtarabilir.» Ama hemen altındaki ve yazının bütünündeki mantıkla birleştirildiğinde bizim çıkardığımız sonuçtan başkası çıkmaz.

P.B. yazarı bu çarpık ekonomi anlayışı sonucunda Marx'ı yanlış yorumlama noktasına düşmektedir. Yukarıda gördük ki, P. B. «feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki farklılığı belirleyen artı-ürünün rant veya kâr biçiminde elde edilip edilmemesidir» demektedir. Bu anlayışla Marx'a yaklaşmakta ve yorumlamaya çalışmaktadır.

«Toprak beyi üretim aletlerinin sahibidir ve artık üretimin öğeleri arasına girer. Emekçilerin karşısına feodal burjuva olarak çıkar. Tüm artı-emeğe rant ve kâr biçiminde el koyan kişi tek ve aynıdır. Burada rant ve kâr artık birbirinden ayrılmaz, aksine çakışır. Dolayısı ile de **artı değer**in feodal ve kapitalist biçimleri iç içe girer ve aynı kişinin elinde toplanır. Oysa gerek kapitalist kiracının durumunda gerekse de feodal bağımlılıkla hükümlü serf durumundaki küçük köylülükte de kâr ve rant birbirinden ayrılır.

«Burada rant ve kârın artı-ürün biçiminde birarada bulunması emekçiyi toprağa bağımlı ve aynı zamanda köleci ilişkilerin orijinal biçimi ile baş başa bırakır.» (P. B. age. sayf. 54) (abc)

Böylece P. B. karşımıza şu iddialarla çıkmaktadır. Birincisi kârın artı-değerin kapitalist biçimi ve rantın da artı değer *feodal biçimi* olduğunu iddia etmektedir. İkincisi, eğer toprak beyi aynı zamanda üretim aletlerinin sahibi çiftçi ise kâr ve rant çakışır ve artı değer feodal ve kapitalist biçimleri iç içe geçer. Bu ne kapitalist kiracının ne de feodal bağımlılıkla yükümlü serf durumundaki küçük köylülüğün durumuna benzer, P. B. toprak beyine *feodal burjuva* diyerek bu ikinci iddiasını savunmaktadır. Anladığımız kadarıyla, P.B. bu durumu yarı-feodal olarak nitelemektedir. «Feodal burjuva» gibi bir sıfatı kullanması da kanaatimizi güçlendiriyor.

Şimdi bu iddiaları ele alalım. P. B. na göre rant, artı değer feodal biçimidir. Herşeyden önce, şunu belirtelim ki tek bir rant kategorisi yoktur. Konumuzla ilişkili olarak iki tür rant kategorisinden bahsedebiliriz: feodal rant ve kapitalist rant. Bunları tarif etmeyeceğiz. Ama şunu belirtelim ki, nitelik olarak (P.B. yazarının da belirttiği gibi) bu iki rant farklıdır. Şu hal-

de, yazar, rant, artı değerin feodal biçimidir dediğinde anlaşılması gereken feodal rant olmalıdır.

O zaman, P. B.'nin sözkonusu ettiği durumda rant ve kârın (yani artı değerin kapitalist biçimiyle feodal rantın) çakışıp çakışamayacağına bakalım. Bu konuya açıklık getirmek için de P. B. yazarının Marx'tan *bozarak* aldığı paragrafın Kapital Cilt 3'deki doğrusuna bakalım.

«Toprak beyi ve üretim aletlerinin sahibi ve dolayısı ile bu üretim öğeleri arasında dahil olan emekçilerin* doğrudan sömürücüsü, bu durumda tek ve aynı kişidir. Bunun gibi rant ve kâr da çakışır. Burada artı değerin farklı biçimlerinin ayrılması yoktur.» (Karl Marx, Kapitalist Rant Üzerine, 252) (Kolaylık olsun diye Kapital yerine P. B. nin kullandığı kaynağı kullandık.)

P. B.'nin bozarak, çarpıtarak aktardığı satırların aslı bunlardır. *Farklılık*, gören gözler için *açıktır*. Ama biz bir kez daha açıklayalım.

Toprak beyi (yani diğer bir deyişle toprak sahibi) + üretim aletlerinin sahibi ve doğrudan üreticinin sömürücüsü (girişimci sermayedar) + üretim araçlarından yoksun emekçiler (tarım işçileri). «Modern toplumun çerçevesini oluşturan üç sınıfın» izlerini burada (*fonksiyonel* olarak) görmek mümkündür. Şöyle ki, toprak sahibi ve sermayedar *bir ve aynı kişidir*. Böylece sermayedarın, toprakları kullanabilmek için, sermayesini harekete geçirebilmek için toprak sahibine rant vermesi (ortalama kârın üstündeki artı kârı toprak kirası olarak vermesi) gerekmez. Sonuç olarak üretimin sonucunda ortaya çıkan ürün kütlesine ve artı ürün değere bu anlamda yaklaştığımızda görürüz ki, bu artı değer kütlesinin toprak sahibi ve kapitalist girişimci arasında bölüşülmesi ve bu bölüşümün gerçekleşebilmesi için de farklı biçimlere dönüşmesi (ortalama kâr + rant) gerekmemektedir. Böylece, denebilir ki, toplam ürün kütlesi gerekli ürüne ek olarak hem ortalama kârı

* Görüldüğü gibi P. B.'nin ifadesinin aksine «üretimin öğeleri» arasına giren toprak beyi değil emekçilerdir. Üstün körü okumanın açık kanıtı.

hem de rantı —ki, burada yalnızca artı kârdır, çünkü rant gerçekleşmemiştir— ihtiva eder.) Ve yine denilebilir ki, artı değerın farklı biçimlerine ayrılması burada yoktur ve *rantla kâr çakışır*.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi *çakışan kapitalist kâr* («artı değerın kapitalist biçimi») ve *feodal rant* («artı değerın feodal biçimi») değil *kapitalist rant ve kapitalist kârdır*.

Marx'ı çarpıtarak yorumlamaya çalışan P.B. yazarı, aynı paragraftaki üretimin koşullarına ilişkin satırları gözardı ederek kaba iktisat anlayışının etkisiyle sorunu bölüşüm/dağılım alanında çözümlenmeye çalışmakta ve sonuçta kaçınılmaz olarak yeni bir hataya daha düşerek «rant»a artı-değer'in feodal biçimi diyerek (genel olarak bir rant kategorisi yaratmaktadır. Bu da kategorilerin muhtevasının üretim tarzlarından bağımsız olamayacağını sürekli «unutan» *burjuva iktisatçılarının yöntemi*) yazısının başındaki «feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki farklılığı belirleyen artı-ürün'ün rant veya kâr biçiminde elde edilip edilmemesidir, sonucuna varmaya çalışmaktadır. Yine aynı yerde «Oysa kapitalizmde toprak rant'ı kârın bir üstündeki fazlalığa tekabül eder. *Burada artı değer'e özdeş olan kârdır*» (abç) diyerek rant ile artı-değer arasındaki ilişkiyi koparmakta ve rant'ın kaynağını belirsizleştirmektedir. P.B. yazarı sürekli olarak üretici ile üretim araçlarının özgül birleşme biçimini gözardı etmekte veya hutda kavrayamamaktadır.

Feodal üretim tarzında, üretime egemen olmanın temeli* feodal toprak mülkiyetidir. Toprağın mülkiye-

* P.B. yazarı bu konuda da hata yapmaktadır. Şöyle demektedir: «Kapitalist üretimde üretim araçlarının egemenlik altına alınabilmesinin temel aracı sermaye olmasına rağmen, feodalizmde toprak mülkiyetidir.» Öncelikle egemenlik altına alınan üretimdir, üretim araçları değil. İkincisi sermaye üretim aracı olduğuna göre, üretim aracının üretim araçlarını egemenlik altına alması gibi totoloji ortaya çıkmaktadır. P.B.'nin cümlesi şu komediye indirgenebilir: «...**üretim araçlarının** egemenlik altına alınabilmesinin temel aracı **üretim araçları** olmasına rağmen...» veya «...**sermayenin** egemenlik altına alı-

tinin bu biçimi köleci toprak mülkiyetinden farklıdır. Özellikle köleci toplumun hukukunda toprak mülkiyeti, koşulsuz özel mülkiyetin konusu olarak *mutlaktır* (tıpkı kapitalist toplumdaki gibi). Feodal toprak mülkiyeti ise karşılıklı «egemenlik ve bağımlılık» (Marx) ilişkisine dayanan bir hukukun konusu olarak *koşullu* bir mülkiyettir. Pek tabiidir ki, bu farklı mülkiyet biçimlerini belirleyen ilişkiler doğrudan üretici ile üretim araçlarının birliğinin özgül biçiminden kaynaklanmaktadır. Özellikle bunun köleci mutlak mülkiyet ile burjuva hukukundaki mutlak mülkiyet ilkesi arasındaki farkta görünen şekli çok anlamlıdır. İnkârın inkarı yasasının bir ifadesini burada görebiliyoruz. Üreticinin de mülkiyetin konusu olduğu koşulsuz mülkiyet, bunun inkârı olarak koşullu toprak mülkiyeti ve bunun da inkârı olarak *koşulsuz* burjuva mülkiyeti. Fakat bu sefer, doğrudan üreticinin kendisi *mülkiyet konusu* olmaktan çıkmıştır.

Feodal üretim tarzında, feodal beyin toprak mülkiyeti temelinde, doğrudan üreticinin köleci üretim tarzındakinden farklı olarak, (bir artı-ürün kütlelerini veya angarya hizmetini toprak kirası olarak feodal beye vermesi karşılığında) kendisinin yeniden üretimi için gerekli iş aletlerinin mülkiyetine ve bir miktar toprağın zilyedliğine sahip olmasına izin verilir. Burada artı-ürün'e ekonomi dışı zor ile elkonmasından kasıt, artı-ürün'ün *üretim sürecinin dışında* toprak sahibi tarafından karşılığı ödenmeden mülk edinilmesidir. Toprak sahibinin artı-ürünü karşılığını ödemediği mülk edinebilmesini sağlayan, onun toprak üstündeki mülkiyeti ve bundan kaynaklanan feodal hukuktur. Kılıç, hukukun bir yerine getiricisidir.

Kapitalist üretim tarzında artı-ürünün (burada artık-değer) karşılığı ödenmeden mülk edinilmesi, bunun büyüklüğü vs.. üretim süreci içinde gerçekleşen ve

nabilmesinin temel aracı sermaye olmasına rağmen.» Buradan da anlaşılacağı üzere kapitalist toplumu belirleyen araçların, araçlara egemenliği, feodal toplumu belirleyen ise mülkiyet ilişkisi. Gerçekten Marx'da bu dahiyane keşiflere epeyce yaklaştığımız!!

mülk edinilmesi için ekonomik ilişkilerden ayrıca ekonomi dışı bir zora gerek göstermeyen bir nitelik taşır. Karşılığı ödenmemiş artı-değer'in kapitalistin mülkü olması ekonomik ilişkilerin gereğidir. Üretim araçlarından yoksun emekçilerin işgüçlerinin belli bir süre için satın alınarak (kiralananarak) üretim araçları ile birleştirilmesinden kaynaklanır. Emekçinin işgücü bir meta'dır ve pazarda ortalama olarak «değerine» satın alınır; üretim sürecinde bu metanın tüketilmesi sonucunda başlangıçtaki değerinden daha fazla bir değer yaratması ve bunun da üretim araçlarının sahibinin mülkü olması üretimin (kapitalist) koşullarının gereğidir. Feodal toplumun iş aletlerine ve kendini yeniden üretme koşullarına sahip serfine karşılık, kapitalist toplumda üretim araçlarından ve kendi kendini bağımsız olarak yeniden üretme koşullarından yoksun işçi vardır. Kapitalist toplumun emekçisi, yaşayabilmek için (serfin kendi ürettiği geçim araçlarına karşılık, artık, meta haline gelmiş olan) geçim araçlarını satın almak zorundadır ve bunun için de işgücünü, sahip olduğu tek metayı satılığa çıkarır.

Feodal sömürü ile kapitalist sömürü arasındaki fark, emekçinin üretim araçları ile birleştirilmesinin özgül biçiminden kaynaklanır, yani bunun tarafından belirlenir.

Bu gerçekten hareketlidir ki Lenin, feodalizmden kapitalizme geçişin, feodal sömürünün yerini kapitalist sömürüye bırakma sürecinin incelenmesinde yöntem açısından iki esas ölçütten bahseder.

«Bunun için ilk önce iki olguyu belirlemek zorunludur.

I — Ticari tarım nasıl gelişmektedir?

II — İşçi sınıfının oluşumu kendisini nasıl göstermektedir?» (Lenin, Bütün Eserler, Cilt 6., Sayf. 340)

Lenin'in neden bu ölçütleri koyduğunu açıklamaya çalışalım.

K. Marx, Kapital Cilt III'de tüccar sermayesinin incelenmesine ayrılmış bölümde, tarımda kapitalizmin gelişmesinin iki yolundan bahseder ve bunları evrimci ve devrimci olarak ikiye ayırır.

«Feodal üretim tarzından geçiş iki biçimde olmaktadır. Üretici doğal tarımsal ekonominin ve lonca ile sınırlandırılmış orta çağ şehir zanaatkârlığının aksine, tüccar ve kapitaliste dönüşür. Bu gerçek devrimcileştirici yoldur. Veyahutta tüccar üretim üzerinde dolaysız denetimini kurar. Bu her ne kadar tarihsel olarak bir atlama taşı görevi görürse' de... Eski üretim tarzının tasviye edilmesine kendi başına katkıda bulunamaz; daha ziyade onu (eski üretim tarzını -K) kendi ön şartı olarak muhafaza etme eğilimini gösterir.» (Marx, Kapital III., 334).

Bu iki yol sermayenin tarıma girişinde de aynen kendini gösterir ve iki tür evrimleşmeye kaynaklık eder. Birincisi : Küçük üreticinin (bağımsız ve mülkiyet sahibi) inkâr çerçevesinde giderek tüccar ve kapitaliste dönüşmesidir. İngiltere, Fransa ve bilhassa ABD bu gelişmenin en tipik olarak görüldükleri yerlerdir. İkinci yolda ise; büyük toprak sahibi feodal, ürününü gittikçe daha çok pazarlar ve bu yüzden elinde biriken sermaye önce tefeci-tüccar sermayesidir ve yine toprak sahibi feodali etkisi altına alan ve buradan hareketle kırsal ilişkileri kavrayan tefeci tüccar sermayesidir. Bu yolun başında doğrudan üretici, örneğin kiracı küçük köylüler henüz hukuken serf olmasalar bile (bu Doğu Avrupa feodalitesinin evriminin bir özelliğidir*) giderek bağımlı köylüler durumuna dönüşürler ve serfleşirler, böylece görülebilir ki, tüccar sermayesinin ilk etkisi doğrudan üreticiyi serfleştirmek** olarak ortaya çıkabilmektedir. Daha sonra dış pazarın gelişmesi ile toprak beyinin ürün pazarlama ihtiyacı artınca, makina gübre vs.. gibi sabit sermaye bileşimlerini tarıma sokmaya başlar, ama diğer taraftan da köylünün işgücünü ucuz elde etmek için bağımlılıklarını çeşitli biçimlerde sürdürmeye çalışır. (ilerde daha etraflı ve tarihi evrimine de eğilerek ele alacağız.) Bu gelişme yolu da esas olarak kapitalist gelişme yoluna geç girmiş veyahutda uzun

* Benzer bir evrimi Latin Amerika'da da Hacienda bünyesinde de görmek mümkündür : Bak. (Hacienda profits and tenant farming in Mexican Bajio, 1700 1860 David Breeding. «Land and Labor in Latin America.» Duncan and Rutlege. Cambridge 1977)

** Bak. Engels : «İkinci Serflik.»

zaman tüccar sermayesinin hakimiyeti altında kalmış ülkelerde görülür (Almanya devletleri, Japonya ve uzun yıllar tüccar sermayesinin etkisi altında kalmış olan İtalya'da bu gelişme yolu görülmüştür) .

Fakat tüccar sermayesinin etkileri sınırlıdır ve belirleyici bir güce sahip değildir.

«Yine de bunun gelişmesi biraz sonra da göreceğimiz gibi bir üretim tarzından diğerine geçişi teşvik etmekte, açıklamakta kendi başına yetersiz kalmaktadır.» (Marx, age, 327)*

Çünkü tüccar sermayesi sadece doğal ekonomiyi parçalar ve meta üretimini geliştirir.

«Kapitalist üretim önce meta üretimini genelleştirir ve sonra da derece derece, tüm meta üretimini kapitalist meta üretimine çevirir.» (Marx, Kapital, Cilt, II, 36).

Evet, tüccar sermayesi meta üretimini yaygınlaştırır, fakat kapitalist meta üretimi sadece meta üretimi değil, işgücünün de meta haline geldiği, meta üretiminin özel bir gelişme aşaması ve aynı zamanda artı-değer üretimidir.

İşgücünün meta haline gelebilmesi için, üretim araçlarından ve her türlü kişisel bağımlılıktan kurtulan özgür emekçinin, işgücünü pazara sunması gereklidir. Böylece para sermaye, üretim araçları ve işgücünü satın alan ve birleştiren kapitalist tarafından üretken sermayeye dönüştürülür. Ve bu artık, kapitalist meta üretimidir.

İşte bu yüzden Lenin, önce ticari tarımın gelişmesini inceledikten sonra, kapitalist gelişme derecesini esas gösterecek olan, işçi sınıfının oluşmasının kendini gösterme biçimini ele almanın gereğini vurgulamaktadır.

Lenin'in aksine, P. B. sözkonusu yazısında proleterleşme sürecini incelememekte, gözardı etmekte [Örneğin şöyle demektedir: «Kapitalist kiracının ortaya çıkması, büyük ölçekli makina sanayiinin ortaya çık-

* Burada gelişmekte olan, gittikçe daha çok değişim değeri için üretim pazar için üretim yapma eğilimidir.

masına *dayanır.*» (age 52) Bununla yetinmektedir), hatta daha önce de bahsettiğimiz gibi, sermayenin oluşumunun küçük üretici temelinde gerçekleştiğini bile iddia etmektedir. P. B.'nin bu iddialarını bundan sonraki bölümde ele alacak ve burjuva ideolojisinin ve Kapitalizm'in etkilerini teşhir etmeye devam edeceğiz.

III

P.B. yazarının ekonomi politik görüşleri güçlü bir şekilde burjuva iktisadının etkisi altındadır ve bu yüzden de Marksizmin bir karikatürü durumuna dönüşmektedir zaman zaman.

P. B. yazarının, küçük üreticiler, sermaye birikimi üzerine olan görüşleri büyük ölçüde bu etkilerle malüldür. Bu yüzden de K. Marx'ın sermayenin ilkel birikimi üzerine söylediklerinin tümünü, bütünlüklü bir şekilde gözönüne almadan, bunların Marx tarafından tali veya belirleyici olarak tesbit edilen yanlarını kavramadan Kapitalizm'in III. cildindeki Kapitalist Rant'ın Evrimi adlı kısımdan aldığı bazı cümleler üzerine «teoriler» oluşturmaktadır. Marx'ın bu sözkonusu ettiğimiz cümlelerini (aşağıda da aktaracağımız gibi), P. B. yazarı kendince yorumlamakta ve sonunda da sermayenin ortaya çıkışında küçük üreticilerin önemi üzerine yaptığı çözümlerinde, burjuva özel mülkiyetin mazur göstericisi durumuna düşmektedir.

Şimdi birkaç alıntı yapalım P. B. yazarından; bunun, yazarın görüşlerinin etraflıca kavranması için bize gereği vardır.

«Burada önemle üzerinde durulması gereken, kapitalist birikimi ilkönce sağlayanın ticari ilişkiler olduğudur. Ticaret ise, doğrudan üreticilerin **artı-ürümün kendilerine kalan kısmının metaya dönüştürülmesi ile gerçekleşmekte ve ortaya çıkmaktadır.** (P. B. age, say. 50, abç)

«Demek ki **kapitalizmin ortaya çıkışının temel kaynağı küçük üretimdir. Sermaye bu temelde oluşmuştur.**» (age).

«Feodal toprak beyleri elde ettikleri rantı **tamamen** bir asalak olarak kendisi ve maiyetine harcar. Bunların **metaya**

dönüştürülmesi sözkonusu değildir. Taki ülke çapında gelişen kapitalist ilişkilerin bunları meta ilişkileri içine girmelerini zorlayana kadar.» (age, abç).

P. B. yazarı iddia etmektedir ki, kapitalist birikimi ilk önce sağlayan, doğrudan üreticilerin artı-ürünün kendilerine kalan kısmını metaya dönüştürmeleri ile ortaya çıkan ve gelişen ticari ilişkilerdir ve buradan hareketle yine iddia etmektedir ki, sermaye ilk önce küçük üretim temelinde ortaya çıkmıştır. Emek-rant'tan pararrant'a geçiş süreci, P. B. yazarına göre adeta küçük üreticilerin zenginleşme sürecidir. Bu konuda ise Lenin'in şu sözleri dolaylı da olsa ışık tutucudur sanırız.

«Köylülerin toprak paylarını kendilerinin ekmeleri, toprak beyi iktisadının bir koşuluymuş ve bunun amacı köylüye geçim sağlama değil toprak beyine işçi sağlamaktı». (Rusya'da kapitalizmin gelişmesi, s: 169, abç)

«Bu iktisat sisteminin bir koşulu ve sonucu da, tekniğin son derece düşük ve durgun halidir, çünkü çiftçilik, yoksulluğun ezdiği ve kişisel bağımlılık ve cehaletin alçalttığı küçük köylülerin elindedir.» (age 170.)

Gerçekten de küçük köylülerin yoksulluğu mutlak, zenginleşmesi ise çok talidir. Feodal üretim tarzında, doğrudan üreticinin artı-ürün'ün (feodal beyden kurtarabildiği kadarı ile) kendine kalan kısmını metaya dönüştürmesi talidir, hatta bu kısmın bile ortaya çıkışı nisbidir.

«Bu nedenle, yaşamın vazgeçilmez gereksinmelerinin üstündeki bu artı, kapitalist üretim biçimi altında kâr olarak çıkan şeyin tohumu, tümü ile bu durumda doğrudan doğruya ödenmemiş artı-emek olmakla kalmayıp ayrıca bu sıfatla ortaya çıkan toprak rantı miktarı ile belirlenir.» (Kapitalist Rant Üzerine s: 234-235, abç)

«Nihayet, aslında emek rant, tüm öteki koşullar eşit kaldığında doğrudan üreticinin kendi durumunu iyileştirmeye, servet edinmeye, vazgeçilmez geçim araçlarının üstünde bir fazla üretmeye ne ölçüde muktedir olacağı, ya da kapitalist anlatım biçimini şimdiden kullanırsak, kendisi için bir kâr üretip üretmeyeceği ve ne kadar kâr*, yani kendisi tarafından üretil-

* P.B.'nin bir diğer hatası da Marx'ın bu uyarmasına bakmadan, kâr kavramını geliş güzel kullanmasıdır. Yine aynı kitabında K. Marx

miş olan ücretlerin üstünde ne kadar bir fazla üreteceği tümü ile artı emeğin nisbi miktarına ya da yükümlü emeğe bağlı olacaktır.» (age, s: 238, abç)

Görüldüğü gibi, *tali ve nisbi* olan bu «kâr» dan hareketle P. B. yazarı sermayeyi oluşturmaktadır, üstelik Marx bu «kâr»ın metaya dönüştüğünden pek bahsetmez, sadece *böyle bir ihtimali var sayar.* (age, s: 242)

P.B. yazarı bu «kâr»ı abartmakta ve sonra da zorlayarak «mantıki» sonuçlarına vardırmaya çalışmaktadır: Ticaret böyle gelişir (!), sermaye bu temelde oluşur (!). P.B. yazarının bu görüşü burjuvazinin paralı *proflarının* sermayenin ilkel birikimini «açıklayış» biçimi ile çakışmaktadır.

Feodal toplumun bağrında «mutlu» ve «sakin» bir yaşantı sürdüren küçük üreticilerin bir kısmı, tanrının kendilerine doğuştan verdiği bir yeteneğin sonucu tutumlu ve çalışkandırlar (!). Gerekli üründen geri kalan kısmı artı-ürün kütlesini çalışıp çabalayıp gittikçe daha çok büyütürler, daha çok mal satarlar ve giderek zenginleşirler (!!?) Yine bu küçük üreticilerin bir diğer kısmı, tanrının ihsanı olan bu «faziletten» yoksundurlar, tembeldirler, har vurup harman savururlar ve sonunda «postlarından başka satacak birşeyleri kalmaz» (K. Marx, Kapital, Cilt: I. s: 752). Ve gidip bu faziletli (!) insanların yanında (allahın inayeti ile) işçi olurlar (!!?)

Evet, P.B.'nin ilkel birikim için söyledikleri, burjuva proflarının, kapitalist özel mülkiyeti haklı çıkarmaya çalışan bu «çocukça yavanlıklarından» (K. Marx) hiç de farklı değildir.

«Demek ki, kapitalizmin ortaya çıkışının temel kaynağı küçük üretimdir. Sermaye bu temelde oluşmuştur.» (P.B. age, abç).

Parti Bayrağının böyle düşünmesinin bir diğer sebebi de onun çarpık tarih anlayışıdır. P. B.'na göre :

bu kâr kategorisi için şöyle diyor : «Eğer hatalı bir biçimde önceden davranıp, doğrudan üreticinin gerekli emeğinin üstünde olan emek fazlasının kendisi için tuttuğu bu bölümüne bu adı versek.» P.B.'nin yazısında ise bu konuda herhangi bir uyarıya raslayamadık.

«Bunların (feodal beylerin el koyduğu artı-ürünün -K) metaya dönüştürülmesi sözkonusu değildir. Taki ülke çapında gelişen kapitalist ilişkilerin bunları meta ilişkileri içerisine girmelerini zorlayana kadar». (P.B. age.)

Yazar, feodal sömürücünün mülk edindiği muazzam artı-ürün kütlesine boş vermiş, gözünü «kâr» dediği şeye dikmiş, başka birşey görmüyor. Bu yolda tarihi gerçekleri bile çarpıtmaya hazır. Herşey küçük üreticinin faziletlerine fedadır..!

Demek ki, feodal bey'in şatosu yanında kurulan geçici panayırlar, serfler için; kölecilikten beri süre gelen ipek ve baharat yolu, serflerin lüks ihtiyaçlarını karşılamak için; keşifleri teşvik eden şey ise serflerin pazara sunduğu metalar ve bunlara karşı ipek, baharat ve ziynet eşyaları talep etmeleri!!!

Bu kadar şaka bir yana. Feodallerin lüks tüketimi, bu yüzden tüccarlara olan borçlarının ayyuka çıkması, herkesin malûmudur. Hatta tarih ile ilgilenenler, daha 9. yüzyılda Elbe'nin doğusunda kurulan KIEV devletinin toprak soylularının İskandinavya ile Karadeniz arasındaki ticaret yolunu ellerinde tuttuklarını ve tahıl ihraç ettiklerini bilir. Yine 13 ve 14. yy.'larda daha sonra Junker adını alacak olan Almanya devletleri toprak soyluları Batı Avrupa'ya ve İngiltere'ye tahıl ihraç etmekte idiler.

Sermaye birikiminde *temel eğilim* doğrudan üreticinin zenginleşmesi değil aksine mülksüzleşmesidir, çünkü :

«Angarya iktisadında ve kapitalist iktisad koşullarında, artı-ürün elde etme yöntemleri, tamamen birbirinin karşıtıdır: Birincisi, üreticiye toprak sağlanması temeline dayanır, ikincisi ise üreticinin topraktan koparılmasına dayanır.» (Lenin, Rusya'da kapitalizmin Gelişmesi, s: 169)*

Gerçekten de K. Marx şöyle demektedir :

«İlkel birikim denen şey üreticiyi üretim araçlarından ayıran tarihi süreçten başka birşey değildir.» (Kapital I)

* İkinci bölümün başında aldığımız alıntılara bakınız; özellikle P.B. sayfa 40'dan aktardığımız ilk alıntıdaki karşılaştırmaya dikkat ediniz.

Proleterleşenleri (eski doğrudan üreticileri) isdihdam edecek sermayenin birikmesi ise, ta haçlı seferlerinden başlayan ve East Indian Company'nin dillere destan maceraları ile devam eden, her türlü talan, sömürü, kölecilik ve haksızlığı kapsayan bir sürecin esesidir.

Marksistler, ilkel birikim denince, bir yandan doğrudan üreticinin mülksüzleşmesini öbür yandan da talan ve sömürüyü anırlar. Marx boşuna dememiştir, «Paranın bir yüzünde kan lekesi varsa, sermayenin her yanından kan damlamaktadır» diye.

«Tarımsal üreticilerin, köylülerin mülksüzleştirilmesi, topraktan ayrılmaları bütün bu sürecin temelidir.» (Kapital, cilt I, s: 754)

Marksistlerin aksine, burjuva ve küçük-burjuva ekonomi politikçilerine, bu arada Parti Bayrağı'na göre de, sermayenin, ilkel birikimin temeli doğrudan üreticinin dolaşıma soktuğu (feodalden kurtarabildiği kadarı ile) ürün fazlasıdır. Tutumlular, çalışanlar zenginleşir (burjuva olur), tembeller ise yoksullaşır ve proletaryayı oluşturur. Kısacası *çok çalışan çok kazanır!*

Burjuva profları, özel mülkiyeti haklı çıkartma çabasındadır. Parti Bayrağı da aynı yolun yolcusudur. Cahilliğinin karanlığında yolunu aydınlatması için Marksizm-Leninizmden başka bir ışık seçmiştir. (Tabii bil-meyerek!!)

IV

Kapitalizmin kaynağını tutumlu küçük köylü ekonomisinde gören P. B. yazarı, feodalizmle, kapitalizm arasındaki çelişkiyi ve mücadeleyi çözümlerken, bu mücadelenin taraflarını feodal toprak beyi ve serf olarak saptamaktadır. P.B. yazarı şöyle diyor :

«Feodal toprak beyine bağımlı küçük üretici, salt tarım üreticisi değildir. Feodal ekonominin özelliklerinden ötürü tarım ve sanayi iç içe bir şekilde varlıklarını sürdürürler.» [P. B., age 50, (abç)] «küçük üreticiler sadece tarım üreticisi ol-

madığı için giderek işbölümünün gelişmesi sonucu imalâtçı üretici haline gelebilmişlerdir.» (age. 51)

«Genel olarak feodalizmle kapitalizm arasındaki mücadelede küçük üreticilerle (abç) feodal toprak beyleri arasında cereyan eder. Bu çelişmenin ekonomik temeli ise, toprak beyinin küçük üreticilerin üzerinde elde ettiği rant biçimindeki artı üründür. Doğrudan üreticinin artı-emeğinin bir kısmını kendine maletmeye çalışması feodal toprak ağalarına karşı mücadelenin kıvılcımlarını belirler.» (age. 51)

Her ne kadar yazının başında feodal toprak beyi ve ona bağımlı küçük üretici ile başlayıp, yazının sonunda el çabukluğu marifet, feodal beyin yerini feodal toprak ağası, feodal beye bağımlı küçük üreticinin yerini de sadece küçük üreticiler (ne olduğu belirsiz-alelade) alıyorsa da anlaşılacak odur ki: feodalizm ile kapitalizm arasındaki mücadele, feodal beye (veya toprak ağasına) bağımlı küçük üreticiler (yani serfler) arasındaki çelişmede ifadesini bulmakta, mücadele bu iki sınıf arasında cereyan etmektedir.

P.B. yazarının, evrimci bir tarih anlayışının ifadesi olan böyle bir sonuca varmasının temel nedeni, onun görüşlerinin burjuva ekonomi politığının etkileri altında olmasıdır. Bu etkiler dolaylı olarak kendilerini P. B. yazarının sınıf mücadelesi anlayışında da göstermektedir.

P.B., manifestodaki «ortaçağ serflerinden, ilk şehirlerin imtiyazlı küçük-burjuvaları doğmuştur. Bu küçük burjuvalardan da burjuvazinin ilk unsurları gelişmiştir» (Seçme Eserler, s: 109, Moskova) önermesini düşmüş anlaşılacak ve bunu da her toplum bir diğerinin bağrından doğar lafı ile «birleştirmiş» ve kendi evrimci anlayışı ile yorumlamıştır*. Böylece kolayca şu sonuca varmıştır: Her toplum bir ötekinin bağrından doğar önermesi, *her üretim tarzı bir diğerine döner önermesine indirgenmiştir* (P. B. yazarı yazısının birkaç yerinde feodalizmin iç evrimi ile kapitalizme dönüşemeyeceğini

* Bu tırnak içindeki yerler P.B. yazarının yazıları arasında yok, konu daha iyi anlaşılacak diye biz söylediğini varsaydık. Niyetimiz çamur atmak değil, sadece böyle bir evrimci anlayışın altında yatan muhtemel teorik yanlış anlamaları ortaya koyabilmek.

haklı olarak vurguluyor. Fakat ne çare ki etkisi altında olduğu burjuva ekonomi politiği onu hiç istemediği yerlere sürüklemiştir). Böylece yazar, feodal üretim tarzından kapitalizme geçiş sırasında ortaya çıkan sınıf mücadelesini, serf ile feodal arasındaki bir sınıf mücadelesi şeklinde tesbit etmiştir. Çünkü P. B. yazarına göre :

«Bu mücadelenin ekonomik temeli ise toprak beyinin küçük üreticiler (yani serf -K) üzerinde elde ettiği rant biçiminde elde ettiği artı-üründür. Doğrudan üreticinin artı-emeğinin bir kısmını kendine maletmeye çalışması feodal toprak ağalarına karşı mücadelenin kıvılcıklarını belirler.» (age)

Okuyucunun hatırlayacağı gibi P.B. yazarı, kapitalizmin gelişmesini, serfliğin elinde kalan artı-ürün parçasının pazarlanması sonucu ticaretin gelişmesi temelinde sermayenin oluşması ile açıklıyordu. Böylece, feodal bey'in doğrudan üretici (serf) üzerindeki baskısı serfin elinde kalan artı-ürün parçasını azaltacağı için kapitalizmin gelişmesi (sermayenin oluşması) tehlikeye girmektedir. Bunun etkisi ile feodal bey'in uyguladığı ekonomi dışı zor, serf'i, feodal beye karşı mücadeleye sevkeder.

«İşte köylülük bu zora karşı mücadeleyi baş görev edinir.» (Parti Bayrağı, agy, s: 51)

Böylece anlaşılmaktadır ki, köylü ayaklanmalarının sebebi ekonomi dışı zor'dur. Fakat bu sefer de, feodal üretim tarzının başından beri ekonomi dışı zor olduğu ve üstelik emek rant döneminde bu zorun en dolaysız bir biçimde (kölecilikten kalma bir biçimde) uygulandığı gözönüne alındığında köylü ayaklanmalarının belli bir tarihsel döneme kadar neden baş göstermediği sorusu cevapsız kalmaktadır. P.B.'nin akıl yürütmesine göre de açıklanması imkansız bir olgudur bu.

Bilindiği gibi köylü ayaklanmaları burjuva demokratik devrimlerin şafağında patlak vermişlerdir.*

* 1031 yılında, Polonya'da II. Mieszko döneminde büyük bir köylü ayaklanması yaşanmıştır. Fakat slav köy cemaatlarının hıristiyanlığa ve aristokraziye karşı başlattıkları bu ayaklanma konumuz dışıdır (özellikle tarihsel konumu itibarı ile). Konumuzla ilgili köylü ayaklanmaları için bak.: Köylüler savaşı -Engels.

Köylü ayaklanmalarını, ticaretin geliştiği, şehirlerin güçlendiği ve buna eş zamanlı olarak feodal üretim tarzının krize girdiği bir dönemde görüyoruz. Bu da çok doğaldır. Üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasındaki uygunluk bozulmadıkça ezilen sınıflar (çok özel tarihsel şartların dışında) içinde yaşadıkları sosyal yapıya başkaldırmazlar.

Feodal üretim tarzının dışında meta dolaşımının gelişmesi ve feodal üretim tarzını etkisi altına alması, ticari ve tefeci sermayenin güçlenmesi sonucu, feodal beyler geliştirmekte olan bu yeni ilişkilere kendilerini uydurmak için, önce ürün rant'a sonra da para ranta geçmişlerdi.* Feodal ekonominin krizinin derinleşmesi ile de, toprak beylerinin varlıklarını devam ettirebilmek için (özellikle gittikçe hızlanan bir enflasyon karşısında) toprak kiralalarını olağan üstü arttırdıklarını görüyoruz. (Somut tarihsel örnekler için bakınız. Leo Huberman-Feodalizmden 20. yüzyıla) Böylece feodallerin rant geliri gerekli ürünü de kapsayacak kadar genişleme eğilimi kazandı ve sonuç olarak da doğrudan üreticinin (serfin) yeniden üretimini imkânsızlaştırmaya başladı.

Köylü ayaklanmalarının esas sebebi; tarihsel olarak geliştirmekte olan kapitalizm karşısında, artık kendini yeniden üretemez duruma düşmüş olan feodal üretim tarzının içindeki üretici güçlerle üretim ilişkileri arasında şimdi artık ortaya çıkmış olan uygunsuzluktur. Feodal rantın vardığı boyutlar doğrudan üreticinin kendini yeniden üretme koşullarını tehlikeye sokmuştur.

Köylü ayaklanmaları özgürlükçü, eşitlikçi ve hatta «komünist» talepler ileri sürmüşlerdir. Şehirler (yükselen ve esas ilerici sınıf olan burjuvazinin mekanı) ise çoğunlukla bu ayaklanmaları desteklemişlerdir.

* Rant biçimlerinde görülen bu değişikliğin temelinde, varolan ilişkiler içinde emekçi sınıfı —burada serf--- eskisi gibi sömürmeye devam etmenin zorlaşması, emekçi sınıfın aşağıdan baskısı yatmaktadır. Aksi bir anlayış, tarihi hakim sınıf açısından yorumlamak, değişiklikleri salt, onun iradesine bağlamak olacaktır.

Burjuvazi bu ayaklanmalardan, feodal beyleri iyice zayıf düşürmek, yeni haklar kopartmak (örneğin: Şehirlerin özerkliği, filanca verginin kaldırılması vs.. gibi) için faydalanmıştır.

Feodal üretim tarzı ile kapitalist üretim tarzı arasındaki çelişkinin kaynağını, bu şehirlerde gelişen üretim güçlerinin, feodal üretim ilişkileri ve bunların hukuki ifadesi olan mülkiyet ilişkilerince engellenir olmasıdır. Yoksa serflerin ezilmesi, soyulup soğana çevrilmesi, şehir küçük burjuvalarının ve büyük tüccarların dertleri değildir; unutmamak gerekir ki, özellikle bu tüccarlar feodal beylere büyük ölçüde mal satarlardı ve onlardan yığınla alacakları vardır ve feodal bey'in de bu borçlarını ödemek için tek kaynağı rant gelirleridir.

Gerçekten de burjuvazi ne zaman ki alacaklarını alır, istediği imtiyazları koparır, hemen arkasından feodallerle uzlaşmanın yollarını arar. Hatta işlerine gelmezse, *Luther*'in yaptığı gibi «bu düzen düşmanlarının nerede görülürlerse orada katledilmeleri sevaptır» diye «fetva» bile çıkarırlar.

Feodalizm ile kapitalizm arasındaki mücadeleyi böyle anlamak gerekir; yoksa insanın gideceği yer köylü sosyalizmidir.

Kapitalizm ile feodalizm arasındaki mücadele *genel* olarak ve *esas* olarak burjuvazi ile feodaller arasında cereyan eder.

Bu konu ile ilgili olarak eleştirilerimizi bitirirken P. B. yazarının muhtemel itirazlarını izale etmek için, bazı *özel* tarihsel koşullarda kapitalizm ile feodalizm arasındaki mücadelenin, köylülerle feodal beyler arasındaki mücadelede kendini gösterebildiğini hatırlatalım ve bir örnekle durumu açıklayalım.

Bir toplumsal yapı içinde, çoğunlukla birden fazla üretim tarzı birarada bulunur. Bunlardan bir tanesi hakim üretim tarzıdır ve o toplumsal oluşum, sözkonusu tarihsel dönemde, hakim üretim tarzı tarafından belirlenir. Diğer üretim tarzları ki, genellikle bunlardan bir-

tanesi kalıntı halindedir (eski üretim tarzının kalıntıları), bir diğeri ise gelişmekte olan yeni bir üretim tarzıdır. Buna ilave olarak söylemek gerekir ki, çok eski üretim tarzlarının kalıntılarına da rastlamak mümkündür. Gerek eski üretim tarzı gerekse doğmakta olan üretim tarzı, bu dönemde hakim üretim tarzının yeniden üretim koşullarına tabidir. Örneğin feodal toplumsal oluşumda (Batı Avrupa 10-14. yy.) emek rant, ilk gece hakkı, evlenme vergisi, köleci üretim tarzının kalıntıları iken, gelişmekte olan ticaret (meta dolaşımı) şehirlerdeki zanaatkârlık vs. de yeni doğmakta olan üretim tarzının unsurlarıdır, ama gerek köleci kalıntılar gerekse de yeni gelişmekte olan yeni üretim tarzının unsurları, feodal üretim tarzının yeniden üretim koşullarına tabidirler. Toplumsal üst yapı ise bu farklı üretim ilişkilerinin karşılıklı etkileşimi altında sentez olur ve hakim üretim tarzının üretim ilişkileri tarafından belirlenir.

Örneğimizi ele alırsak : Feodal üretim tarzı üretici güçlerin gelişmesine giderek ayak uyduramaz hale gelir. Onun üretim ilişkileri üretici güçlerin gelişmesinin önüne bir engel olarak dikilmeye başlar. Bu onun bunalımlarının da başlangıcı olur. Gelişmekte olan kapitalist üretim tarzı karşısında bu bunalım giderek olgunlaşır ve bir tarihsel dönemde, kapitalist üretim tarzının artık hakim üretim tarzı olmaya başlaması ile de feodal üretim ilişkilerinin ve bunların hukuki ifadesi olan feodal mülkiyetin ortadan kaldırılmasının maddi koşulları ortaya çıkar. Feodal üretim ilişkilerinin, gelişen üretim tarzının hakim sınıfları öncülüğünde yıkılması ile yeni toplumun siyasi üstyapısı, yeniden, hakim üretim tarzının üretim ilişkileri tarafından belirlenecek bir şekilde sentez olur. Bu dönem boyunca esas mücadele burjuvazi ile feodaller arasındadır; diğeri sınıf mücadeleleri bunun çerçevesinde ve buna tabi olarak cereyan eder.

Bu dönemde burjuvazi büyük ölçüde radikaldir, hatta kapitalizm şartlarında büyük toprak sahipliğinin ortadan kaldırılmasının en güçlü bir ihtimal olarak yine bu dönemde belirlediği Marx tarafından belirtilmiştir:

«Pratikte (radikal burjuvazi), bir mülkiyet biçimine, emeğin koşullarına göre özel mülkiyetin bir biçimine saldırmanın, bir diğeri (burjuva özel mülkiyeti -K) için çok tehlikeli olacağından cesaretini kaybetmiştir. Üstelik burjuvazinin kendisi de büyük ölçüde toprak sahibi olmuştur.» (Artı değer teorileri. II. kısım 44-45. Moskova 1968.)

diyen Marx, burjuvazinin uzlaşıcı karakterine de işaret etmiştir. Ancak Jakoben'lerin hükümeti sırasında olduğu gibi halkın zorlaması ile burjuva devrimi sürdürebilir. Yine de tüm tarihin tanıdığı en devrimci burjuvazi olan Jakoben burjuvazisi toprakların mülkiyetini devlet mülkiyetine geçirmeye cesaret edememiştir. Tüm bu dönem, aşağıdan yukarı burjuva demokratik devrimler dönemi boyunca, kapitalizm ile feodalizm arasındaki mücadele esas olarak burjuvazi ile feodaller arasındadır.

Fakat, kapitalist gelişmeye geç giren bazı Doğu Avrupa ülkelerinde tarihsel olarak farklı durumlar ortaya çıkabilmiştir. Özellikle 1847 ticari krizi neticesinde, kapitalist üretim tarzı da geçici de olsa bir krize girince, aynı toplumsal oluşum içinde krizini yaşayan iki üretim tarzı tarihsel olarak ortaya çıkmıştır. *Geçici krizini yaşayan* kapitalizm ile *sürekli krizini yaşayan* (artık tarihsel olarak devrini doldurmuş olan) feodalizm. İşte bu tarihsel *anda*, proletaryanın burjuva demokratik devrime önderlik etmesi gündeme gelmiş ve bu demokratik devrimden proleterya öncülüğünde *kesintisiz* olarak sosyalizme geçilmesinden bahsedilmiştir.

Geçici krizini atlatan kapitalizm uzun ve «barışçı» bir gelişme dönemine girmiş ve birçok Doğu Avrupa ülkesinde bu dönem boyunca, feodalizm yukardan aşağı tabir edilen evrimci bir şekilde, yavaş yavaş tasviye edilme sürecine girmiştir.

Emperyalizm çağında, henüz burjuva demokratik devrimin gerçekleşmediği ülkelerde (bu sefer örneğimiz Rusya'dır) şu durum ortaya çıkmıştır: Sürekli krizini yaşayan ve gittikçe yokolan feodalizm ve genel krizine girmiş olan kapitalizm. Bu iki üretim tarzının üretim ilişkileri, üretici güçlerin gelişmesi önünde engel duruma gelmişlerdir. Kırdaki büyük bir kapitalist gelişme po-

tansiyeli baskı altında idi, şehirde üretici güçlerin serbestçe gelişebilmesi için kapitalizmin yıkılması ve sosyalizmin kurulması gerekiyordu.

Kapitalizmin bağrında, sosyalizmin kurucusu proletarya ile burjuvazi ölüm kalım savaşına tutuşmuştu, feodal üretim tarzının bağrında ise köylülük feodallerle mücadele ediyordu. Bu sırada da Rus liberal burjuvazisi (artık tarihsel olarak devrimci barutunu yitirmiş bir sınıfın üyeleri olarak) Çarla uzlaşma yolları arıyorlardı. Peki bu durumda kapitalizm ile feodalizm arasındaki mücadele kimle kim arasında cereyan ediyordu? Sovyet devriminin Mimarı bakın ne diyor :

«Bu şartlar altında, sanayide nisbeten gelişmiş kapitalizm ile kırsal geriliği çarpıcı hale gelmekte ve objektif nedenlerden dolayı burjuva devrimini son derecede geniş kapsamlı yapmakta ve en hızlı tarımsal gelişmenin şartlarını yaratmaktadır. Tarımda en hızlı gelişme için toprağın millileştirilmesi en uygun koşuldur.

«Rusya'da hem henüz 'toprak sahibi' olmamış, hem de bugünkü koşullarda bir proletarya 'saldırısından' korkmayacak olan bir 'radikal burjuvaziye' sahibiz. Bu radikal burjuvazi Rus köylüsüdür.» [Birinci Rus Devrimi'nde Rus Sosyal Demokrasininin Tarım Programı (1905-1907) -99].

Kısaca özetlersek, Lenin'in ifadesinden de anlaşılacağına göre sözkonusu dönem şartlarında kapitalizm ile feodalizm arasındaki mücadele, köylülükle feodal sınıf arasında cereyan etmekte imiş.

Demek ki, Parti Bayrağı yazarının :

«Genel olarak feodalizmle, kapitalizm arasındaki mücadele küçük üreticilerle (serf -K) feodal beyler arasında cereyan eder.»

çözümlemesi yanlıştır. P.B. yazarı sınıf mücadeleleri tarihine de küçük burjuva bir perspektif ile yaklaşıyor ve küçük üreticinin ekonomik «fazilet»lerine, politik faziletler de eklemeye çalışıyor.

TÜSTAV

V

Önceki bölümlerde de ele alıp gösterdiğimiz gibi P. B. yazarı küçük-burjuva bir perspektife sahiptir. Bu yüz-

den de büyük toprak sahipliğine feryat figan saldırırken, diğer taraftan, kendi yarattığı bir «saf» kapitalizm havalinin peşinde koşmaktadır.

P.B. yazarına göre, tarımda «saf» kapitalizmin gelişmesinin önündeki engel, büyük toprak mülkiyetidir ve yine P.B. yazarı tam bir küçük-burjuva iç güdüsü ile tarıma sanayinin girmesinin ve dolayısı ile yazara göre «saf» kapitalizmin gelişmesinin önündeki engelleri sayarken toprak sahipliğinin yanı sıra işçi sınıfının ekonomik mücadelesinden de yakınmaktadır. Yazarın önce «saf» kapitalizm üzerine olan görüşlerini aktaralım.

«Tarımda **saf kapitalist** işletmelerin gelişebilmesi toprak mülkiyetinin ortadan kaldırılmasına ve toprakların millileştirilmesine bağlıdır». (P. B. age, abç.)

Ufak bir değişiklikle aynı cümlemin altına biz de imzamızı atarız. O değişiklikte «saf» kelimesinin oradan çıkarılmasıdır. Evet, tarımda toprak mülkiyeti, tarımda kapitalizmin serbestçe gelişmesinin önünde bir engeldir, ama bu Marx'ın da dediği gibi kapitalizmin tarımsal gelişme için koyduğu sınırlamalardan biridir. Fakat büyük toprak sahipliği tarımda kapitalizmin («saf» olarak!!) ortaya çıkmasına ve hakim olmasına engel değildir. Nitekim Marx Kapital III.'de toprak rantının giriş bölümünde şöyle yazıyor :

«Toprak mülkiyeti tekeli **tarihi bir öncüdür** ve yığınların şu ya da bu biçimde sömürülmesine dayanan bütün önceki üretim biçimlerinde olduğu gibi, kapitalist üretim biçiminin de **temeli** olmaya devam etmektedir.» (age, abç)

Yine «saf» kapitalizmin gelişmesinin önünde toprak sahiplerini gören P. B. yazarı, işçi sınıfının mücadelesinden de tarımda «saf» kapitalizmin gelişmesini engelliyici diye sözediyor :

«Kapitalist kiracının saf kapitalist tarım işletmelerini oluşturmasına toprak sahipleri engel olur... İkincisi, toprak sahibine giden rant, artı değer sömürüsünün bir çeşidini teşkil eder. Artı değer sömürüsünü azaltmak için işçilerin verdiği mücadele kapitalist kiracının kârından azalmalara neden olur. **Bununla birlikte** toprak sahibinin durmadan toprak kiralarını arttırması* sermayenin daha güçlü olarak toprağa girmesini

* Toprak kirası da sahibinin keyfine bağlı galiba!!!

önleyerek sabit sermaye yatırımlarının yoğunlaştırılmasına engel teşkil eder.» (age, s: 52, abç)

P. B. yazarı «saf» kapitalizm hayâli kurmaktadır. Bu, toprakta özel mülkiyetin olmadığı ve tarımsal gelişmenin sanayiinin gerisinde kalmadığı bir kapitalizm olacaktır ve evet, bu teorik olarak mümkündür ama, pratikte birçok sebepten dolayı gerçekleşmemiştir ve tarihsel olarak da artık böyle bir kapitalizmin gelişmesi mümkün değildir. Tarımda kapitalizmin sınırlamalarından biri olan toprak mülkiyetini kaldırmak arzusu da iyi birşeydir ama, toprak mülkiyetinin olduğu kapitalizme de «saf» değil diye çamur atmak anlamsız ve saçmadır.

Marx bu konuda şöyle diyor :

«O halde burada, birlikte ve karşılıklı muhalefet halinde, modern toplumun çerçevesini oluşturan üç sınıfın, hepsi —ücretli işçiler, sanayici kapitalistler ve toprak sahipleri— ortaya çıkmış oluyor.» (Kapital, cilt : III.)

Tarımda kapitalist gelişmenin en «saf» biçimine İngiltere’de rastlıyoruz :

Tarımda kapitalizmin bir sınırlaması olmasına karşın, Marx İngiltere’deki toprak sahipliği için şunları yazıyordu :

«İngiltere bu açıdan dünyadaki en devrimci ülkedir, tarihsel olarak miras edinilen tüm ilişkiler sadece köylerin durumu değil bizzat kendileri; tarımsal nüfusun yerleşme tarzı değil, bizzat bu nüfusun kendisi; sadece eski ekonomik merkezler değil, bizzat ekonominin kendisi— tarımda kapitalist üretim koşulları ile çelişkide oldukları veya buna karşılık gelmedikleri her yerde acımasızca sürülüp atılmışlardır...

«Sadece İngiltere’nin koşulları, modern toprak sahipliğinin, yani kapitalist üretimle **düzeltilmiş** toprak sahipliğinin yerince (**ideal bir mükemmellikte -abç**) geliştiği koşullardır.» (Artı değer teorileri, cilt III, 237-38. 1968 Moskova)

Marx’a göre, büyük toprak sahipliğinin bulunduğu İngiltere, tarımda kapitalizmin gelişmesi açısından en devrimci ülkedir; üstelik bu sözkonusu toprak sahipliği (tarımda kapitalizmin gelişmesinin bir sınırlandırılması olmasına rağmen) *ideal bir mükemmellikte* (kapitalizme uygun düşecek bir şekilde) gelişmiş bir toprak mülkiyetidir. Görüldüğü gibi «saf» ve «saf olmayan» kapi-

talizmin bu şekilde kullanılması saçma ve temelsizdir. P.B. yazarı ilerde de göstereceğimiz gibi bir takım yargılarını kanıtlamak için böyle bir soyutlamaya gerek duymuştur. Bizce bu minareyi çalan adamın çabasına benzemektedir.

Yazarın da izni ile bu «saf» kapitalizm kavramının ne anlama gelebileceğini, muhtevasının neler olabileceğini ve giderek ne gibi siyasi sonuçlara alet edilebileceğini, okuyucu ile birlikte adım adım araştıralım. Bakalım neler bulacağız?

«Saf» bir kapitalizm, adından da anlayabildiğimiz kadarı ile kapitalizmden ayrı, kapitalizme uygun düşmeyen hiçbir unsur taşımamalıdır. O kadar ki, yazarın da işaret ettiği gibi toprağın mülkiyetine sahip olma bu «saf»lığı bozar. Buradan çıkarsayabileceğimiz sonuç şu olacaktır: «Saf» olmayan kapitalizm, bağrında kapitalizme uygun düşmeyen unsurlar taşıyacaktır. Bu kapitalizme uygun olmayan unsurların kaynağı da, konumuzun sınırları açısından, pre-kapitalist üretim tarzıdır ve çok büyük bir ihtimalle de feodal üretim tarzı olacaktır. Buradan çıkarılması gereken sonuç şu olmalıdır: «Saf» olmayan kapitalizm feodalizmden izler, hatta kalıntılar taşır. Ve bu sonuç altında yazarın, yandaşı olduğu siyasetin yarı-feodalizm anlayışının ışığında P. B. sayı 20, sayfa: 58'deki bir paragrafa yaklaştığımızda. İkinci Dünya Savaşı öncesi Almanya'nın, Japonya'nın ve hatta İngiltere'nin yarı-feodal toplumlar olduğunu göreceğiz. Konuya bir açıklık getirmek için önce P. B. yazarının siyasetinin yarı-feodalizm anlayışını ele alıp irdeleyelim.

«Başka bir deyişle, yarı-feodal toplum, kapitalizmin henüz ortaya çıkmadığı bir toplumla, feodalizmin **tamamen** tasfiye edilmediği ileri bir sanayii kapitalist toplum arasında ve birinciden ikinciye geçiş (veya günümüzde bizim ki gibi toplumlarda geçemeyiş) durumunu ifade eder.» (Halkın Kurtuluşu, sayı 85) abç

Yine «Halkın Birliği'nin yarı-feodalizm anlayışının eleştirisi» adlı broşürde H. K. şöyle yazıyor :

«Buna karşılık biz şunu söylüyoruz : Yarı-feodal sömürü, **salt** feodalizmle **salt** kapitalizm (abç) arasında yeralan ve

feodal ve kapitalist sömürü biçimlerinin çok çeşitli biçimlerde bir iç içe geçişinden oluşan, bu geçiş biçimlerinin **tümünü** (abç) ifade eden bir sömürü biçimidir. Bu bileşimlerden herhangi birinde ağır basan ister biri olsun isterse diğeri. Bu ne bağımsız bir sömürü biçimidir, ne feodalizmin bir varyantıdır ne de başka herhangi birşey. **Yalnızca ve yalnızca, feodalizmle kapitalizmin birlikte var oldukları her türden bir bileşimi ifade eder.**» (age. 26.)

P. B. yazarının sözcüsü olduğu siyasetin başka iki yayınından aktardığımız bu iki paragraftan şu sonuçlar çıkmaktadır : Birincisi, yarı-feodal toplum, *salt* feodalizm ile *salt** kapitalizm arasındaki geçiş sürecini kapsar. İkincisi, yarı-feodal toplum kapitalizmle feodalizmin birlikte var oldukları *her türden bir bileşimi* ifade eder.

Biz şimdi, P. B. yazarının kullandığı saf kapitalizm terimini H. K. yazarının kullandığı *salt* kapitalizm terimi ile aynı anlama geldiğini düşünerek tartışmaya devam edeceğiz. Umarız yazar bu yüzden bize fazla kızmaz. Böylece de diyoruz ki: Yarı-feodalizm, saf feodalizm (henüz kapitalizmle kirlenmemiş) ile saf kapitalizm arasındaki bir geçiş biçimi olarak tesbit edilmektedir. Sonuç olarak diyebiliriz ki, saf kapitalizme ulaşmamış veya H. K. yazarının deyimi ile «feodalizmin *tamamen* temizlenmemiş» (abç) olduğu toplumlar, bir geçiş biçimi olan yarı-feodal «toplumlardır».

Böylece görülmektedir ki,

«Ülke bu durumda gelişmiş sanayi ülkesi haline dönüşmesine rağmen topraktaki yarı-serflik ilişkileri junker toprak sahiplerinin siyasi baskıları sonucu varlığını sürdürür... Nitekim, Almanya (İkinci Emperyalist Savaş öncesi Almanya'dan bahsediyoruz) ve Japonya'da sanayileşme en üst derecesine kadar gelişmiş olmasına rağmen tarım da yarı serflik ilişkileri vardır ve junker toprak sahipleri bu ilişkileri siyasi baskılarla korumaya çalışmaktadırlar.» (P. B. age. 58)

* Birşeyi *salt* olarak nitelersek, yalnızca kendisini, başka birşeyle karışmamış halini ifade etmiş oluruz, yani onun saf biçimindeki halini kastetmiş oluruz. Bu anlamda saf kelimesi *salt* yerine kullanılabilir.

P. B. yazarının bu tesbitlerinden çıkan sonuçlar şunlardır: İkinci paylaşım savaşı öncesi emperyalist *Almanya'sı ve Japonya'sı feodal sömürünün şu veya bu kadarını içlerinde taşıdıkları için yarı-feodal toplumlar olarak nitelenmelidirler*. Üstelik bunlar ileri sanayi toplumu aşamasına da ulaşmışlardır. İkinci paylaşım savaşı sonrası gerek Japonya'da gerekse de Batı Almanya'da neler olup da bunların «bu yarı-feodal» durumlarından çıkabildikleri de bir başka sorundur. Kim bilir? Savaş temizlemiştir! Tüm bunlar, saf kapitalizmin saçmalığının yanı sıra, H.K. ile P.B. (gazete ve dergilerinin) arasındaki ilişkinin, perhiz ile lahana turşusu ilişkisine benzediğini «imâ» etmektedir.

P. B. yazarına ve onun yoldaşı H. K. yazarına tüm bu saçmalıkları söyleten nedir? Pek tabii ki, Marksizm-Leninizm'i kavrayışlarındaki çarpıklık. Bu çarpıklığı daha açık sergilemek için yarı-feodalizm tarifinin biraz daha üstüne gideceğiz.

Önce kapitalizmle feodalizmin her türlü bir bileşiminin, yarı-feodalizm adını alabilip alamıyacağını görelim. İnceleyeceğimiz ülke Rusya.

Lenin şöyle diyor :

«Geçici bir döneme özgü, sayısız türde biçimlere sahip olan çağdaş toprak beyi tarımı, çok çeşitli bileşimler halinde iki sistemden ibarettir. **Emek hizmet sistemi** ve **kapitalist sistem.**» (Lenin, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, s: 171.)

Demek ki Rusya'da feodalizm ile kapitalizmin her türden bir bileşiminden, iç içe geçişinden bahsedebiliriz: Gerek P.B. yazarı, gerekse de H.K. yazarı için bunun ismi yarı-feodalizm olmalı, Rusya da *yarı-feodal* bir toplum olarak nitelenmelidir.

Fakat Rus toplumunun niteliği sözkonusu olduğunda göreceğiz ki, Lenin yazarlarımızla aynı fikirde değildir. Üstelik kırdaki yarı-serfliğin yaygın olduğunu bastıra bastıra söylemesine rağmen.

«Büyük toprak sahipleri, tarımda çalışan ücretli işçiler ve 'köylüler' Rusya'da dahil olmak üzere herhangi bir **kapitalist ülkede** kırsal alanlarda yaşayan nüfusun üç temel bileşeni bunlardır.» (Rus Sosyal Demokrasininin Tarım Programı, Tarım Sorunları I- 256)

«Bu öğreti (Narodnizm) Rusya'da kapitalizmin egemenliğini yadsıyordu...» Küçük burjuva sosyalizmi ve proleter sosyalizmi.» (age, s: 343. Lenin)

«Rusya bir kapitalist, bir burjuva ülke olmuştur, fakat bu ülkede, toprak sahipliği sistemi gerek toprak beyliği, gerekse de köylü parselleri açısından büyük ölçüde feodal olarak kalmıştır.» (Lenin, Bütün Eserler, 20. cilt, s: 375)

Bu türden alıntıları çok daha fazla miktara ulaştırmak mümkün ama bu kadarı bizce yeterli.

Görülüyor ki, P. B. yazarının ve H. K. yazarının mantığı ile konuya yaklaşırsak, Lenin'in çelişkiler içinde olduğunu söylememiz gerekir, bu ise bizi oldukça komik bir duruma düşürecektir. Burada bir çelişki söz konusudur *ama* bu çelişki Lenin'de değil, yazarlarımızın yöntemi ile Marksist yöntem arasındadır.

Bir toplum yapısını incelemek sözkonusu olduğunda, Marksistler gayet iyi bilirler ki, araştırma konusu toplum, çok büyük bir olasılıkla, birden fazla üretim tarzını birarada bağrında taşımaktadır. Öyle ise bu toplumu tarif ederken hangi üretim tarzını temel almak gerekir?

Bu yaklaşım Marksist yöntemin bir özelliğidir. Bir toplum olsun, bir süreç olsun ele alındığında, bütünü kavrayabilmek için tüm parçalar arasında temel olanı, diğerlerini belirleyeni tesbit etmek gerekir; aksi halde bir belirsizlik içine düşülür ki, bu da sözkonusu sürecin veya toplumun nitelenmesinde başarısızlık demektir.

Bir toplumsal formasyonun (toplum biçiminin) incelenmesinde, Marksist yöntem göre, önce zamanda (tarihsel olarak) ve mekanda (coğrafi olarak) sınırlar tesbit edilir ve konu somuta indirgenir. Ondan sonra da bu sosyal formasyonun üretim ve yeniden-üretim koşulları gözönüne alınır. Böylece de hakim ögenin (burada hakim olan üretim tarzının) tesbit edilmesine çalışılır.

Bu hakim üretim tarzı, tüm diğer üretim tarzlarını ve bunların kalıntıları, kendisinin yeniden üretim koşullarına tabi kılmış olan üretim tarzıdır. Bu üretim tarzı toplumun gelişme dinamiğine, üretim ve yeniden-

üretim koşullarına damgasını vurmuş olan üretim tarzıdır.

İşte bu yönetime uygun olarak Lenin, kırdaki «feodal», «yarı-feodal» ilişkilerin yaygın olmasına karşılık, tüm Rusya sosyo-ekonomik formasyonu sözkonusu olduğunda bunu *kapitalist* olarak nitelemektedir.

Rusya'da kırdaki yarı-feodal toprak beyi ekonomisi yaygın olmasına rağmen, tüm toprak beyleri meta üretimi ilişkilerine çekilmişlerdir. Pazarladıkları ürün kapitalist pazara tabidir. Toprak beyleri kapitalist pazar için üretim yapmaktadırlar ve yine kapitalizm kırdaki hızla gelişmektedir*.

«Kapitalist üretim ilişkileri var oldukları (ve bu ilişkileri —sosyalist devrimcilerimiz bilsinler ki— köy toplumunda bile, yani kendi görüşlerine göre yüzde yüz 'toplumsallaşmış' olan topraklarda bile vardır) yerlerde proletarya burjuvaziye karşı savaşmaktadır.» (Lenin, Tarım Sorunları, s: 349)

«Köylülük arasında, tamamen kapitalist sisteme özgü bu çelişki biçiminin damgasını taşımayan, yani çıkarlar arasındaki bir mücadeleyi ve düşmanlığı ifade etmeyen, bazıları için lehte, öbürleri için aleyhte olmayan **bir tek iktisadi olgu bile görülmez.**» (age, s: 155, abç)

«Köylülük arasındaki iktisadi çelişkilerin tümü köylülüğün farklılaşması dediğimiz şeyi oluşturur.» (age, 156)

«Yukarıda Zemstvo istatistiklerine dayanarak gösterdik ki, bu farklılaşma artık **gerçekleşmiştir** ve köylülük tamamen birbirine karşıt gruplara bölünmüştür.» (age, s: 167)

Lenin'den yaptığımız bu alıntılarda görülmektedir ki, sözkonusu dönemde (reform sonrası Rusya) Rusya sosyo-ekonomik formasyonu bir bütün olarak ele alındığında, hakim üretim tarzı ve tüm diğer üretim tarzı ve kalıntılarını kendi üretim koşullarına tabi kılan üretim tarzı, *kapitalist üretim* tarzıdır. Ve bu yüzden

* Tam bu noktada Marksist yöntemden bir başka sapma görülmektedir. Örneğin Latin Ameriki'deki kapitalist gelişmeyi inceleyen Ekonomist A. G. Frank, Meta ekonomisinin kırdaki yaygın olmasından dolayı, tüm feodal kalıntıları reddetmekte ve Latin Amerika için sosyalist devrim önermektedir. Bu da yine, küçük-burjuva radikalizminin bir başka tezahürüdür. Bak: **Capitalism and underdevelopment in Latin America, Development of under development ve Under Development and Imperialism.**

de Rusya kapitalist bir ülkedir. P. B. yazarının siyasi görüşü açısından sorunu ele alsak idik, Rusya'ya yarı-feodal bir ülke dememiz gerekirdi.

Hatırlarsak, P. B. yazarı revizyonistleri eleştirirken şöyle diyordu :

«Revizyonistler şehirlerde büyük işletmelerin doğup doğmadığını incelemeyen ve meta ekonomisinin en üst derecesine kadar gelişip gelişmediğine bakmadan, salt tarımı ele alarak saf kapitalist tarım işletmelerinin varlığını tesbit etmeye yelteniyorlar.» (P.B. age, 39.)

Revizyonistleri böyle suçlayan P. B. yazarının siyasetinin yaptığı hiçde farklı birşey değil. O da kırdaki yarı-feodal ilişkilere bakarak ülkede toplum biçiminin yarı-feodal olduğunu söylemeye çalışıyor.

Kapitalist üretim tarzı kır ve şehrin çelişkili birliğini bağrında taşır, tarım ve sanayi çelişkisidir bu. Ve bir toplumsal formasyonda kapitalizm şu veya bu oranda gelişmeye başlayınca, bu toplumsal formasyon ele alınırken kır ve şehir birliği ve bunların karşılıklı ilişkileri ele alınmadan (bu aynı zamanda artı-değerin gerçekleşmesi ve toplumsal sermayenin yeniden üretimi sorununun bir parçasıdır), o toplumun hakim üretim tarzı hakkında doğru bir fikre varılamaz. P.B. yazarının siyaseti yine yöntemsel bir hataya düşüyor ve sadece kırı ele alarak (hatta temel kabul ederek, çünkü neticede, yaptığı tarifi belirleyen feodal kalıntılardır) soruna çözüm aramaya çalışıyor. Netice tam bir saçmalıktır.

Yukarda da gösterdiğimiz gibi bu tarifi doğru kabul edersek, ikinci paylaşım savaşı öncesi Almanya ve Japonya'yı yarı-feodal olarak nitelememiz gerekir. Yine sırf «saf» kapitalizm saçmasından dolayı, İngiltere'deki kapitalizmi «saf olmayan» bir kapitalizm ve bunun mantıki sonucu olarak da *İngiltere'yi yarı-feodal olarak tarif etmemiz gerekir.*

Tüm bu açıklamalarımızdan sonra özetle söyleyelim ki:

Bir sosyo-ekonomik formasyona niteliğini veren hakim üretim tarzıdır. Bu hakim üretim tarzı diğer üretim tarzlarının üretim koşullarını, kendisinin yeniden

üretim koşullarına tabi kılınmıştır. Yine o toplumun üst yapısı, bu çeşitli üretim tarzlarının üretim ilişkilerinin karşılıklı etkileşimi altında sentez olur ve hakim üretim tarzının üretim ilişkileri tarafından belirlenir.

Bir sosyo-ekonomik formasyonda, hakim üretim tarzı kapitalizm ise feodal üretim tarzının kalıntıları da bunun sonucu olarak, kapitalist üretim tarzının yeneden üretim koşullarına tabi iseler, o topluma hiç şüphe götürmez bir şekilde *Kapitalist toplum* denir.

Ancak bu toplum içerisinde belirli ölçülerde çözülmüş (derecesi çok önemli değil) ve kendisini kapitalist pazarın şartlarına uyarlamış ve uzun zaman yaşamaya kabiliyeti gösterebilen feodal ilişkilerin bu nisbi çözülmüşlüğü'nün tasviri olarak yarı-feodal diye nitelenmesi doğru olur. Ama yarı-feodal olan toplum değil, sadece bu ilişkilerdir.

Böylece anlaşılmaktadır ki, P. B. yazarının «saf» kapitalizm soyutlamasını kullanım biçimi, temelsiz olmasına karşın konuyu bulanıklaştırmakta, feodal kalıntıların abartılmasına neden olmakta ve dolayısı ile de demokratik devrimi küçük-burjuvazi lehine sağa çekmektedir.

Bitirirken «saf» kapitalizm üzerine son sözü Lenin'e bırakalım :

«Ne doğada, ne de toplumda saf bir fenomen yoktur, olamaz da. Marksist diyalektiğin bize öğrettiği budur. Çünkü diyalektik gösterir ki, saflık kavramının kendisi, belli bir darlığı, bir konuyu bütünlüğü ve tüm karmaşıklığı ile kavrayamayan insan idrakinin tek yanlılığını gösterir. Dünyada 'saf' kapitalizm yoktur, olamaz da. Her zaman karşılaştığımız, feodalizmle, yobazlıkla ya da daha başka birşeyle karışmış olan bir kapitalizmdir.» (Lenin, Bütün Eserler, Cilt 21. Sayf. 236)

Bu bile P. B.'nin her konuda olduğu gibi mantık temelinde de Leninizmden nasıl fersah fersah uzaklarda olduğunu göstermeye yeterde artar.

P.B. yazarının, tüm yazısı boyunca gerçekten dikkate değer olan bölümü, toprak sahibi ile çiftçinin aynı

kişi olduğu Junker iktisadının özellikleri üzerine çözümlemelerini yaptığı bölümdür. Sözkonusu bölümün en olumlu yanı, yazarın bundan önceki bölümlerin aksine, doğrudan üretici ile üretim araçlarının birleştirilmesinin özgül biçimi üzerinde durma çabasıdır. Yazar konusunu buradan hareketle ele almaya çalışmaktadır. Fakat yazarın düşünce sisteminin, büyük ölçüde, üyesi olduğu siyasetin yanlış yarı-feodalizm anlayışı ile malûl olması, onu kaçınılmaz olarak feodal kalıntıları abartmaya ve tarımsal üretim tekniklerindeki gelişmenin ve bunların sonuçlarının gözardı edilmesine götürmektedir. Yazar üretim tekniklerindeki gelişmelerin eninde sonunda kaçınılmaz olarak, doğrudan üreticinin üretim araçlarıyla birleştirilmesinin özgül biçimini değiştireceğini görememektedir. Aynı konuda Stalin şöyle demektedir :

«İşte, üretim ilişkilerinin gelişmesinin, toplumun üretici güçlerinin gelişmesine ve **en başta da** üretim aletlerinin gelişmesine bağımlılığı, üretici güçlerdeki değişmelerin ve gelişmenin, er ya da geç, üretim ilişkilerinde de üretici güçlerdeki uygun düşen bir değişiklik ve bir gelişmeyle sonuçlanmasını sağlayan bağımlılık böyledir.» (Leninizmin Sorunları, Sol Yayınları, s: 678) (abç)

Yazarın çözümlemelerinde sapmalara sebep olan bir diğer aksama da, «Prusya tipi» tarımsal gelişmenin tarihsel olarak ele alınmamasıdır. Bu konuda yapılan kısa bir yaklaşım ise yanlıştır. Yine sırf bu aksaklıktan dolayı «yarı-feodal büyük tarım işletmeleri» dediği yapılarla Junker iktisadı denen toprak ilişkilerini birbirlerinden ayırarak incelemiştir. Halbuki bunlar aynı sürecin parçalarıdır, birbirlerinden koparılmadan incelenmesi gerekir. Yazarın böyle bir ayırım yapması sonucunda Emek-hizmeti sisteminin birinci ve ikinci biçimleri ve bunların birinden diğerine geçiş ve bunun hayati önemi gözden kaçmıştır. Ortakçılık ve yarıcılık ise, bu ele alınmadığı için ayakları yerden kesilmiş bir şekilde belirlemektedir. Böylece evrimci gelişmede tarımsal evrimin gelişmesi açısından ortaklığın yerini saptamak imkânsızlaşmaktadır.

Biz de, Prusya tipi tarımsal gelişmeye büyük önem

vermekteyiz, bu yüzden, fırsatını bulmuşken Prusya tipi tarımsal gelişmenin, yazı elverdiği ölçüde geniş bir tarihsel analizini vermeye çalışacağız. Bu arada da P. B. yazarı ile ilgili görüşlerimizi yeri geldiğinde aktaracağız.

Tarımda kapitalizmin gelişme yollarından «Prusya tipi» olarak bilinen evrimleşme süreci, yine Marx tarafından *evrimci gelişme yolu* olarak nitelenmiştir, Lenin tarafından şöyle anlatılmaktadır :

«Feodal toprak sahipliği ekonomisi, yavaş yavaş burjuva junker ekonomisine evrimleşir. Burada köylüler, (Grossbauern) büyük köylüler azınlığının oluşması ile yıllarca sürecek en eziyetli mülksüzleşmeye ve köleliğe mahkûm edilirler. (Lenin, Bütün Eserler, cilt: 13, sayfa 239, İngilizce baskı)

Böyle bir özellik gösteren gelişmenin doğru kavranabilmesi ve ayırdedici özelliklerinin ve bağrında gizlediği evrimleşme dinamiklerinin doğru kavranabilmesi için bu gelişme yolunu ortaya çıkaran tarihsel koşulları iyi bilmek gerekmektedir. Çünkü:

«Sermaye, ortaçağ ve ataerkil toprak mülkiyetinin, feodal köylü parsellerini; klan; komünal; devlet ve çeşitli toprak sahipliği biçimlerini bulur ve bütün bunları çeşitli yollar ve metodlarla etkisi altına alarak teslim alır.» (Lenin, On The USA, Progress.. 122)

Bunun içindir ki, Lenin Bulgakov'u şöyle eleştirmektedir.

«Eğer bay Bulgakov, tarımdaki kapitalist gelişmenin sistemli bir yorumunu yapmak istiyorsa, tarımdaki kapitalizm öncesi ekonomilerin temel özelliklerini özetlemesi gerekir. Bu olmaksızın kapitalist ekonominin ve bu ekonomiyi feodal ekonomi ile birleştiren geçiş biçimlerinin özelliklerinin anlaşılması olanaksızdır.» (Lenin, Tarım Sorunları, s: 11)

Biz de bu Leninist perspektiften hareketle önce Prusya feodalizminin içsel özelliklerini ve özgül evrimini tesbit ederek işe başlayacağız.

DOĞU AVRUPA'DA (PRUSYA'DA) TARIMDA KAPİTALİZMİN GELİŞMESİ.

Doğu Avrupa dendiği zaman kastettiğimiz bölge *Elbe nehrinin doğusunda* kalan bölgedir. Bu bölge

nin tarihsel olarak en büyük özelliği, sonunda feodalizme yolaçmış olmakla birlikte, temelinde Batı Avrupa'da olduğu gibi bir Roma-Germen sentezini barındırmasıdır. Bu yüzden Batı Avrupa'dan oldukça farklı bir feodalleşme süreci yaşamıştır. Bunun bir sonucu olarak tarımda kapitalizmin gelişmesi de oldukça farklı bir yol izlemiştir. Ayrıca proleter devrimlerinin batıdan çok önce buralarda gerçekleşmiş olması da, bu bölgeye büyük önem kazandırmaktadır. Bu özelliklere ilâveten geri bıraktırmış ülkeler de tarımda kapitalizmin gelişmesi bu Prusya tipine benzer bir şekilde yukardan aşağı gerçekleşmiş olması da bizim bu gelişme tipi ile daha bir ilgilenmemizi getirmektedir.

Doğu Avrupa'da tarımda kapitalizmin gelişmesinin özelliklerini kavrayabilmek için özellikle bu bölgede feodalizmin özelliklerini kavramak gerekmektedir. Doğu Avrupa feodalizminin evrimini, araştırmanın izin verdiği ölçüde etraflıca ele alacağız.

Doğu Avrupa feodalizmine genel olarak şöyle bir baktığımızda, Batı Avrupa'dan farklı olarak şunları tesbit edebiliriz :

—Kırsal ekonomi gerek üretkenlik, gerekse üretici güçler açısından çok geridir. Demir saban ve üç tarla sistemi gibi Batıda kullanılagelen teknikler ve araçlar uzun bir zaman doğuda bilinmemiştir, hatta Rusya'nın bazı bölgelerinde 20 yy. başlarında hâlâ tahta saban kullanılmakta idi.

— Doğu Avrupa'da serflik hiçbir zaman batıdaki kadar yaygınlaşmamış olmasına rağmen köylüler üzerindeki baskılar çok ağır idi.

Batı Avrupa'da bey toprağı köylü toprağından daha verimli iken, doğuda bu tam aksi bir şekilde, köylünün bireysel işletmesinin bey toprağından daha çok verimli olması şeklinde kendini gösteriyordu.

Bu farklılıkların temel sebebi Elbe'nin doğusunda görülen toplumsal evrimin özellikleridir. Örneğin Batı 14. yüzyılda feodalizmden sıyrılmaya başlarken doğu feodalleşme sürecini yaşamakta idi. Hatta gercek anlamda (kelimenin tam anlamı ile) daha henüz yeni

girdiğini söylemek bile mümkündür. Böylece Engels' in de «ikinci serflik» dediği bu süreci gözönüne aldığımızda Avrupa'da iki ayrı özellik ve tarihsel kesitte gerçekleşmiş iki ayrı serfleşme dalgasından bahsetmek mümkün olur: 9 yy.'da başlayan 14. yy. biten Batı evrimi ve 15. yy.'da başlayan ve 18. yy.'la kadar devam eden Doğu evrimi.

Elbe'nin doğusu Asya ve Avrupa arasındaki «kori-dor» üzerinde bulunmaktadır. Bu ona önemli bir dezavantaj getirmektedir. Çünkü bu bölge sürekli göçebe hayvancı halkların akınlarına maruz kalmış ve üretici güçleri bu akınlar sırasında sürekli tahrip olmuştur. Sözkonusu bölgenin tarihi çok iyi bilinmemekle birlikte tesbit edilebildiği kadar bu bölgede yerleşik topluluk olarak, tarımla uğraşan Slav halkını görüyoruz. Elbe'nin doğusunun evrimini bu noktadan başlatmak (şimdilik kaydı ile) mümkündür.

Slav toplulukları, ataerkil aşiret ilişkileri içinde yaşamaktadırlar. Mark toplumundakine benzer bir üretim ilişkisi içindedirler. Ataerkil kölelik sözkonusudur ve aşiret aristokrasisi ve askeri maiyeti giderek özerkleşme ile sonuçlanacak olan süreci yaşamaktadır. Bu özelliklerden çıkarılabileceği gibi Slav aşiretleri köleci topluma doğru bir evrim içindedirler. Önce Attila, sonra sırası ile: 6. yy.'da Avarlar, 7. yy'da Bulgarlar, 9. yy.'da Macarlar, 10. yy.'da Macarlar, 11. ve 12. yy.'da Kuman ve Peçenekler ve 13. yy.'da Moğolların akınları bu bölgeyi etkisi altına almış ve evrimini, üretici güçleri tahrip ederek geciktirmiştir. Fakat dikkat edilmesi gereken birşey de bu akınların etkisinin abartılmamasıdır, daha ilerde görülecektir ki, son sözü söyleyen yine iç dinamiklerdir.

Gerçektende Slav köy komünü köleci topluma doğru evrimini devam ettirmiş ve aşiret aristokrasisi giderek topraklar üzerinde etkisini artırmış ve bu toprakların üzerinde savaş tutsaklarının emeğini, köle emeği biçiminde kullanarak tarım yapmaya başlamıştır. Bu evrimleşme giderek istikrarlı bir hakim sınıf yarattı ve 9. ve 10. yy'larda ilk önemli şehirler yükselmeye başla-

dı. Giderek buralarda ilk devletler kuruldu. Bu yüzyılların bir başka özelliği de, bu toprakların iç dinamiklerle kendi yolunda evrimini sürdürürken «zenit»e ulaştığı dönemler olmasıdır. Bundan sonra artık dış etkiler altında kalacak ve uzun bir zaman gelişmesi engellenecek, çarpıtılacaktır.

9. ve 10 yy.'lar aynı zamanda Batı Avrupa'da feodalizmin klasik yapısına ulaştığı yy.'lardır. Elbe'nin doğusunda ilk devletler ortaya çıkarken bu devletler aynı zamanda batı'da feodalizmin doğu'da Bizans'ın etkisi altında sentez oldular. Bu devletlerin en önemlisi 9. yy. da ortaya çıkan Kiev Rus devletidir. Devletin hakim sınıflarının ekonomik faaliyetlerini tarım, köle ticareti, korsanlık, ticaret olarak özetleyebiliriz. Bu devletin en önemli gücü İskandinavya ile Karadeniz arasındaki ticareti elinde tutması idi.

Kiev Devleti'nde hakim sınıflar (prens, boyar vs.) şehirde ticaretle uğraşırken, kırdan da, köle emeğine, özgür kiracı köylü emeğine, borç ile bağlanmış köylü (serf) emeğine dayalı bir tarım sürdürüyorlardı. Ayrıca köy komününün kalıntıları üzerinde özgür köylüler de vergi mükellefi olarak varlıklarını sürdürüyorlardı.

Ticaret yollarının, İtalyan sitelerinin eline geçmesi ve Doğu Avrupa'nın bu ticarettten giderek soyutlanması, Kiev devletinin yaşamını doğrudan etkiledi, ticaret geriledi ve sonuç olarak prenslerin ve boyarların elinde geçim yolu olarak tarım daha çok önem kazandı. Böylece merkezi devletler parçalanmaya ve kır ekonomisi öne geçmeye başladı. Bu süreç köylülüğün durumunun gittikçe daha kötüleşmesine ve giderek serfleşmeye başlamasına sebep oldu, diğer taraftan merkezi devletlerin parçalanması ve mahalli güç odaklarının öne geçmeye başlaması da feodalleşme sürecini başlattı. Bu süreç köylülüğün kırsal aristokrasiye karşı direnmesi ile sınıf mücadelelerini hızlandırdı ve 1031'de Polonya'da köylüler, hıristiyanlığa ve beylere karşı başkaldırdılar.

Bu süreç, serfleşme süreci, Rusya, Litvanya, Polonya, Livonya, Macaristan'da aynen yaşandı. Henüz, hukuken serf olmamakla birlikte, kırdan köylülüğün du-

rumu iyice bozularak oldukça homojen bir bağımlı köylüler tabakası ortaya çıktı.

12 ve 13. yy.'larda, Batı Avrupa feodalizmi doğuya doğru bir genişleme gösterdi, özellikle Alman feodalleri, Elbe'nin doğusundaki uçsuz bucaksız topraklarda bir *kolonizasyon* hareketi başlattı.

— Brandenbourg, Pomeranya, Alman feodallerince işgal edildi,

— Prusya, Livonya haçlı şövalyeleri tarafından işgal edildi,

— Bohemya, Silezya ve kısmen Transilvanya batıdan göç eden halk tarafından iskân edildi, bunlar politik statükoda bir değişiklik yaratmadan şehirler oluşturdular, yeni alanları tarıma açtılar. Bu kolonizasyon hareketleri mahalli beyler tarafından olumlu karşılanıyordu, çünkü batıdan gelen işgücü doğudakinden daha vasıflı idi. Üstelik yeni teknikleri biliyorlardı. Bu yüzden yeni gelenlere mümkün olduğu kadar çok toprak kiralamaya çalıştılar, bunun için de onlara baskı yapmamaya çalışıyorlardı. Böylece üretim güçleri ve üretim gelişti, giderek serfleşmenin sebebi olan tarımsal üretim darlığı bir sorun olmaktan çıkmaya başladı. Ayrıca şehirler de önem kazanmaya başladı.

Yukarda da bahsettiğimiz gibi 14. yy. Avrupa feodalizminin kriz içine girdiği bir yy. dır. Batı feodalizmi, feodal üretim ilişkileri içinde kalmak şartı ile üretici güçlerin gelişmesinin artık engellendiği bir durumda idi; yeni gelişmeler sözkonusu idi. Batı krize girdi ve böylece de feodalizm yıkılırken, yeni bir üretim tarzı, kapitalizm gelişmeye başladı.

Doğu'da ise, üretici güçler henüz gelişmelerinin sınırına varmamıştı, ayrıca 14. yy. başlarında Batıda görülen toprak kıtlığı ve aşırı nüfus Doğu da yoktu ve üstelik yeni topraklar tarıma açılıyordu.*

Kısaca söylersek, Doğu Avrupa'da feodalizm süreci henüz başında iken, Batı Avrupa'da sonuna varmıştı ve yerini kapitalizme bırakıyordu.

* Daha geniş bilgi için, Bak: Perry Anderson: «Passages From Antiquity to the Feudalism.» «Lineages of Absolutist State»

«Alman sanayii, 14 ve 15. yüzyıllarda, güçlü bir atılım göstermişti. Yerel, kırsal ve feodal sanayii yerine, kentlerin geniş bir pazar, hatta uzak pazarlar için üretim yapan lonca sanayii geçmişti.» (Engels, Köylüler Savaşı, s: 35)

Bu gelişmenin bir sonucu olarak Doğu Avrupa'nın Batı ile ilişkileri ileri boyutlara ulaşmıştı. Böylece doğal olarak da Batı Avrupa'nın içine düştüğü kriz Doğu Avrupa'yı da etkiledi.

Aynı yüzyıllarda, Batı'dan gelen kolonizasyon dalgası etkisini yitirmeye başladı. Doğal olarak bunun yarattığı hızlı gelişme de yavaşladı ve hatta giderek gerilemeye başladı. Kolonizasyonun bir etkisi olarak Doğu'da tahıl üretimi gelişmişti ve feodal soyluluk Batı Avrupa pazarlarında önemli bir tahıl ihracatçısı olarak kendine bir yer oluşturmuş, böylece de aynı zamanda gelişmekte olan kapitalizm ile, kendi ülkelerinin pazarında olmasa bile, yüz yüze gelmişlerdi.

Avrupa krizinin etkilerinden olarak, Batı'da tahıl fiyatları düşmeye başladığında, Doğu Avrupa'nın ihracatçı feodalleri zor durumda kaldılar. Buna ilâveten bir de paranın değerindeki düşmeler durumu daha da zorlaştırdı ve feodaller, köylülük üzerindeki baskılarını artırma durumuna geldiler. Gerçi aynı şartlarla karşı karşıya kalan İngiliz soyluları, gelişen kapitalizme kendilerini uydurma yollarını bulmuşlardı, fakat Elbe'nin doğusunda durum farklı idi. İngiliz ve Hollanda sanayinin ve ticaretinin rekabeti karşısında yerel sanayii de geriledi veya en azından feodal soyluların, hayvancılık vs. gibi yeni değişikliklere giderek kendilerini uydurmalarına imkân verecek bir hammadde talebini yaratamadı.

«Almanya'nın dünya ticareti dışında bırakılması ile daha da güçlenen siyasal bir dağılma doğuyordu. Salt feodal imparatorluk dağıldıkça, bir imparatorluğun çeşitli parçalarını kendi aralarında bağlayan bağlar da ortadan kalktı, imparatorluğun büyük bağımlıları (vasalleri) az çok bağımsız prensler durumuna dönüştü.» (Engels, age, s: 37)

Bir taraftan feodalleşme eğilimi, diğer taraftan, soyluların köylülük üzerindeki baskılarının giderek gelişmesi eğilimi ile tamamlandı.

«Köylülerin soyluluk tarafından sömürüsü yıldan yıla arttı. Serflerin sıkılıp suyu çıkarıldı, angaryacılar, her türlü bahane ve etiket altında, yeni vergi ve yükümlülükler altına sokuldular. Angaryalar, vergiler, yükümlülükler, toprak işleme hakları, mallarını kullanma hakları, miras hakları, vb. tüm sözleşmeler çığnenerek, keyfi bir biçimde arttırıldılar.» (Engels, age s: 40)

Böylece 15-16. yüzyıllarda, Polonya'da, Prusya'da, Rusya'da, Brandenburg, Bohemya ve Litvanya'da köylülük hak ve özgürlüklerini kaybetmeye başladı, bunun bir sonucu olarak da sınıf mücadelesi giderek keskinleşti ve köylü ayaklanmaları patlak verdi. 16. yy. sonunda köylü ayaklanmaları bastırıldığında :

«Köylüler savaşından tek kazananlar prensler oldu. Almanya'nın, sinai, tecimsel ve tarımsal gelişme yetersizliğinin, Almanların **ulus** halinde her türlü merkezileşmesini nasıl olanaksız kıldığını, nasıl sadece yerel ve bölgesel bir merkezileşmeye izin verdiğini ve sonuç olarak, dağınıklık içindeki bu merkezileşmenin temsilcileri olan prenslerin, nasıl varolan toplumsal ve siyasal ilişkilerdeki her değişiklikten yarar sağlayacak tek zümreyi oluşturduklarını (...) daha önce gördük.» (Engels, age, s: 145)

16. yüzyılın sonunda, köylü ayaklanmalarının bastırılması, kilise topraklarının «dünyevileştirilmesi» ile birlikte krala bağlı soylularla mahalli aristokrasi kaynaşarak tek bir soylular sınıfını, Junker sınıfını doğurdu. Böylece Doğu Avrupa feodalizmi evriminin son aşamasına giriyordu (16. yy.'da başlayan bu dönem 18. yy.'a kadar sürecektir).

Bu gelişmelerin ışığında sürece baktığımızda, daha önce de belirttiğimiz gibi, Doğu Avrupa feodalizmi özü aynı olmakla birlikte Batı Avrupa feodalizminden önemli farklılıklar gösterecektir. Bu farklılıklar, yazının bundan sonraki kısmında açıklamaya çalışacağımız gibi «Prusya tipi» gelişmede kendini gösterecektir.

P. B. yazarı buraya kadar, ana hatları ile anlatmaya çalıştığımız tarihsel gelişmeyi ya bilmemekte, ya da gözönüne almanın gereğine inanmamaktadır. Sonuç olarak, Prusya tipi gelişmenin tarihsel geçmişi üzerine şu kısa ve aynı zamanda yanlış tesbiti yapmaktadır :

«Feodal parçalanma ile birlikte, feodal topraklarda çalışan bağımlı köylüler, bu hükümlülükten kurtularak toprağın zilyedi olmaktan çıkıp toprak parçalarına sahip olurlar ve bağımsız üreticiler haline gelirler. Bu, ya radikal bir şekilde büyük toprak sahiplerinin **topraklarına el koyup bağımlı köylülere dağıtılması** şeklinde olur veya feodal sömürünün parant biçimine bürünmesi ile birlikte giderek zenginleşen üreticilerin toprak sahibinden toprağın mülkiyetinin satın alınmasıyla olur.

Bununla birlikte toprak parçalarının **yer bakımından** büyük toprak sahipleriyle serfler arasında **ayrı** olması feodal parçalanma dönemlerinde, **genellikle** feodallerin büyük toprakları (**şayet el koyulup köylüye dağıtılmamışsa**) topraklar ellerinde kalır. Büyük toprak sahipleri bu durumda **ya topraklarını kapitalist çiftçilere kiraya verir** veya bunları **kapitalist işletmeler** haline dönüştürerek, burada üretilen ürünleri meta haline dönüştürür. Bizim üzerinde duracağımız bu **ikinci** durumdur.» (P. B. age, s: 53) (altı çizili ve büyük harfle yazılı yerler bizim vurgulamalarımızdır).

Bütün bu kafa karışıklığı ürünleri içinde söylenebilmek istenenleri şöyle özetlemek mümkündür : Feodal parçalanma döneminde, eğer feodaller zor alım ile mülksüzleştirilmemişse şu iki durum, köylü ve toprak beyi açısından sözkonusudur. Feodal sömürünün parant biçimini alması ile üretici köylü (serf) giderek zenginleşir ve toprağın mülkiyetini satın alarak toprak sahibi olur. Toprak sahibi ise, kendi toprağı ile serf'in toprağı *yer olarak ayrı* olduğu için elinde büyük topraklar *kalır* ve böylece iki seçenek ile karşı karşıyadır: *ya* toprağını kapitalist kiracıya verecek, *ya da* kendisi junker olacaktır.

İnsanın ayağı bir kere tarihsel zeminden koptumu işte böyle bir dilenci çorbası yapması işten bile değildir. Tarihsel olarak farklı evrim dönemlerine denk düşen olgular burada aynı yerde birbiri içinde sıralanmıştır.

P. B. yazarı şunu işaret etmişti: Topraklara zorla el konulmamışsa köylüler, parant içinde zenginleşirler, mülk sahibi olurlar, toprak sahipleri ellerinde büyük topraklar kaldığı için ya junker ya da toprağını kiralayan toprak sahibi olurlar. Büyük toprakların toprak beyinin elinde kalması ise bunun toprağı ile serfin top-

rağının ayrı olmasına bağlanmakta idi. Şimdi önce şunu belirtelim ki, beyin toprağı ile köylünün toprağı, esas olarak sadece ve sadece emek-rant döneminde ayrıdır. Ürün-rant döneminde ağırlıklı olarak, para-rant döneminde ise hemen hemen tamamı ile köylülere kiralanmıştır. Böylece görülmektedir ki, köylünün para-rant içinde gittikçe zenginleştiği bir yerde, toprak beyinin toprağının ayrı olmasından sözedilemez (esas olarak sözedilemez, çünkü emek-rant ve ürün-rant da şu veya bu oranda varlıklarını sürdürürler). Junker tipi gelişmenin «genellikle emek-rantın hüküm sürdüğü yerler tarafından» belirlendiğini söylerken, P. B. yazarı doğru söylemekle birlikte, bu önermesinin yukardaki ile çeliştiğini farkedememiştir.

Toprak beyinin karşı karşıya kaldığı iki alternatife gelince, bu tesbit az sonra ele alacağımız gibi, felsefi olarak da çarpıktır.

Toprakların zor yolu ile elkonup köylüye dağıtılmadığı yerlerde, köylünün para-rant içinde gittikçe zenginleşerek toprakların sahibi olması talidir, esas olan ise birincisi fahiş rant (aşırı toprak kirası) ve ikincisi de çevirme yöntemi sonucu, mülksüzleşerek toprakları boşaltması veya boşalttırılması ve toprak beyinin ya hayvancılık ya da toprağını kapitaliste kiraya vermesi için yer açılmasıdır. Gittikçe zenginleşerek kapitalist köylü olanlar ise sürecin ana eğilimi içinde önemsizdir. Çünkü Marx'ın da üzerinde önemle durduğu bu süreç doğrudan üreticinin mülksüzleşme sürecidir. Böylece bir taraftan topraklar boşalırken, diğer taraftan tarım işçileri ortaya çıkar. Köylünün para-rant içinde «zenginleşerek mülk sahibi olduğu» söylenen süreç esas olarak tarımda kapitalizmin devrimci gelişme yolu denen süreçtir. Bu süreç için İngiltere klâsik örnek sayılır. (Bak.: Kapital, cilt I, «sermayenin ilkel birikimi» bölümü.)

Feodal parçalanma sırasında (eğer el konulmuşsa) feodallerin büyük toprakları ellerinde kalır, diyor P.B. yazarı ve buradan da şu sonuca varıyor: «Büyük toprak sahipleri bu durumda ya topraklarını kapi-

talist çiftçilere kiraya verir veya bunları kapitalist işletmeler haline dönüştürerek, burada üretilen ürünleri meta haline dönüştürür. Toprak beyinin karşısına çıkan bu iki alternatif, P. B. yazarının dediğinin aksine asla aynı yerde ortaya çıkmazlar, bu yüzden belli bir tarihsel evrimin sonucu bazı toprak beyleri alternatiflerden birini seçerler, bazıları da diğerini ve bu seçenek ellerinde değildir, çünkü bu alternatifler aynı toplumsal formasyon içinde ortaya çıkmazlar, birinin varlığı, ikinci-yi dışlar. Çünkü toprakların kiraya verilmesi için, önce kapitalist kiracının varlığı gereklidir, bu ise o toplum içinde sermaye birikiminin belli bir aşamaya varmasının sonucudur, yine kiralanın toprakların ekilmesi için ücretli işçilere gerek vardır ve bu da kırdaki mülksüzleşmenin belli bir aşamasından sonra istikrâr kazanır. Büyük toprak sahibinin topraklarını kiraya vermesi, yazarın, köylülerin zenginleşmesi ile ilgili olarak (yanlış bir şekilde) yaptığı tespitlerin, varlığının sözkonusu olduğu toplumsal evrimin bir sonucudur ve toprak sahibinin karşısına asla bir seçenek olarak çıkmadığı gibi, bu seçeneğin hemen alternatifi olarak junker iktisadını koymak ise, junker veya rantıye toprak sahibi olmayı feodalın seçeneğine bırakmak olduğu için, tarihi determinizmi reddederek idealizme kapı açmaktır.

Toprak sahibinin junker olduğu yerlerde ise, köylülerin zenginleşmesi, hele hele mülk sahibi olması asla sürecin bir özelliği değildir. Burada esas olan köylülerin, eğenin demiri aşındırması misali gittikçe yoksullaşmalarıdır. Rusya'da olduğu gibi bir kulak tabakasının ortaya çıkması ise, esas olarak kırdaki tefeci ve tüccar sermayesinin etkisi sonucu olur. Nihayet, bir önceki tarihsel tesbitleri yaptığımız kısımda da göstermeye çalıştığımız gibi ve bundan sonraki bölümde de göstereceğimiz gibi birinci «seçenek» kapitalizmin devrimci bir gelişme gösterdiği ikinci «seçenek» ise evrimci bir gelişme gösterdiği yerler için geçerlidir.

Kısaca özetlersek, Parti Bayrağı yazarı, tarımda kapitalizmin gelişmesinin farklı yollar izlemesinin temelinde, o toplumsal formasyonun gerisindeki tarihsel ev-

rimden kaynaklanan özelliklerin yattığını kavrayamamıştır. Bu yüzden de farklı tarihsel temele dayanan, iki farklı toplumsal evrimin özelliklerini içiçe sokmuş, birer seçenek, bir ve aynı toplumda ortaya çıkabilecek bir seçeneğe indirgemıştır. Böylece yukarda da bahsettiğimiz gibi, tarihsel determinizmin önemi ortadan kalkmakta ve sorun, kişilerin iradi seçeneklerine indirgenmektedir, bu ise idealizme kapı açmaktır.

Bize gelince, biz hem P.B. yazarının konuya ilişkin tesbitinin yanlışlığını göstermek, hem de Prusya tipi gelişmenin özelliklerini anlatmak için başlamış olduğumuz tarihsel analize devam edeceğiz.

PRUSYA TİPİ TARIMSAL GELİŞMENİN POLİTİK VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Buraya kadar mümkün olduğunca kısa bir şekilde, Prusya'da feodalizmin evrimleşme özelliklerini açıklamaya ve bu sürecin özgül yanlarını tesbit etmeye çalıştık. Bunda amacımız, sermayenin karşı karşıya gelip ilişkiye geçtiği pre-kapitalist ilişkilerin özelliklerini saptamaktı. Çünkü yazımızın bundan önceki bölümlerinde ifade ettiğimiz gibi, bu noktadan itibaren başlayacak olan evrim, büyük ölçüde, prekapitalist üretim tarzının özellikleri tarafından koşullanacaktır.

Batı Avrupa'da üretici güçler feodalite kabuğunu kırıpda kapitalizm doğrutusunda hızla gelişmeye başladıkları yüz yıllarda, Elbe'nin doğusu henüz feodalleşme süreci yaşıyordu (üretim güçleri feodal üretim tarzı içinde gelişmelerini sürdürüyorlardı.) Fakat bu feodalleşme süreci, Avrupa'nın batısı ile yakın ekonomik ilişkiler, özellikle ticari ilişkiler içinde ve bunların etkisine şu veya bu oranda maruz kalarak gerçekleşiyordu.

14. yüzyıldan itibaren, Doğu Avrupa'da kırdan köylülüğün hızla serfleşmesi yanı sıra, şehirlerde de lonca üretimine dayalı bir sanayi hızla gelişmeye başlamıştı, ve ulusal pazarı aşmış hatta Avrupa ve deniz aşırı pazarlara üretim yapmaya başlamıştı. Bunun bir sonucu ola-

rak, şehirlerde bir küçük-burjuva sınıfı oluşmaya ve giderek yaygınlık kazanmaya başlamıştı. Burjuvaziye gelince o henüz bir sınıf olmaktan çok uzaktı.

1789 Fransız burjuva devrimi, bütün Avrupa'yı kökünden sarstı. Tüm burjuva aydınlarını ve emekçi kitleleri etkisi altına, öncelikle de ideolojik olarak aldı.

Elbe'nin doğusunun evrimi bu defa da, Fransız devriminin etkisi ile salsıldı. Alman burjuva enteligensiası öncelikle burjuva devrimine büyük ilgi duydular ve tartışmaya başladılar. Fakat sınıf karakterleri (henüz küçük-burjuva karakteri hakim idi) sonucu, jakoben diktatörlüğü karşısında kuşkuya ve 9 Termidor darbesi ile de Fransız devrimine düşman, karşıt bir safa düştüler.

Yine bu yıllar, Batı Avrupa kapitalizminin hızla geliştiği, bütün Avrupa'yı etkisi altına aldığı ve bunun sonuçlarından olarak da, geri ve ufak çaplı Alman lonca sanayiinin gelişme olanaklarının yitip gittiği veya en azından böyle gözüktüğü yıllardır.

Fakat Fransız Devrimi'nin ideolojik etkisini dolaysız, pratik etkisi takip edecek ve Napolyon'un, Fransız Devrimi'nin bu dolaysız etkisinin, orduları tüm Avrupa'ya ve bu arada da Elbe'nin doğusuna girecek ve buraları alt-üst edecekti. Her ne kadar Napolyon, burjuva Alman tarihçileri tarafından eli kanlı bir diktatör olarak tasvir edilse de, bizzat Alman (Prusya, Avusturya ve diğer Alman devletleri..) burjuvazisi bir anlamda Napolyon'un bu fetih siyasetinin ürünüdürler.

«Alman burjuvazisini yaratan Napolyon oldu. Onun kıtasal sistemi ve ticaret özgürlüğü ve bunun Prusya'daki etkisi, Almanlara bir manifaktür sanayii kazandırdı ve maden endüstrilerini geliştirdi.» (Engels, MECW-6. s: 80)

«İngiliz mallarının yasaklanması, İngiltere ile savaş, Prusyalıların kendi manifaktür üretimlerine başlamalarına sebep oldu.» (Engels, age, s: 19)

Napolyon ordularının devrimci etkilerini tam olarak kavrayabilmek için, bu etkilerin yanına Napolyon'un Almanya'da nasıl bir ulusal bilinç yarattığını da eklemek gerekir. Avrupa'daki sürecin bir yanı burjuvazinin gelişmesi ise şüphesiz, öbür yanı da proletaryanın gelişmesidir. Gerçekten Napolyon dönemi proletaryayı

öyle bir hızla geliştirmiştir ki, kısa bir zaman sonra, 1831'de Avrupa, ilk işçi hareketlerine (LYON işçileri ayaklanması) şahit olmuştur. Soruna Alman burjuvazisi açısından bakarsak Almanya'da burjuvazi henüz gelişmeye ve palazlanmaya başlarken, tüm Avrupa işçi ayaklanmaları ile çalkalanmaya başladı ve...

«Alman burjuvazisi, zaman içinde o kadar geri kalmıştı ki, tüm ileri ülkelerin burjuvazisi işçi sınıfı ile en şiddetli mücadelesine çoktan başlamış olduğu bir sırada, o mutlak monarşiye karşı iktidar mücadelesine henüz başlıyordu.» (K. Marx, MECW-6, s: 332)

Böylece Alman burjuvazisi daha feodallerle mücadeleye yeni yeni hazırlanırken diğer taraftan da kendini proletaryaya karşı kollamak zorunda kalıyordu.

Evet! Elbe'nin doğusunda kapitalizm gelişirken burjuvazi açısından koşullar böyle idi ve bu büyük ölçüde, önceden bahsettiğimiz gibi Elbe'nin doğusunun tarihsel temelinden kaynaklanıyordu.

19. yy.'ın başında, Elbe'nin doğusunda (Almanya'da vs.) tarımsal bir ekonomi hakim idi, hakim sınıflar da feodal karakterli büyük toprak sahipleri idi.

«Fransa'da ve İngiltere'de şehir kira başat iken, Almanya'da kır şehire ve tarım sanayie başat edi. Bu sadece Almanya'nın mutlak monarşilerinde değil anayasal monarşilerinde ve sadece Avusturya ve Prusya'da değil Saxonya, Wrüttemberg ve Baden'de de böyle idi.» (Engels, MECW-6, sayfa: 78)

Hakim sınıf olan feodal toprak beylerinin durumuna gelince, bu hiç de iç açıcı değildi.

Bir taraftan gittikçe gelişen pazar ilişkileri karşısında gerilerken, diğer taraftan dünya pazarında satıcısı oldukları tarım ürünlerinde ABD ve Rusya'nın rekabeti ve İngiliz «Corn Law» (Tahıl ithalini yasaklayan İngiliz yasası) etkisi ile gittikçe daha kötü bir duruma düşmekte ve bir sınıf olarak giderek zayıflamakta idiler.

Ulusal pazarda Alman manifaktür sanayiinin, yün konusunda güçlü bir talep oluşturmaması ve uluslararası pazarda Avusturalya'nın ve kısmen de Rusya'nın yün ihracatındaki rekabeti, Alman soylularına, İngiliz feodal toprak sahiplerinkine benzer bir yöntemle

(yün üretimi için çeviri) ekonomik durumlarını düzeltme imkânı tanımıyordu. Böylece Alman soylularının elinde sadece eski baba yadigarı gelir kaynakları kalıyordu: Tarım. Toprak sahipleri tarımsal üretkenliği arttıracak yollar aramaya başlarlar, fakat bu hiçde kolay olmayacaktı..

«Üretim maliyetleri ve rekabet arttıkça, soyluların mali-kânelerini daha üretken işletmekteki ve yeni teknikleri uygulamadaki yetersizlikleri daha çok gözlerönüne seriliyordu.» (Engels, age, sayfa: 81)

Yine de...

«Toprak sahibi soylulardan az da olsa bir kısmı, kendilerini yokettirmeyecek kadar bir zeka gösterdiler ve yeni yükselen bir burjuva-toprak sahiplerini, yeni bir sanayici toprak sahiplerini oluşturdular.» (age)

Bir taraftan feodal soyluluk gittikçe yokolurken, bu sınıfın bir kısmı kapitalistleşerek, toprakları da elinde bulunduran yeni bir kapitalist toprak sahiplerini, bir sürü feodal kalıntıyı bünyelerinde barındırmaya devam etmekle birlikte, oluşturdular.

Elbe'nin doğusunda hakim sınıfların durumu böyle idi.

Politik üst yapı, bu sınıflar dengesine uygun ve bu dengelyi sürdürmeye müsait ve hatta bununla görevli olarak kendini önce çoğunlukla, bir mutlak monarşi olarak gösterdi.

«Aristokrasi hükümet etmek arzusunda idi ama çok zayıftı, orta sınıflar ne hükümet etmeye hevesli ne de buna yetecek güçte idiler. Fakat ikisi de devleti bir uzlaşmaya itecek kadar güçlü idiler. Böylece devlet biçimi, bir tür soyu belirsiz monarşi oldu.» (Engels, age, sayfa: 30)

Napolyon'un yenilmesinin hemen arkasından toplanan Viyana kongresinden sonra ortaya çıkan bu durum, daha sonra proletaryanın hızlı bir gelişmesi ile güçler dengesini alt üst etmesi üzerine yeni bir şekle girdi.

Burjuvazi ile feodallerin arasındaki denge, yerini burjuvazi ile, bir taraftan feodaller öbür taraftan da proletarya arasındaki bir dengeye bıraktı ve bu yeni durumda, sınıflar mücadelesinde, en karmaşık devlet bi-

çimlerinden biri olan Bonapartist diktatörlük sentez oldu.

Bu yeni devlet biçimi, bu sınıflar mücadelesinde sentez olmasının yanı sıra, yine bu sınıflar içinde ekonomik olarak en güçlü ve gelişmekte olan sınıfın devleti olmak zorunda idi. Gerçekten de tarih, Bonapartist diktatörlüğün bir burjuva devlet biçimi olduğunu kanıtladı.

Böylece, yükselen proletarya karşısında artık devrimci özünü yitiren Alman burjuva sınıfları, aşağıdan yukarı bir devrimi, halkın katılacağı bir devrimi göze alamıyor ve Bonapartizm aracılığı ile yukardan aşağı bir devrime kalkışıyordu.

«Burjuvazi kerteli toplumsal kurtuluşunu kendi öz seyasi iktidarından vazgeçmek pahasına satın alır. Elbette böyle bir uzlaşmayı burjuvazi için kabul edilebilir bir duruma getiren baş neden, hükümet korkusu değil, proletarya korkusudur.» (Engels, Köylüler Savaşı, sayfa: 28)

Böylece proletaryanın burjuvazi karşısına bir sınıf olarak dikilmesinden sonra, «aşağıdan yukarı devrimler çağı şimdilik sona eriyor ve bunu yukardan aşağı devrimler dönemi izlemeye başlıyordu.»

«Demek ki, Prusya'nın tuhaf yazgısı onun 1808-1813'de başlamış 1848'de de az biraz sürmüş bulunduğu burjuva devrimini, bu yüzyılın sonuna doğru gönül açıcı bonapartçılık biçimi altında tamamlanmasını istedi.» (Engels, age, sayfa: 27)

Şimdi kısaca Bonapartist diktatörlüğün işlevi, tarihinde kapitalizmin evrimci gelişmesinde (Prusya'da) ki rolünü özetleyebiliriz.

«Burjuvaziye hiçbir zaman verilmemesine zaten olanak bulunmayan (en azından mülk sahibi sınıflar açısından sorun böyle gözükmekte idi) siyasi ayrıcalıkları vermekle ve bunları giderek küçük ve sık olmayan dozlarda vermekle yeni imparatorluk, siyasi yönden ondan çok ilerde olan Batı Avrupa'nın diğer devletlerine yetişebilir, nihayet hem feodalizmin son kalıntılarını, hem de bürokrasiye hâlâ çok şiddetle nüfuz edebilen geleneksel dar kafalılığı silkip atabilirdi.» (Engels, Tarihte Zor'un Rolü, sayfa: 123)

Böylece Bonapartizm, bir taraftan proletaryaya karşı mülk sahipleri adına devlet iktidarının elde tutulması iken, diğer taraftan, burjuvazi lehine ama feodal-

leri de incitmeden, yukardan aşağı feodalizmin, diğer bir deyişle kapitalizmin gelişmesinin önündeki engellerin kaldırılması olarak kendini gösterir.

Bu uygulamalara örnek olarak, biraz uzun olmakla birlikte, devletin rolünün ve evrimci tasfiyenin ne olduğunun iyi kavranmasına katkıda bulunmak için Engels'in 1872 Prusya idari reformu için yazdıklarını aktaracağız.

«Prusya, örnek devlet olarak yaptığı ünü korusun diye, sözde yerel, kendi kendine yönetim getirildi. Bu ise eski durum elden geldiğince korunurken, feodalizmin en çok karşı çıkılan kalıntılarının tasviye edilmesi demektir. Yeni bölgesel örgütlenmenin amacı bu idi. Junkerlerin malikâne, polis kuvvetleri çağdışı olmuştu, bunlar feodal bir ayrıcalık olduklarından, kuramsal olarak kaldırılmışlardı. Ama özleri, büyük malikânelere dayanan, malikâne bölgelerinin kurulması ile korunmuştu; bu bölgelerde, ya toprak sahibinin kendisi, malikânenin kahyası sıfatı ile topluluğun belediye başkanının yetkilerine sahipti, ya da en azından kahyayı atıyordu. Bundan başka, geri kalan bölgelerdeki bütün polis yetkisi ve yargı, bir bölge valisine verilmişti, bu vali hiç şüphesiz her yerde, bir büyük toprak sahibi idi... Kişilerin feodal ayrıcalıkları ellerinden alınmıştı, ama bu ayrıcalıklara bağlı olan mutlak egemenlik bütün sınıfa devredilmişti.» (Engels, age, sayfa: 130)

«Junkerler, yeni adlar altında mevkilerini ellerinde tutarken, Almanya'nın köleleri, bu bölgelerin tarım işçileri, hizmet işçileri ve ücretli işçilerin eski fiili serflik durumunda kaldılar. Sadece iki kamu görevine kabul edildiler, asker olarak hizmet etmek ve Reichtag seçimlerinde junkerlere oy depoluğu yapmak.» (Engels, age, sayfa: 131)

Tarımda Prusya tipi gelişme sürecinde devlet iktidarının gücünün rolünü inceledikten ve buna da bir örnek verdikten sonra, şimdi de tarımda kapitalizmin bu gelişme yolunun toprak beyi ekonomisi ve köylü ekonomisi açısından sergilediği özelliklere değinelim.

Burjuvazinin devlet eli ile kazandığı ilk en büyük zafer serfliğin hukuki olarak kaldırılması olmuştur. Gerçi serfliğin hukuki olarak kaldırılması, onu doğuran ekonomik şartlar aynı ve olduğu yerde kaldığı müddetçe pek bir işe yaramayacak gibi görünürse de, yine de bu kadarcık bir gelişme bile kırdaki üretici güçleri hare-

kete geçirmeye yetti. Böylece feodaller için sonun başlangıcı, toprak köleleri için ise kurtuluşa giden, fakat son derecede uzun ve acılı bir yol sayılabilecek bir süreç başlamış oluyordu.

«Bağımlı emeğin satın alınarak özgür kalması ile birlikte, soyluluk için tahıl üretiminin maliyeti yükseldi ve onu yeni bir bağımsız küçük köylüler sınıfı ile rekabet ile karşı karşıya getirdi.» (Engels, MECW-6, sayfa : 81)

Prusya'lı toprak sahipleri, junkerler, ister istemez yeni yöntemler geliştirmeye ve böylece de giderek kapitalistleşmeye, ama bunu da, köylüleri mümkün olduğu kadar uzun bir zaman daha bağımlılık ilişkisi içinde tutmaya çalışarak, başladılar.

Junkerler zaten kapitalist ilişkilerle çoktan beri iç içe ediler, böylece daha da içli dışlı olmak zorunda kaldılar.

«Bütün toprak sahibi sınıfa egemen olanlar, işte bu junkerlerdir. Toprakları kahyaların yönetiminde işleninceye kadar kendileri de çiftçidirler ve çoğu kez, içki fabrikalarına ve şeker pancarı fabrikalarına sahiptirler.» (Engels, Tarihte Zor'un Rolü, sayfa: 117)

Elbe'nin doğusunun tarımda kapitalizmin gelişmesi sürecinin en büyük karakteristiği işte bu toprak beyi (Junker) ekonomisinin niteliğidir. Bu süreç de esas olarak, Marx'ın modern toplumun üç sınıfı dediği, kiracı kapitalist, toprak sahibi ve tarım işçisi kategorilerinin hepsi birden çıkmamış olmasıdır. Junker ekonomisinde toprak sahipliği ve toprağın işlenmesi aynı elde muhafaza edilmiştir. Burada junkerler hem toprak sahibi hem de kapitalist olan tek kişiyi temsil ederler. Böylece junkerler toprağın sahipliğinin esas olarak ellerinde tutmanın yanı sıra, topraklarını işlerken buralarda kapitalizmin gelişmesinin önünde engeller durumuna gelmişlerdir.

«...bununla birlikte, tarımın kapitalistleşme biçimini bilmek gerekir. Bu sonuca ulaşabilmek için ilk önce iki olguyu belirlemek zorunludur :

I — Ticari tarım nasıl gelişmektedir.

II — İşçi sınıfının oluşumu kendisini nasıl göstermektedir.» (Lenin, Tarım Sorunları, sayfa: 316)

Lenin'in bu tesbitlerinden hareketle Prusya'daki süreci incelediğimizde, gerek kırdaki ticari tarımın gelişmesinin, gerekse köylülerin mülksüzleşerek bir proletarya oluşturması sürecinin, kırdaki üretici güçlerin özgürce gelişmesinin, şehirden, sanayiden tarıma sermayenin özgürce akmasının bir sonucu olmaktan ziyade, bizzat junker ekonomisinin ihtiyaçları doğrultusunda koşullandığını tesbit etmek mümkündür. Junkerler, asla kapitalizmin gelişmesini engelleyememişlerdir, fakat aşığıda da ele alacağımız gibi, şu veya bu yollarla, kah bilinçli, kah bilinçsiz geciktirmişlerdir.

I — Ticari Tarımın Gelişmesi :

Öncelikle, ticari tarımın gelişmesi; kırdaki yapılan tarımsal üretimin, giderek daha az doğrudan üreticinin veya toprak beyinin tüketim ihtiyaçlarını karşılamak için, fakat daha çok, pazar için, başka mallar elde etmek için değişmek amacı ile yapılmaya başlaması demektir. Ticari tarımın gelişmesi kendini esas olarak iki biçimde açığa vurur. Birincisi tarımsal üretimde işbölümünün gelişmesi ve uzmanlaşma olarak, ikincisi de doğrudan üreticinin geçim araçlarının değişen sermayenin maddi unsurlarına dönüşmesi, yani doğrudan üreticinin mülksüzleşerek ücret karşılığı işgücünü satması ile kendini gösterir.

Junker ekonomisinin iki temel bileşeni junkerler ve bunların yanlarında çalıştırdıkları veya yarıcı ortakçı tuttıkları küçük köylüler açısından, ticari tarımın gelişmesini şöyle özetlemek gerekir.

Junkerler, kendileri aynı zamanda (çoğunlukla) manifaktür sahipleri de oldukları için (bak: Engels'in alıntısı) tahıl üretiminden sanayii ürünleri üretimine geçmeye başladılar. Örneğin; patates ekimi hızla yaygınlaştı, çünkü junkerler bununla alkol ve içki yapıyorlardı. Diğer taraftan mandıracılık ve besi hayvancılığında gelişmeler de gözlemlendi. Fakat junkerler esas olarak tahıl üreticisi olmaya devam ediyorlardı. Tahıl üretiminde ise üretkenliğinin hızlı bir artış göstermemesi ve gerek ulusal pazarın, gerekse uluslararası pazarın talebinin hızlı bir gelişme göstermemesi ticari tarımın ge-

lişmesinde yavaşlatıcı bir etki gösteriyordu. Ticari tarımın gelişmesinde yavaşlatıcı bir etki gösteren bir diğer faktör de, doğrudan üreticilerden, tarım işçilerinin, aşağıda açıklamaya çalışacağımız nedenlerden dolayı, tam olarak mülksüzleşmemiş olması ve kendi geçimi için gerekli ürünleri büyük ölçüde üretmeye devam etmesi idi.

II — İşçi Sınıfının Oluşumunun Kendini Göstermesi :

Tarımın Prusya tipi gelişmesinde proletaryanın oluşması oldukça ilginçlik taşıyan, geciktirilmiş bir özellik gösterir. Bu gecikme, çoğu zaman küçük-burjuva ve Narodnik iktisatçıların, küçük köylü tarımı üzerindeki «sosyalist» teorilerine kaynaklık etmiştir.

Prusya tipi gelişmede, köylülük sürekli olarak yoksullaşmakta ve giderek daha çok işgücünü satmak zorunda kalmakla birlikte, ne işgücünün fiyatı bir türlü kapitalist rasyonele uygun bir şekilde oluşuyor, ne de köylü (proleter) üretim araçlarının bağlayıcılığında kurtulabiliyor ve gerçek anlamda mülksüzleşebiliyordu.

Bu sözkonusu süreci koşullandıran yine junker ekonomisinin özellikleri olmuştur.

Gerek Prusya'da, gerekse Rusya'da 1861 reformundan sonra, birbirine çok benzer hatta öz itibarı ile aynı iki süreç yaşanmıştır. Serfliğin, hukuken kaldırılmasından hemen sonra, junker iktisadının bir sarsıntı geçirmiş olduğunu söylemiştik :

«Serfliğin kaldırılması ile, angarya iktisadının temelleri sarsıldı. Bu sistemin bütün temel direkleri, doğal ekonomi, malikâne mülkünün kendi içine kapalı, kendi kendine yeten niteliği, çeşitli parçalar arasındaki yakın bağlantı, toprak beyinin köylüler üzerindeki gücü salsıldı. Köylünün çiftliği toprak beyininkinden ayrıldı; köylü toprağını geri satın alacak ve onun tam sahibi olacaktı; toprak beyi (...) tamamen karışıt temele dayanan kapitalist çiftçilik sistemini benimseyecekti.» (Lenin, Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi, sayfa: 170)

Fakat Lenin'in ilerki satırlarda da tesbit ettiği gibi, toprak beyinin kapitalist çiftçiliğe geçmesi, hemen gerçekleşmesi mümkün olmayan bir istekti; gerçekten de gerek ücretli işçinin olmaması (köylülük henüz ta-

mamı ile mülksüzleşmemiştir), gerekse toprak beyinin işletmesini henüz kapitalist rasyonale göre örgütlememiş olması, makina getirerek hemen kapitalist tarıma geçmeyi hâyal eden bazı toprak sahiplerinin hâyallerini boşa çıkarttı. Şunu belirtmekte yarar vardır ki, reform proleterleşme sürecinin sonunu değil, sadece başını vurguluyordu. Angarya iktisadının temelleri sarsılmıştı, fakat henüz tamamı ile yıkılmaktan çok uzaktı.

«Köylülerin çiftlikleri, toprak beylerinininkinden tümü ile ayrılmış değildi, çünkü, bu sonuncular (toprak beyleri -K) köylülere ait toprak paylarının en hayati bölümlerini, 'kopartılıp alınan topraklara, ormanlara, çayirlara, su kaynaklarına, otlaklara vb. sahip olmaya devam ediyorlardı. Bu topraklar (ya da bu topraklardan geçiş hakkı) olmaksızın köylüler kesinlikle bağımsız çiftçilik yürütemiyorlar, böylece toprak beyleri **emek-hizmeti** biçiminde, eski iktisat sistemini sürdürüyorlardı. 'İktisadi baskı dışında baskı' uygulama olanağı da, köylülerin geçici bağımlılık durumları, ortak sorumluluk, bedeni ceza, kamu işlerinde zorunlu çalışma vb. biçiminde devam etmekteydi.» (Lenin, age, sayfa: 171)

Reformdan sonra ihtiyaçları oldukları işgücünü elde etmek için toprak sahipleri işte bu yönteme başvurdular, bir taraftan köylülük mülk sahibi özgür küçük köylüler görünümünü sergilemekte idi, diğer taraftan ise, yukarda saydığımız ve aşağıda bazı özel örneklerini aktaracağımız sebeplerden dolayı da toprak beyleri için gerek angaryacı gerekse de oldukça düşük ücretler alan tarım işçisi biçiminde çalışmak zorunda kalıyorlardı; genellikle üretim araçlarına sahip olan köylünün ürünün bir kısmını paylaşmak karşılığında toprak beyinin arazisinde çalışmak en yaygın görünen biçimdi. Bunun yanı sıra üretim araçları olmadan da (üretim araçlarını ve toprağı beyin sağladığı bir ortamda emek-hizmetini gerçekleştirmek) **emek-hizmeti** biçimlerini de görmek mümkündür.

Rusya özelinde Lenin emek-hizmetine sebep olabilecek şu özel durumları saptamıştı. Bazı ufak tefek değişiklikler yanında Prusya'da bu sebeplere rastlamak mümkündür.

I — Bazan köylüler parasal bir ödeme karşılığı kendi aletleri ile köy toprağını ekiyorlardı.

II — Bazan da köylüler, ya bütün borç, ya da faizi karşılığında çalışmayı yükümlenerek, borca tahıl ya da para alırlardı.

III — Bazı hallerde köylüler 'başkasının mülküne tecavüz ettikleri için' çalışırlardı.

IV — Ya da sadece 'saygı karşılığı', yani beyin vereceği öteki işleri kaybetmemek için çalışırlardı.

V — Bazı hallerde de kendilerine kiralanan toprağa karşılık çalışırlardı.

Bu biçimlerin yanı sıra angarya kendini sadece beyin tarlasındaki emek-hizmeti olarak değil fakat, bey için odun kırma ve hazırlama, çeşitli onarım işlerini yapma gibi geniş bir alanda da kendini gösterirdi. Ve yine Lenin emek-hizmeti karşılığı ödenen ücretin, kapitalist özgür kiralama için ödenen ücretin çok altında olduğunu tesbit ediyor.

Emek hizmeti mülk sahibi köylülerin (yoksul köylüler) proleterleşme sürecini yavaşlatır ve uzun çok acılı bir süreç haline gelmesine sebep olur. Bu çözülmenin, yani toprak sahibi, üretim aracı sahibi, köylünün üretim araçlarından koparılarak proleterleşmesi sürecinin bu kadar uzun sürmesinin bir sebebi de emek-hizmetinin iki farklı kategorisinin bir arada bulunmasıdır. Emek-hizmeti ikiye ayrıldığında: a) Ancak çeki hayvanlarına ve aletlere sahip olan köylü çiftçilerin yapabileceği emek-hizmeti:

b) Hiç alete sahip olmayan bir kır proletaryasının yapabileceği emek-hizmeti.

Kapitalizm geliştikçe ve özellikle toprak beyinin makina kullanmaya başlayarak kapitalist rasyonale uygun bir tarıma geçmesi ile emek-hizmetinin birinci kategorisinde çalışan köylülerin üretim araçlarına gerek kalmaz ve bunlar, emek-hizmetinin bu biçimi ile, topraklardan kovulurlar, fakat toprak beyi makinaları ile de çalışacak işçiye ve özellikle düşük ücretli işçiye ihtiyaç duyduğu için, bu insanlar hemen arka kapıdan, fakat bu sefer ikinci kategori içinde tekrar emek-hizmeti için bey topraklarına sokulurlar.

«Açıktır ki, gerek köylü gerekse toprak beyi tarımı için, birinci ve ikinci tip emek-hizmeti karşıt anlam taşır ve sonuncu tip, hiç sezilmeyen bir dizi geçişlerle kapitalizmle kaynaşarak, doğrudan doğruya kapitalizme geçişi oluşturur... emek —hizmetinin kapitalizm tarafından yok edilmesi süreci içinde ağırlık merkezinin birinci tip emek- hizmetinden ikincisine kayması büyük önem taşır.» (Lenin, age, sayfa: 182)

Bu ikinci kategoriye gelince, bundan doğrudan kapitalizme geçiş, yine junker iktisadının özellikleri yüzünden çeşitli şekillerde engellenir. Lenin'in Kautsky'den aktardığına göre, kırsal nüfusun göçü dolayısı ile işçi sıkıntısı çeken büyük toprak sahipleri bu olgu nedeni ile topraklarının bir kısmını ve özellikle en verimsiz ve en ücra yerlerdekileri, köylülere bölüştürerek bir küçük köylülük yaratmak yolu ile (kendilerine gerekli işgücünü, üstelik de ucuz olarak sağlayabilmek için), kapitalistleşmeyi geciktirmektedirler. Bu topraklarda çalışanlar topraklarının verimi ile geçinemez ve işgüçlerini toprak beyine satmak zorunda kalırlar ve görünüşte mülk sahibi olmakla birlikte, bir eğenin demiri aşındırdığı gibi gittikçe fakirleşirler, toprakları verimini kaybeder, iki öküzü varken bu bire iner ve giderek ondan da yoksun kalır. Kendisi ve ailesi günde 18 saate yakın çalışmak zorunda kalırlar ve bu insanlar çok uzun bir süreç boyunca ve mutlak bir yoksulluk içinde yavaş yavaş mülksüzleşirler.

Yazımızın buraya kadar olan kısmında, tarımda Prusya tipi çözülme ile ilgili olarak, bu tip bir çözülme-yi koşullandıran tarihsel temeli, bu tarihsel temelin etkilerini ve tarımda Prusya tipi gelişmenin toprak beyi ve köylü ekonomisi açısından en önemli özelliklerini açıklamaya çalıştık son olarak buraya kadarki tesbitlerimizi özetlersek :

Lenin Prusya tipi gelişmeyi şöyle tarif etmektedir:

«Angaryacı çiftlik sahipliği ekonomisi, yavaş yavaş burjuva, junker ekonomisine (büyük toprak sahipliği) döner. Bunda köylüler en büyük çiftçi azınlığının oluşması ile yıllarca sürececek en eziyetli mülksüzleşmeye ve köleliğe mahkûm edilirler.» (Lenin, Bütün Eserleri, Cilt: 13, İlk Rus Devrimi'nde S. D.'ların Tarım Programı)

Prusya tipi gelişmede, üretim güçlerinin gelişmesi feodal kalıntılarca engellenir, küçük çiftçilerin ve tarım işçilerinin vahşice sömürülmesi yüzünden işgücü son derece de ucuzdur. Bu yüzden Junker yüksek kâr sağlamak için makina kullanmaktan kurtulur; tarımın makinalaşması süreci böylece geciktirilmiş bir özellik gösterir. Ayrıca toprak sahipleri köylülerin yoksulluğunu istismar ederek onları kendi çiftliklerinde çeşitli angarya faaliyetleri için zorlarlar, fakat bu süreçte köylünün gittikçe daha çok yoksullaşmasına sebep olur. Bu sürecin bir diğer özelliği de köylünün üretim araçlarından koparılmasının hemen gerçekleşmemesidir. Küçük mülk sahibi köylü gittikçe daha çok iş gücünü satmak zorunda kalır ve proleterleşir fakat mülkiyeti ni kaybetmesi çok uzun ve acılı bir sürecin sonunda gerçekleşir.

«Prusya yolunda Junker biçimi toprak sahipliği ilişkileri bir değişikliğe uğrar. Ama toprak mülkiyetinin kapitalist üretim tarzına hizmet eden bir mülkiyet biçimine dönüşümü tamamlanmamış olur.» (Lenin, age)

Junker ekonomisinde toprak sahipliği ve toprağın işlenmesi aynı elde muhafaza edilmiştir. Junkerler hem toprak sahibi hem de kapitalist olan bir tek kişiyi temsil ederler.

Prusya tipi gelişme, feodal ekonomiden kapitalist ekonomi biçimlerine geçiş köklü bir anti-feodal bir devrim olmadan, yani *evrimci* bir şekilde gerçekleştiğinde sözkonusudur.

Junkerler kapitalizmin gelişmesini ne kadar geciktirirlerse geciktirsinler sonunda üretim güçlerinin gelişmesi sürece damgasını vurur ve feodal ekonominin kalıntıları giderek önemlerini kaybederler ve sonunda da yokolup giderler. Bu tasfiye edilme süreci özellikle devlet reformları ile ve evrimci bir şekilde gerçekleşir.

Konuyla ilgili olarak, yukarda zikrettiğimiz Engels'in Bonapartizm ve bunun tarihsel görevi ile ilgili olarak söylediklerini hatırlatabiliriz. Lenin ise Rusya özelinde durumu şöyle saptamaktadır :

«Stolipin anayasası ve Stolipin tarım politikası çarlığın eski yarı-ataerki ve yarı-feodal siteminin çöküşünde yeni bir

aşamayı, bir orta sınıf monarşisine dönüşüm için yeni bir hareketi belirler. Bu uzun bir süre devam ederse.. Bizi her türlü tarımsal programdan vazgeçmeye zorlayabilir. Rusya'da böyle bir politikanın başarıya ulaşmasının mümkün olmadığını söylemek boş ve aptalca bir demokratik gevezelik olurdu. Mümkündür! Stolipin politikası sürdürülürse.. Rusya'nın tarımsal yapısı bütünü ile burjuva bir nitelik kazanır, daha güçlü köylüler hemen hemen bütün toprak hisselerini ellerine geçirirler, tarım kapitalistleşir ve kapitalizm koşullarında tarım sorununun her türlü çözümü —radikal ya da başka bir seçimde--- imkansız hale gelir.» (Lenin, 1908. Aktaran: E. Lacleu)

Prusya tipi gelişmenin en temel özelliklerini açıkladığımızı sanıyoruz. Tarımda kapitalizmin gelişmesinin bu yolu özellikle bizi, emperyalizme bağımlı ülkelerde tarımda kapitalizmin evrimci bir gelişme gösterdiğini bildiğimiz ve bu gelişme ile Prusya tipi gelişme arasında önemli ölçüde benzerlikler bulunabileceğini düşündüğümüz içindir ki çok ilgilendirmektedir.

Kapital III. ciltte K. Marx ticaret sermayesini ve bunun üretici sermaye üzerindeki etkilerini incelerken, ticaret sermayesinin üretici sermayeye oranla daha fazla gelişmesinin üretici güçlerin gelişmesini engellediğini söylemekte ve,

«Üretim ne kadar az gelişmişse servet, tüccarın elinde o kadar çok para olarak birikir veya tüccar sermayesi özgül biçiminde gözüktür.» (K. Marx, Kapital III, sayfa: 320)

Ticaret sermayesinin sürekli gelişmesi, üretime gittikçe daha çok değişim değeri üretmek için üretim yapma eğilimi kazandırmakta ve ürünün gittikçe daha büyük miktarlarda metaya dönüşmesine sebep olmaktadır olduğuna işaret ettikten sonra, K. Marx buna rağmen,

«Yine de bunun gelişmesi, biraz sonra göreceğimiz gibi, bir üretim tarzından bir diğerine geçişi teşvik etmekte ve açıklamakta, kendi başına, yetersiz kalmaktadır.» (age, sayfa: 327)

diyerek ticaret sermayesinin geliştirme özelliklerinin yanı sıra geri bıraktıracı ve tahrip edici özelliklerine değinmektedir.

«Tersine, tüccar sermayesi hâlâ nerede hüküm sü-

rüyorsa orada geri (gelişmemiş -çv.) şartları buluyoruz.» (age, 327) ve nihayet şöyle demektedir...

«Tüccar sermayesinin bağımsız gelişmesi, böylece toplumun genel ekonomi gelişmesi ile ters orantılı olmaktadır.» (age, sayfa: 328)

Tüccar sermayesinin üretim ve doğrudan üretici üzerindeki bu geri bıraktıracı etkileri konumuz açısından çok önemlidir, özellikle sömürge ve emperyalizme bağımlı ülkelerin üretici güçlerinin gelişmesi, daha doğrusu gelişmemesi özelliklerini açıklamakta bu tesbitler bize çok yardımcı olacaktır.

Ticaret sermayesinin geri bıraktıracı ve tahribedici özelliğinin yanı sıra bir de geliştirici ve dönüştürücü özelliği vardır, fakat bu özelliklerinden hangisinin öne çıkacağı ticaret sermayesinin hareket ettiği ortama bağlıdır. Sanayi sermayesine tabi olarak işleyen ticaret sermayesi geliştirici bir özelliğe sahiptir.

Bu tesbiti yaptıktan sonra, Marx kapitalizmin feodalizmden evrimleşmesinin iki yolunu tesbit ediyor ve bunlardan bir tanesini de devrimci gelişme yolu olarak niteliyor.

«Feodal üretim tarzından geçiş iki biçimde olmaktadır. Üretici, doğal ekonominin ve lonca ile sınırlandırılmış ortaçağ şehir zanaatkârlığının aksine, tüccar ve kapitaliste dönüşür. Bu gerçek devrimcileştirici yoldur. Veyahutda tüccar üretim üzerinde dolaysız denetimini kurar. Bu her ne kadar tarihsel olarak bir atlama taşı görevi görürse de eski üretim tarzının tasfiye edilmesine kendi başına katkıda bulunamaz; daha ziyade onu (eski üretim tarzını -çev) kendi ön şartı olarak muhafaza etme eğilimi gösterir.» (K. Marx, age, 334)

«Bu sistem her yerde, gerçek kapitalist üretim tarzına engel teşkil eder ve gelişmesini engeller. Üretim tarzını devrimcileştirmeden, sadece doğrudan üreticinin şartlarını kötüleştirir, doğrudan doğruya sermayenin kontrolunda olduğundan daha kötü şartlar altında onları ücretli işçilere ve proleterlere çevirir ve bunların artı-emeklerine eski üretim tarzı temelinde el koyar.» (K. Marx, age, sayfa: 334-35)

Şimdi Marx'ın işaret ettiği bu iki gelişme tarzının özelliklerini kısaca açıklayalım.

Birinci yolda sanayici kapitalist, küçük üreticiler sınıfından doğar. (P. B.'nin anladığı gibi küçük üretici-

nin boyunun uzaması (!) olarak değil, onun inkârı olarak) Bu yol, yani üreticinin ticaret sermayesinin hareketine getirdiği yol, «üretici bizzat tüccardır» (age.) Bu yol pre-kapitalist ilişkilerin çözülüp yokolması ve özgür ücretli emeğin sömürüsüne dayalı sanayii sermayesinin, kapitalizmin hakimiyetinin kurulması ile sonuçlanır.

İkinci yolda ise, tüccar sanayici haline dönüşür. Bu gelişme küçük üreticilerin tüccar kapitalistin hakimiyeti altına girmesini içerir. «usta (küçük üretici -çev.) burada, kendi işçileri ile tüccar arasında gerçek bir aracı durumuna dönüşmüştür.» (age), «artı-değerden aslan payını alan gerçekte tüccar kapitalisttir». Bu gelişme yolu birçok farklı sömürü biçimlerini birbiri içine geçmiş bir şekilde içerir. Birinci olarak: Mutlak rant'a feodal biçimler altında ekonomi dışı zor ile el konması sözkonusudur. Artı-emek, doğrudan kişisel hizmet veya aynı ve nakti ödeme şeklini alır. İkinci olarak: Bu durumda tüccarın kârı ve tefecinin faizi üretim sürecinden değil paranın ve metanın dolaşımı sürecinden kaynaklanır. Ve ticari kâr satışta gerçekleşir.

Üçüncü yol ise; Üretimden artı-değer elde etmeye dayanan kapitalist sömürü biçimidir.

Sözkonusu ettiğimiz bu ikinci yol, pre-kapitalist bir toplumun kapitalist topluma dönüşmesinde eski ve yeni sömürücü sınıfların bir ittifakını içerir. Yine bu yüzdendir ki, feodal ve kapitalist sömürü biçimleri iç içe geçer üretici güçlerin gelişmesi uzun bir süre engellenir. Bu gelişme yolu son derecede uzun ve doğrudan üreticiler için ızdıraplarla doludur.

Marx'ın Kapitalinin III. cildine dayanarak yaptığımız bu kısa özetlemelerde, özellikle kapitalizmin dışa bağımlı olarak geliştiği, sömürge ve emperyalizme bağımlı ülkelerdeki kapitalizmin gelişme özelliklerini inceledikçe, bize ışık tutacak çok önemli gerçekler mevcuttur.

Gerek geçmişinde gerekse, halen ekonomik yapısı içinde yaygın komprador ilişkilerin yer aldığı, işbirlikçi tüccarların giderek işbirlikçi kapitalistlere, ithal ikâmesi ile üretim yapan sanayicilere dönüştüğü, bağımlı

ekonomilerde, yine bu ilişkilerden kaynaklanarak tarımda toprak beyinin giderek kapitalistleştiği ve tefeci ve tüccarlık fonksiyonlarını üstlendiği, buna karşılık, şehirlerdeki tüccarların, hiçde ender olmayan bir şekilde kapitalist toprak sahiplerine dönüştüğü, veya bu fonksiyonu tüccarlık fonksiyonları ile yürüttüğü, bütün bunların yanı sıra, orta köylülük içinden bir «kulak» tabakasının doğup geliştiği tarımsal ekonomik yapılar da, tüccar sermayesi üzerine yaptığımız bu tesbitler daha ileri analizler için bize önemli ölçüde ışık tutacaklardır.

Buraya kadar aktardıklarımızla P. B.'nin söylediklerini karşılaştırdığımızda görülen odur ki, P.B. toprak beyi iktisadının kapitalizme evrimleşme dinamiğini tesbit etmesine karşılık, bu yapının burjuva junker iktisadına dönüşmesine rağmen, bu ekonomik ilişkiler çerçevesinde çalışan köylülerin her zaman feodal kalıntılarla (ekonomi dışı zor) karşı karşıya kalacaklarını söylemektedir. P. B.'na göre bu baskıların son bulmasının şartları şunlardır :

«Bu tip büyük ölçekli kapitalist tarım işletmelerinde, yarı serflik ilişkilerinin tümünün yokolması, ya bu toprakların devrimci bir tarzda yoksul köylüye dağıtılarak veya kapitalizmin sanayileşmesi evrimci bir gelişme sonucunda kentleşmenin yoğunlaşması, yarı serf durumundaki yoksul köylülüğün buraları terkederek işgücünü özgürce satabilecek yerlere göç etmesine bağlıdır.» (P. B., age, sayfa: 57)

Demek ki, ya devrimci zor alımla, veyahutta şehirlerin yoğun bir sanayileşmesi ile ancak, bu yarı-serf ilişkileri tasfiye edilebilir. Ve Junker iktisadı feodal kalıntılardan ancak böyle arınır. P. B. böyle yazmasına rağmen aslında kararsızdır. O içten içe (şimdi göstereceğimiz gibi) Junker iktisadının hiçbir zaman feodal kalıntılardan arınamıyacağını düşünmektedir, veyahutta bu arınmanın nasıl gerçekleşeceğini kavrayamamıştır; sorunu geçiştirmeye çalışmakta ama bu sefer de ayağına dolaştırmaktadır.

Çünkü yukarda da gördük ki, tarımda toprağın özel mülkiyeti «saf» kapitalizmin ortaya çıkmasına engeldir. Halbuki P.B. yazarının yukarda anlattığı gibi

Junker iktisadı dönüşse bile sonuçta yine ortaya (büyük bir olasılıkla) toprakta bir özel mülkiyet hem de toprak sahibi ve çiftçinin aynı kişi olduğu ve yine P. B.'na göre rant ve kâr'ın yani «*artı değer*in feodal ve kapitalist biçimlerinin» çakıştığı bir durum ortaya çıkacaktır.*.Ve sonuç olarak toprak beyi iktisadı yine de kapitalistleşememiş olacaktır; (yarı-feodal kalacaktır) feodal kalıntıları içinde barındırmaya devam edecektir.

Görüldüğü gibi Parti Bayrağı kendini bir fasit daire içine hapsedmiştir. Dönüp durmaktadır ama gözleri burjuva iktisadı ile bağlı olduğu için aynı yollardan defalarca geçmesine ve bir adım yol alamamasına karşın, bunun farkına varamamaktadır. Ve yukarda yaptığı ve bizim de aktardığımız teorik açıklama sonucunda şöyle demek zorunda kalmaktadır :

«Bu şekilde bir kapitalist gelişme oldukça zor ve uzun süre alır. Böyle bir gelişmenin önüne junker devamlı engel çıkarır. Çeşitli siyasal baskılarla tarım emekçilerinin kırı terketmesini önlemeye çalışırlar. Ülke bu durumda gelişmiş sanayi ülkesi haline dönüşmesine rağmen topraktaki yarı serflik ilişkileri junker toprak sahiplerinin siyasal baskıları sonucu varlığını sürdürür. Buna kapitalizmin hergün ve her saat işsizler yaratması da güç katar. Nitekim, Almanya (İkinci emperyalist savaş öncesi Almanya kadar— P.B. dipnotu) ve Japonya'da sanayileşme en üst derecesine kadar gelişmiş olmasına rağmen tarımda yarı-serflik ilişkileri vardır ve junker toprak sahipleri bu ilişkileri siyasi baskılarla korumaya çalışmaktadırlar.» (P. B., age, sayfa: 58)

Bu aktardığımız paragraf, iki tane saçmalığı içinde barındırmaktadır. Bunlardan birincisi, şehire göç yüzünden kırdaki nüfus azaldığı için işgücünün ekonomi dışı zorla elde edilmesi imkânsız olmaktadır. Ama diğer taraftan P. B. işaret etmektedir ki, bizzat kırdaki nüfusun azalması, emekçilerin buraları terketmesinin engellenmesi ile önlenmeye çalışılmakta, yani emekçiler şu veya bu yöntemle toprağa bağlanmaya çalışılmakta-

* «Toprak beyi üretim aletlerinin sahibidir ve... Emekçilerin karşısına feodal burjuva olarak çıkar... Burada rant ve kâr birbirinden ayrılmaz.. Dolayısı ile de artı değer in feodal ve kapitalist biçimleri iç içe girer.» (P. B., s: 20, sayfa: 54)

dır. Junker, emekçilerin toprağı terketmemesi için siyasi baskı (yani diğeri bir deyişle ekonomi dışı zor) uygulamaktadır. Şimdi biz neye inanacağını şaşırılmış bir okuyucu olarak düşünürüz: Şehirleşme, şehire göç sonucu ekonomi dışı zor kalkıp emek özgürleşiyor mu, yoksa şehirleşme sonucu nüfus azalınca emekçiler üzerinde baskılar artıyor mu? Sakın P.B. yazarı bu saçmalığa diyalektik çelişki falan demeye kalkıpda Marksizmi töhmet altında bırakmaya çalışmasın.

Yine aynı alıntıdaki ikinci saçmalık ise, daha önceki bölümlerde de gösterdiğimiz gibi 1. Paylaşım Savaşı sonrasındaki Almanyası ve Japonyası'nın —ki bunlar sanayileşmenin en üst derecesine ulaşmışlardır— toprak beyi ekonomisinde hâlâ feodal kalıntıların temizlenmemiş ve sonuçta (P. B.'nin üyesi olduğu siyasetin tesbitine göre) yarı-feodal bir özellik gösterir olmasıdır. Biz Parti Bayrağı yazarının bilgi hazinesini geliştirme için (!) bugün bile yarı-feodal (!) olan bir iki ülke de ekleyelim. İtalya, İspanya ve hatta İngiltere ve Fransa (sırf Güney Fransa'daki feodal kalıntılar!?) yarı-feodal toplumlardır. P. B. yazarının haberi olsun.

Ve hemen gözden kaçırmadan ekleyelim ki, tüm bunlardan çıkacak olan siyasi ve tarihsel sonuç, Junker iktisadının asla feodal kalıntılardan kurtulamayacağı ve yarı-feodal kalacağıdır.

Bir taraftan sözde Junker iktisadının sonunda kapitalistleşeceğini ve feodal kalıntıların temizlenebileceğini kabul eden (kabul etmek zorunda olan) P. B. diğeri taraftan bu kabulünü oportünistçe etkisizleştirmeye çalışmaktadır. Böylece toplumsal yapıyı (özellikle ülkemiz sözkonusu olduğunda) olduğundan daha geri bir gelişmişlik derecesinde gösterebilmek için teorik kılıf hazırlamaya çalışıyor ve bu yüzden de yazdıkları bir küçük-burjuvanın demokratik gevezeliklerinden öteye geçemiyor. Lenin'in Stolipin'in anayasası için söylediklerini bir kez daha hatırlatalım.

«...Stolipin anayasası ve Stolipin tarım politikası çarlığın eski yarı-ataerki ve yarı-feodal sisteminin çöküşünde yeni bir aşamayı, bir orta sınıf monarşisine dönüşüm için yeni bir hareketi belirler... Bu uzun bir süre devam edersc... Bizi her

türlü tarımsal programdan vazgeçmeye zorlayabilir. Rusya'da böyle bir politikanın başarıya ulaşmasının mümkün olmadığını söylemek boş ve aptalca bir demokratik gevezelik olurdu. Mümkündür! Stolipin politikası sürdürülürse.. Rusya'nın tarımsal yapısı, bütünü ile burjuva bir nitelik kazanır.» (Lenin, 1908. Aktaran: Lacleau). (Ayrıca Bak.: Tarım Sorunları, sayfa: 364. Sol Yayınları)

— VII —

Buraya kadar, P.B.'nin, burjuva iktisadının etkisi altında olduğunu açıkça ve birçok örnekte defalarca gösterdik ve yine gösterdik ki, P. B. küçük-burjuva bakış açısı ile hareket etmekte, demokratik devrimi, tarımsal gelişmeyi olduğundan daha geri gösterebilecek teoriler yaratarak bunlara dayanıp sağa çekmeye çalışmaktadır.

Böylece P.B.'nin tarımsal gelişme üzerine olan görüşlerinin eleştirilmesini esas olarak tamamlamış bulunuyoruz, fakat bitirmeden önce P. B. yazarının yaptığı bir iki teorik saçmalığa değinmeden edemiyoruz :

«Her ne kadar eskiden olduğu gibi **tek başına toprak mülkiyeti** işgücünü harekete geçirmekte yetersiz kalmış olmasına rağmen, yine işgücünü **esas olarak harekete** geçiren toprak mülkiyetidir.» (P. B., age, sayfa: 53)

Toprak mülkiyeti artık **tek başına** işgücünü harekete geçirmeye yetmiyor, ama **esas olarak** işgücünü harekete geçiren yine toprak mülkiyetidir. Bu, «**tek başına**» ile «**esas olarak**» arasındaki fark olsa olsa, artık sermayenin de toprakta işgücünün şu veya bu oranda harekete geçirilmesine katılmasıdır sanırız. Yani önce böyle düşündük. Fakat sonra gördük ki, bu toprak beyi iktisadında sermaye tarıma giriyormuş ama (!) işgücünü harekete geçirmiyormuş.

«Ve işgücünü harekete geçiren yine toprak mülkiyetidir, sermayenin tarım alanına girmiş olmasına rağmen halihazırda, iş gücünün sömürülmesinin aracı haline gelmemiştir.» (age, sayfa: 56)

Böylece, yukarda 53. sayfadan yaptığımız alıntının içindeki «**tek başına**» ve «**esas olarak**» diye anlatılmak istenen durumlar arasındaki farka «sermayenin katkı-

sı olmadığı» ortaya çıkmaktadır; böylece de P. B.'nin 53. sayfasındaki iddia bir totolijiye dönüşürken, diğer taraftan da P. B. yazarının burjuva iktisadının etkisi altında olduğu bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Marksizm'de *sermaye*, (tüccar ve tefeci sermayesi hariç ki, bunlar kelimenin modern anlamı ile sermaye değildir, veya sermayenin pre-kapitalist biçimleridir) yoğunlaşmış emektir, (karşılığı ödenmemiş emek) ve yine sermayenin toplumsal işlevi artı-değer elde etmektir (tüccar tefeci sermayesi ise sözkonusu olan, toplam toplumsal artı değerden pay almaktan bahsedilir), sermayeye sahip olmanın amacı ise artı değer sömürüsü yapmaktır. Bu yüzden sermaye dendiğinde, özgül bir nitelime kullanılmamışsa bu kapitalist ekonomiye ait bir kategoridir.

Burjuva ekonomi politiği, kategorileri, üretim tarzlarına göre değil, evrensel kategorilermiş gibi ele aldığı için, genel olarak bir sermayeden, örneğin köleci toplumda kölelerden ve bunların kullandıkları araçlardan sermaye diye bahsedebilir. Sermaye olmak üretim faktörlerinin doğasında vardır (!).

İşte P. B. burada bize böyle bir sermaye tarif etmektedir. Daha önce de gösterdiğimiz gibi P. B. yazarı kâr kategorisini benzer bir anlayışla kullanmakta idi. P. B. yazarına göre sermaye tarıma giriyor ama işgücünü sömürme aracı olmuyor. Şimdi soruyoruz : Bu ne biçim (ve ne masum) bir sermayedir...

P. B.'nin ikinci olarak ele alacağımız teorik saçmalığı ise toprak beyi ekonomisinin karakteri üzerine.

«Bu topraklarda (toprak beyi iktisadının olduğu yerler -K) ürünlerin meta şeklinde üretilmesi ve makinaların kullanılması sermaye yatırımlarına girişilmesi, bunların tamamen feodal sömürü ilişkilerinden arındığının göstergesini teşkil etmez.» (age, s: 53)

«Gelişmiş sanayiinin temelleri üzerinde bu büyük ölçekli tarım işletmelerinin ortaya çıkmış olması feodal sömürü ilişkilerinin tümü ile tasfiyesinin nedenini teşkil etmez.» (age, sayfa: 54)

«Artık buradaki köylüler tamamen toprağın dışındaki diğer üretim aletlerinden de arınmışlardır.» (age, sayfa: 54)

«Bu büyük ölçekli tarım işletmeleri, büyük ölçekli sanayi işletmeleri gibi işlev görür.» (age, sayfa: 56)

«Özet olarak bu tip tarım işletmeleri sanayileşmişti. Ve teknik tarım entansif işletmeleri şeklinde işletilir. Kapitalizmin rekâbet kanunları bu işletmeleri de içine alır.» (age, sayfa: 56)

Sözkonusu iktisadi yapı içindeki üretici güçlerin gelişmesini tarif eden P. B. yazarı, hemen arkasından inatla kendi yazdıklarına karşı saldırıya geçiyor.

«Bu topraklarda özgür emekçinin işgücünü meta olarak satması genellikle istisnai bir durumdur. Dolayısı ile artı emeği gaspedenlerle, gaspedilenler arasındaki ilişki salt bir kapitalist ilişki değildir. Çünkü bu topraklar eski feodal malikânelerdir. İşgücünün harekete geçirilmesi feodal tarzdadır.» (age, sayfa: 57)

Böylelikle, görülmektedir ki, tarıma sermayenin girmesine rağmen henüz artı değer sömürüsü yapmadığı şeklindeki önerme burada karşımıza bir kere daha çıkıyor. Tüm bu makinalaşmaya ve teknolojiye rağmen, işgücünün harekete geçirilmesi feodal tarzda olmaktadır.

Bu topraklarda :

— İşletmeler büyük ölçekli sanayii işletmeleri gibi işlev görmektedirler.

— Doğrudan üreticiler üretim araçlarından koparılmıştır.

— Bu tip işletmeler sanayileşmiştir.

— Teknik tarım, entansif işletmeleri şeklinde işletilirler.

— Kapitalizmin rekabet kanunları bu işletmeleri de içine almıştır. Ama Parti Bayrağına göre :

«Bu gibi tarım işletmeleri tarım sektörünün en geri ve feodal üretim ilişkilerinin en güçlü olduğu yerleri oluştururlar.» (age, sayfa: 54)

P. B. yazarının ileri sürdüğü önermelerin saçmalığı çok açıktır. Bize düşen bu saçmalığın kaynağını göstermek olacaktır. Tüm bu saçmalıklara kaynaklık eden görüş şu paragrafta gayet güzel özetlenmiştir.

«Üretim biçim değiştirdiği halde, emekçilerle toprak sahibi arasındaki ilişki salt kapitalist ilişki haline gelmeyebilir ve bu ilişkinin varlığı kapitalist üretim biçiminin gerçekleşmesine helâl getirmez.» (age, sayfa: 57)

Marksizme göre üretimin biçim değiştirmesi, doğrudan üretici ile üretim araçlarının birliğinin özgül biçiminin değişmesi ile olur. Feodal üretim biçiminde doğrudan üretici ile üretim araçlarının özgül birleşme biçimi kapitalizminden farklıdır (bu farkları yazının önceki kısımlarında uzun uzun anlattık). Bu yüzden üretimin biçim değiştirdiğinden dem vurup ondan sonra da, emekçilerle toprak sahibi arasındaki ilişkinin değişmediğini (veya değişemiyebileceği) söylemek saçmalığın dikalâsıdır. P. B. yazarı, he müretim biçiminin değiştiğini söylüyor hem de emekçi ile toprak sahibi arasındaki ilişkinin aynı kaldığını iddia ediyor. Peki öyle ise değişen nedir, veya hangi değişikliği, P. B. yazarı üretimin biçim değiştirmesi olarak yorumluyor?

«Aynı zamanda toprak sahibi, rant elde eden bir sömürücü olarak değil, sermaye sahibi ve kâr elde eden bir sömürücü sıfatı ile çalıştığı oranda sömürücü olma vasfını koruyabilirdi. Bu da **ancak ürünlerin meta olarak üretilmesi ile elde edilecek** birşeydir.

«Herşeye rağmen bu eski feodal toprakların kapitalist işlemler haline gelmesi bunların tamamen feodal ilişkilerden kurtulduğunu göstermez ve göstermemiştir.» (age, sayfa: 53, abç)

Görüldüğü gibi P. B.'nin üretimin değişmesinden anladığı *ürünlerin artık meta haline dönüşmekte olmasındır*. Yine görülmektedir ki, bu sefer gayet açık bir şekilde sorun *tamamıyla bölüşüm, dağılım* kesitinde ele alınmıştır. PAZAR İÇİN ÜRETİM KAPİTALİZMDİR (!)

Burjuva iktisadının o acımasız etkisi kendini yine göstermiş ve P. B.'ni önüne kattığı gibi alıp Marksizmden çok uzaklara doğru çekip götürmüştür.

Kurtuluş'un 35. sayısında «Halkın Kurtuluşu, Halkların Kurtuluşuna önderlik edemez» isimli bir yazı çıkmış ve H. K.'nin teorik zig-zaglarını büyük bir açıklıkla sergilemiştir. Tüm bu zig-zagların sebebi küçük-burjuva mantalitesi ve burjuva ideolojisinin etkisidir ve biz sanırız bunu bir kez daha gösterme imkânı bulduk.

KURTULUŞ

Kabul Ettiğimiz Miras

«İlk olarak, devrimci sınıf, görevini yerine getirebilmek için, toplumsal faaliyetin istisnasız bütün biçim ve veçhelerine egemen olmak, (siyasi iktidarı ele geçirmeden tamamlayamadığını, iktidarı ele geçirdikten sonra tamamlamak) zorundadır.— Ama bazen büyük bir risk ve çok büyük bir tehlikeyle.»

Lenin, *Sol Komünizm, Bir Çocukluk Hastalığı. Toplu Eserler*, cilt 31 s: 96, Progres Publishers.

Giriş :

Sınıflı toplumlar tarihlerinin sonuna geldiler. Artık üretener ve onların sırtından geçinenler, çalışanlar ve düşünenler, pişirenler ve yiyenler arasındaki «adil» işbölümüne dayalı toplumsal düzenler, neresini tıkasan başka yerden su almaya başlayan çürük ve müzelik gemiler gibi yalpalıyorlar; batmanın eşliğinde biraz daha su üzerinde kalabilmek için çabalıyorlar. Tarihin bu gidişatını açıkça görebilme ve değerlendirebilme üstünlüğüne sahip olan sosyalistler ise bu enkazdan geriye kalan sağlam parçaları yeni, sınıfsız ve sömürsüz bir toplumun yaratılması sürecinde en yararlı ve verimli biçimde değerlendirme sorunuyla karşı karşıyalar.

Sözünü ettiğimiz sınıflı toplumların «Kültür Mirası»dır. Bu miras nasıl değerlendirilecek, nasıl inkâr edilecek ve neye dönüşecek? Cevap verilmesi gereken sorular da bunlar. Nasıl Batı Avrupa feodalitesinin bağrından doğan bir Shakespeare burjuva toplumun tüm tarihi boyunca ve hatta sosyalistler tarafından reddedilememişse, işte aynı şekilde sınıflı toplumların tüm tarihi boyunca yaratılan tüm kültürel değerler de *yeni bir*

toplumun *yeni* ilişkileri içinde yerlerini alacaklar. Diyelim ki, Shakespeare gelişen burjuva ilişkilerinin habercisiydi. Peki ama Bilimsel Sosyalizmin kurucularının eserlerinde ona yapılan atıflara ne demeli? İtalya feodalizminin bağrında doğan bir yazarın, Dante'nin sözleri nasıl olur da Bilimsel Sosyalizmin başyapıtının, *Kapitalin* önsözüne son cümle olur? Kapitalist üretim ilişkilerinin hüküm sürdüğü bir toplumda ortaya çıkan Bilgisayar teknolojisi sınıfsız bir toplumun üretim sürecinde önemli bir yer tutmayacak mı? Bu kabilden soruları çoğaltmak mümkün. Ama verilecek cevaplar bir tek noktada düğümlenir: *Kültür* dediğimiz şeyi nasıl tanımlıyoruz ki, *kültürel* değerler karşısındaki tavrımızı ortaya koyalım?

Kültür, bir bireyin, insan eli değmemiş doğa dışında, çevresinde bulduğu herşeydir. Tarih boyunca insan faaliyetinin tüm ürünleri, insanlığın kültür mirasını oluşturur. Burada *ürün* kavramını özel bir anlamda kullanıyoruz. Ola ki, biri çıkar ve bir ekmeği suratımıza uzatıp «Arkadaş, bu da kültür mü?» diye sorar. Bizim kültür kavramının tanımında kullandığımız *ürün* kavramı tekil ürünlerden ziyade bir bütünlüktür. Yarın yenilip bitecek bir ekmeği insanlığın kültür mirasına katmak anlamsızdır kuşkusuz, ama buğdayı belli bir tarzda öğütüp, belli bir tarzda biçimlendirerek bir yiyecek maddesi üretmek geleneği, tek tek yediğimiz ekmeklerde maddileşen kültürel bir mirastır. İşte bu yüzden Türkiye'de yediğimiz ekmeklerle Fransa'da yapılan baston ekmekler arasındaki fark, Türkiye ile Fransa arasındaki *kültürel* bir farktır.

Kültür konusunda karmaşa yaratan bir olgu, bu kavramın sadece entellektüel faaliyete ve onun ürünlerine atıfla da kullanılagelmesidir. Örneğin Lenin'de *Kültür* kavramını her iki anlamıyla da buluruz. Bu, aynı terime farklı bağlamlarda farklı anlamlar yüklenileceğini gördüğümüz sürece bir karmaşa değildir. Ama Lenin'in iki ayrı bağlamda, *Kültür* kavramını iki ayrı anlamda kullanarak söylediği sözleri altalta yazarak sonuçlar çıkartmaya kalkarsak karmaşa başlar. Öyleyse

bağlamlarımızı iyi tanımlamalıyız. «Kültürlü bir insan» dediğimiz zaman, kuşkusuz insanlığın maddî ve manevî kültür mirasını çantasında taşıyan birinden bahsetmiyoruzdur. Burada *Kültürlü* terimi «Bilgili», «değişik alanlarda entellektüel faaliyete katılan» anlamında kullanılmaktadır. «Burjuva Kültürü» dendiğinde de çoğunlukla kastedilen «Burjuva ideolojisi» ve onun türevleridir. Aksi takdirde burjuva toplumunda karşımıza çıkan tüm kültürel değerlerin burjuvaziye *ait* olduğunu söylemiş oluruz ki, bu yanlıştır. Tam tersine tarih boyunca yaratılan tüm kültürel değerlerin gerçek sahipleri üretici sınıflardır. Maddî üretimi gerçekleştiren sınıflar, kültürün gerçek sahipleridir ve biz materyalistler biliriz ki, bir toplumdaki entellektüel üretim o toplumdaki maddî üretime sıkı sıkıya bağlıdır ve ancak onun temelinde yükselir. «Kültürün sınıfsallığı» ancak bu temelde kavranabilir.

İnsanlık kültürünün iki integral parçası, yani maddî ve manevî üretim, toplumsal işbölümüyle birlikte birbirlerinden koparılmışlar, tecrit edilmişlerdir. Gerçekte maddî üretim tarafından koşullanan ve ancak onun temelinde yükselebilen manevî üretim, bağımsız bir *görünüm* kazanmış, kendi içinde ve kendine yeterli olduğu görüntüsüne bürünmüştür. Bu gelişim iki tür üretimi yapan sınıfları radikal bir tarzda birbirinden ayırır. Maddî üretim toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan üreticilere bırakılırken, entellektüel üretim «ayak işle-riyle» uğraşmayan hakim sınıf üyelerinin tekeline girer. Peki ama, nasıl olur da toplumdaki tüm *maddî* değerleri fiilen yaratan ve *manevî* değerlerin *sine qua non**'u olan maddî temeli hazırlayan insanlar ezilen sınıf konumunda olurlar da, tüm varlıkları ve faaliyetleri onlara bağlı olan bir azınlık hakim sınıf olma özelliğini sürdürür? Bu sorunun cevabı idealizm ve materyalizm arasındaki temel farkın kavranmasında yatar. Toplumsal varlık ve bilinç, maddî üretim ve manevî üretim arasındaki ilişkiyi «bir karanlık kutuda olduğu gibi başaşağı»

* Olmazsa olmaz, zorunlu temel.

kuran idealizm, manevî üretimi gerçekleştirenlerin hakim, maddî hayat koşullarını üretenlerin ise tabi oldukları toplum düzenlerinin zorunlu felsefî ifadesidir.

Üretici sınıfın yarattığı tüm değerleri, bu arada en başta *üretim araçlarını* ve *üretim bilgisini* tekelinde tutan azınlık, bir hakim sınıf olarak konumunu sağlamaya alır. Bu tekelin manivelası özel mülkiyettir. Söylediklerimizden şu sonuca varabiliriz artık: Üretim araçlarının ve üretim bilgisinin bir azınlığın tekeline, özel mülkiyetine geçmesi ile maddî ve manevî üretimin birbirinden koparılması, yani *toplumsal işbölümü* sadece eşzamanlı olgular olmakla kalmazlar; aynı zamanda *aynı* olgunun ifadeleridirler: «En nihayet, işbölümü ve özel mülkiyet özdeş ifadelerdir: Aynı şey birinde faaliyetin kendisine atıfla, ikincisinde ise faaliyetin ürününe atıfla dile getirilmiştir.» (Marx-Engels, *Alman İdeolojisi*, *Toplu Eserler*, cilt V, s: 46, Lawrence and Wishart)

Kültür, işte tüm bu sınıflı toplumların varoluş süreci içinde yaratılan değerlerin birikimidir. Proletarya nasıl maddî üretim araçlarını burjuvazinin elinden koparıp alacak, kendi tasarrufu altına sokacaksa, entellektüel faaliyet alanlarındaki burjuva tekeli de kırılacak, bu iki üretim alanı arasına gerilen tecrit zincirini koparacaktır. Bu iki amaca ulaşmak için de yapılması gereken tektir: Özel mülkiyeti (işbölümünü) ortadan kaldırmak. Bu gerçekleştirildiği zaman kültürel değerler proletarya için, onların dışında ve üzerinde, bilinçlerinden bağımsız olarak onlara egemen olan kör bir yığın olmaktan çıkarlar. Geçmişin, yani maddileşmiş emeğin, bugün üzerindeki, yani dolaysız, canlı emek üzerindeki hegemonyası kırılır. Proletarya, geçmişte yaratılmış kültürel değerlere sahip çıkarak geçmişe egemen olur, onu dönüştürerek, yani devrimci bir tarzda *inkâr ederek* yarını yaratır.

Böylece proletarya maddî ve manevî üretim *koşullarını* burjuvazinin elinden almış olmakla kalmaz, aynı zamanda bu iki tür üretimi kopmaz bir biçimde birleştirir, «ressamların olmadığı, diğer faaliyetlerinin yanın-

da resim de yapan insanların olduğu» bir toplumun temellerini atar.

Bu süreçte sorun, kültürel mirasın ne kadarının reddedilip ne kadarının devralınacağından ziyade, bu mirasın bir *bütün* olarak nasıl dönüştürüleceğidir. Yoksa bu devralma/reddetme ikilemi, Çin «Kültür Devrimi» sırasında olduğu gibi, Shakespeare ve Balzac'ın yakılmasına, Brecht'in oyunlarının yasaklanmasına varabilir. Bir kere bu bütün parçalanıp ayıklama eylemi başlayınca sonun ne olacağı asla belli olmaz, Marx, Engels ve Lenin bile kendilerini kurtaramayabilirler. Geçmişin mirasını reddedip; ya da ayıklayıp yeni toplumun yeni kültürünü kurmaya sıfırdan başlama eylemi tarihte daha önce de, Ekim Devrimi sırasında görülmüştür.

Ancak bu «sol» anlayışın inkârı bizi sağ bir tavra götürmemelidir. Balzac'ın reddedilmemesi, Tolstoy'un sınıfsız bir toplumun kitaplıklarında hâlâ saygın bir yer bulacak olması bizi «Balzac gibi yazılmalıdır» ya da «Tolstoy gibi yazılmalıdır» türünden önermelere götürmez. Aksine onları *kabul* etmemiz, onların dünya görüşlerini, sanatsal biçimlerini devrimci bir tarzda *inkâr* etmemizin ön şartıdır. Nasıl burjuva toplumu koşullarında gelişen nükleer fizik bilimini reddetmeyeceksek, nasıl burjuva toplumunda inşa edilen fabrikaları yerle bir edip yerlerine yenilerini kurmayacaksak, hatta nasıl feodal toplumun saraylarını yoketmek yerine müzelere *dönüştüreceksek*, sınıflı toplumların entellektüel değerlerini de reddetmeyeceğiz. Belki de sahnelerimizde artık Shakespeare oynanmayacak, ama mutlaka Siyasi İktisat dersinde «Para» bölümünü okutan öğretmen, örneklerini onun *Atinali Timon* oyunundaki unutulmaz bölümlerden seçecek. Sınıfsız bir toplumun insanları çocuklarına, örneğin (onlara asırlar kadar uzak olacak bir duyguyu) milliyetçiliği anlatmak istediklerinde, uzun uzun nutuklar çekmek yerine, *Tchaikovsky'nin 1812 Uvertürü'nü* dinletecekler. Ama ne oyun yazarları Shakespeare gibi yazacaklar artık, ne de besteciler sesleri Tchaikovsky gibi yanyana getirecekler. Çünkü onları yaratan maddî koşullarla birlikte, onlar gibi yazmanın,

bestelemenin imkânları da yokalacak. Ancak, o toplu-
mun insanları gene de Balzac'tan, Shelley'den, Mozart'
tan, Picasso'dan haz alacak. Neden? Marx şöyle cevap
veriyor bu soruya :

Başka bir açıdan: Barut ve kurşunun olduğu
yerde Achilles mümkün müdür? Ya da *İlyada*,
matbaayı bir yana bırakalım, bir baskı aletiy-
le birlikte mümkün müdür? Basimeviyle bir-
likte türkünün, destanın ve ilham perisinin
zorunlu olarak sonu gelmez mi ve epik şiirin
zorunlu koşulları yokolmaz mı?

Zorluk Yunan sanatının ve destanın belirli
toplumsal gelişme biçimleriyle sınırlı olduğu-
nu anlamakta değildir. Zorluk şuradadır ki,
bunlar bize hâlâ sanatsal bir zevk verirler ve
belirli bir açıdan, birer kıstas ve erişilmez bir
model sayılırlar.

Bir insan yeniden çocuk olamaz, olsa olsa ço-
cuksu olabilir. Ama o insan bir çocuğun saf-
lığında sevinci bulmaz mı? Ve gene o, bu ger-
çeği daha üst bir düzeyde yeniden üretmek
zorunda değil midir? Her çağın gerçek karak-
teri çocuklarının doğasında hayat bulmaz mı?
Neden insanlığın tarihsel çocukluğu, onun en
güzel serpillişi, bir daha asla geri gelmeyecek
bir dönem de olsa, sonsuz bir cazibeye sahip
olmasın?

Marx, *Grundrisse*, s : 11,
Penguin Books

Entellektüel Faaliyet Olarak Kültür

Şimdi yaygın kullanışa teslim olarak *Kültür* kav-
ramını dar anlamıyla ele alacağız. Bu anlamda burju-
vazi sadece kültürel ürünlere sahip çıkmakla kalmaz,
aynı zamanda kültürel üretim sürecinde de ya kendisi
vardır ya da kendisine bağlı aydınlar. Bilim, burjuvazi-
nin denetimindeki üniversitelerin sınırları arasına hap-

sedilir, sanat ya piyasa kontrolü yoluyla, ya da doğrudan devlet eliyle burjuvazinin emrine girer. Toplum «kültürsüz ayaktakımı» ve «entellektüeller» olarak ikiye bölünür. Bilimsel araştırmalar genellikle tekellerin kısa vadeli kârlarını arttırma hedefine yöneltilir, tekellerin varlığını tehdit edecek büyüklükte teknolojik atılımlar ortadan kaldırılır. Sanat ileriye dönük yönlerinden soyulur, geriye yorucu bir iş gününden sonra «başını dinlemek» isteyenleri eğlendirecek bulvar komedileri, burjuva toplumunun cinsel yasak-baskı düzeninin ezdiği gençlere süpap vazifesi görecek seks filmleri, tırmanma özlemiyle dolu küçük-burjuva gençlerinin kendilerini özdeşleştirebilecekleri Foto Romanlar kalır. *Burjuvazi insanlığın, hatta kendisinin ilerici olduğu dönemin kültür mirasını reddeder.* Çürüyen burjuva toplumu, kendisiyle birlikte insanlığın kültür mirasını da çürütür, bir mirasyedi gibi har vurup harman savurarak tüketir. Sinema, yeni ve ileri bir sanat dalı olarak burjuva toplumunun içinde ortaya çıkar, ama burjuvazi sinema endüstrisini elinde tutarak bu büyük atılımın burjuva düzeninin övgücülüğü sınırları içinde kalmasını, bayağı pornografi filmlerle, ucuz «kahraman polis» filmlerini aşmamasını sağlar. Brecht'in deyiimiyle, «Yeni çağın iyi silahlarını eski çağın köpekleri kullanır.»

Proletaryanın görevi sadece kendisine ait olan bu mirası burjuvazinin elinden almak değildir artık, burjuvazinin yoketmekte olduğu, çürüterek yozlaştırmakta olduğu bu mirası onun elinden *kurtarmak* zorundadır da. Bu görev, herşeyden önce burjuvazinin unutturmayla çalıştığı değerler hazinesine yeniden dönmekle başlar. Bir «best-seller» furyasına «sosyalist best-seller»ler yazarak karşı çıkamayız. Tersine, bu «best-seller»lerin ortadan kaldırmaya çalıştıkları entellektüel mirasa geri dönmek, bu mirası yeniden inkârı temelinde canlandırmak, pornografik filmlerin, Cep Foto Romanların, «best-seller»lerin ruhsuzlaştırdığı, boğduğu ve kısırlaştırdığı entellektüel ortamı hayata döndürmek zorundayız.

Burada bir soru çıkar karşımıza: En genel anlamıyla Balzac da bir burjuva romancısıdır. Örneğin, Mario

Puzo da. Ya da Adam Smith de bir burjuva iktisatçısıdır. Keynes ve Friedman da. Neden burjuvazi Balzac ve Smith'i unutturmaya çalışır da diğerlerini öne çıkarır? Bu sorunun cevabı Marksizmin bir kültürel ürün, sınıflı toplumların *en üstün* kültürel ürünü olarak kavranmasında yatar.

Lenin, Marksizmin üzerinde durduğu sacayağı İngiliz Siyasi İktisat Bilimi, Fransız Sosyalizmi ve Alman Felsefesi olarak belirler. Bu üç bileşen, insanlık tarihinin en görkemli üç kültürel ürünüdür aynı zamanda. Kapitalizmin ilk olarak geliştiği ve yasalarının en mükemmel biçimiyle işlediği İngiltere, bu yasaları konu edinen bilimin gelişmesi için en verimli topraktı. Avrupa felsefesinin İngiltere kanadının amprizme, Fransa kanadının da rasyonalizme saplanıp kalmasından sonra, spekülatif felsefe alanında gelişen ve *düşünce yöntemi* konusunda en yetkin düşünürleri yetiştiren ülke ise Almanya idi. (Kant, Hegel, Feuerbach). Üçüncü olarak, o dönemde tarihteki en büyük devrim olarak bilinen Fransız İhtilâli ise, eşitlikçi sloganları ile, kökünü Fransız halkının ihtilâlcî geleneğinden alan bir dizi ütöpik sosyalist düşünür yetiştirmişti. İşte bu temel üzerinde ortaya çıktı ve gelişti Marx ve Engels'in Bilimsel Sosyalizmi.

Biz bugünün bilinciyle istediğimiz kadar «Descartes İdealizmi»ne veryansın edelim, Descartes'in açtığı *şüphencilik* kapısı olmasaydı, ortaçağın bağınaz Katolik boyunduruğu kırılabilir miydi? Ya da Aristo örneğini ele alalım: «Aristo Mantığı» terimi, en basit tartışmada kafamız kızınca karşımızdakine yakıştırıverdiğimiz bir küfürdür bugün. Peki ama biz gerçekten Aristo'nun mantık sistemini, felsefi sistemini biliyor muyuz? Aristo'nun çağını çok aşan, ancak ortaçağın sonunda, Rönesans döneminde layıkınca anlaşılın ve Bilimsel Sosyalizmin kullandığı birçok terim, kavram ve kategorinin de yaratıcısı olan bir filozof olduğunu düşünüyor muyuz? *Kapital'e* baktığımızda, daha en başta *değişim değeri* ve *kullanım değeri* kategorilerinin bile Aristo'ya atıfla açıklandığını görürüz. Ya da görmemezlikten ge-

liriz. Kafamız kızarsa da Aristo'ya *burjuva filozofu* der geçeriz. Ama Aristo daha burjuvazinin ortaya çıkmasına yüzlerce yıl varken yaşamış ne tasa! Ne de olsa «burjuva» ile «kötü» eşanlamlı kelimelerdir!

Ortaya çıkıyor ki, Marksizmi oluşturan sadece burjuva toplumunun en gelişkin kültürel ürünleri değil, aynı zamanda tüm insanlık tarihinin birbirlerinin üzerine basarak yükselen, birbirlerini inkâr ederek, içererek, özümleyerek gelişen kültürel değerleridir. Marksizm bu sınıflı toplumlar kültürünün en üst noktası ve bu yüzden de onun inkâr momentidir. Öyleyse Marksizmi kavramak ve onu dünyayı dönüştürmekte bir maniveâ olarak kullanmak ancak onun ortaya çıkma sürecini de kavrayarak mümkündür.

Burjuvazinin toplumsal hayatın tüm alanlarına canlılık getirdiği, bu arada geçmiş kültürün özümленerek gelişkin biçimlerde ortaya döküldüğü dönem, Marksizmin ortaya çıktığı dönemdir. İşte bu yüzden burjuvazi, geçmişinden utanır. Bilir ki, nasıl kendi mezar kazıcıları olan işçileri kaçınılmaz olarak kendisi geliştirmiş, güçlendirmişse, kendi sonunu haber veren dünya görüşünün ortaya çıkmasının koşulları da kendi iktidarının ilk dönemlerinde hayata gelmiştir. Bu yüzden kendi «günah çocuğu» olan Marksizmin doğduğu koşulları ve ortamı unutturmaya çalışır.

Eğer burjuvazi bu çabasında bir ölçüye kadar başarılı oluyorsa, bunun sorumluluğu büyük ölçüde sosyalistlere de düşmektedir.

Bunun nedenlerinden birincisi, Marksizmi bir din haline getirmeye çalışan metafizik anlayıştır. Diğer neden ise bu anlayışla ilişkili olmakla birlikte, daha ziyade Doğu toplumlarında ortaya çıkar; bu Batıda en gelişkin ifadesini bulan burjuva kültürüne *zaten* yabancı olmaktan kaynaklanan bir olgudur ki, bunu Türkiye özelinde için bir sonraki bölümde ele alacağız.

Birinci anlayışa dönersek; Marksizmi oluşmuş ve bitmiş bir sistem, başı ve sonu belli, kapalı bir süreç olarak ele almak bu anlayışın ilk özelliğidir. Nasıl Katolik rahiplerin serfler üzerindeki egemenliği *İncil*'i bilmek

ve tefsir etmek tekelinden kaynaklanıyorsa, bu anlayışa göre de Marksizmi bilmek ve tefsir etmek tekeli bir *elit*'in elindedir. Geniş işçi kitlelerinin Marksizmi kavraması ve dünyayı dönüştürmek için bir manivela olarak kullanması sözkonusu değildir. Bu yüce bilim adamlarından oluşan zümre Marksizmi işçiler adına ve onlar için öğrenir, tefsir eder ve uygular. Onların direktiflerine uymak da işçilerin görevidir. Bu sağlanınca, işte, «teori kitleleri kavramış» olur (!)

Bu anlayışın aksadığı yer, Marksizmin 1840 küsur yıllarında, tıpkı Athena'nın Zeus'un dimağından doğması gibi, Marx ve Engels'in zihinlerinden doğmuş olduğunu ve Lenin'in —ya da Stalin'in— son yazılarıyla birlikte de tamamlanmış olduğunu varsaymasıdır. Oysa bu çalışmanın başından beri açıklamaya çalışılan şey, böyle bir sürecin sözkonusu olamayacağı, bir bilimsel dünya görüşü olan Marksizmin durmadan gelişen, değişen ve kendini yenileyen bir kültürel ürün olduğu gerçeğidir. Marksizm bir kere bu «kutsal kitap» sınırlamasından kurtarıldı mı, artık onu tefsir edecek bir rahipler güruhuna gerek kalmaz. İşçi kitleleri, Marksizmi kaynakları, gelişimi ve sonuçlarıyla birlikte yaşayan, değişen ve gelişen bir olgu olarak kavrarlar ve tarihi yazmak için bir mihenk taşı olarak kullanırlar.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz. Bir dünya görüşü, entellektüel bir ürün olarak Marksizm, burjuva toplumunun içinde ortaya çıkabilecek en üstün üründür. Nitekim onun ortaya çıkmasıyla birlikte burjuva toplumu, bir daha bu boyutta bir ürün veremeyecek ölçüde kısırlaşır. Marksizm burjuvaziden bağımsız olarak, yeni toplumu kuracak olan sınıfın, proletaryanın temelinde gelişmesini sürdürürken; burjuvazi kültürel alanda giderek geriler, kısırlaşır, az sayıda düşünür ya da sanatçının verdiği ürünler ise kitlelere ulaşamaz. Kitlelere ulaşan burjuvazinin eski ayları kırarak yaptığı yıldızlardır.

Burjuvazinin bir daha kazanamayacak tarzda kaybettiği kültürel alandaki önderlik görevi, artık proletaryaya, onun en ileri, en kararlı ve en bilinçli kesimi olan

sosyalistlere düşmektedir. Ama bu önderlik geçmişe bir sünger çekip herşeye sıfırdan başlayarak değil, burjuvazinin yoketmeye çalıştığı, unutturduğu ve yozlaştırdığı geçmiş kültürün en yetkin ürünlerini inkâr temelinde yeniden canlandırarak, toplumun entellektüel dinamizi içinde yaşayan ve gelişerek kendisini üreten canlı bir ilişki haline getirerek gerçekleşir: «Yeni bir proleter kültürün *icad edilmesi* değil, Marksist dünya görüşü ve proletaryanın diktatörlüğü dönemindeki hayat ve mücadele koşulları açısından, *varolan* kültürün en iyi örneklerinin, geleneklerinin ve sonuçlarının *geliştirilmesi*.» (Lenin, *Proleter Kültür Üzerine Karar İçin İlk Taslak, Toplu Eserler*, cilt 42, s.: 217, Progress Publishers)

Kültür Sorununun Türkiye'de Ele Alınışı

Türkiye'de Kültür sorununu ele alırken Doğu-Batı ikiliğinden yola çıkarak daha geniş bir tartışma getirmek mümkündür. Ancak şu anda bu soruna Türkiye'li sosyalistler ve bir ölçüde de aydınlar açısından yaklaşacağız.

Osmanlı toplumunun nispeten statik yapısı, bu toplum çerçevesinde kültürel gelişmeyi dar sınırlar içine soktu. Bir Şark Despotluğu olan Osmanlı Devleti'nin tam olarak kurumlaşmasından önce, Batı'daki benzerleriyle aşık atabilecek kıratta olan Doğulu düşünürler, giderek kısırlaştılar. Batı'da Rönesans'la birlikte Katolik bağınazlığının hegemonyası zayıflarken, Osmanlı'da felsefe *tefsire* indirgendi. Matematik bilimi ilk olarak Doğu'da gelişmesine rağmen, gene doğu'da kısırlaştı, lineer cebiri ve Kalkülüs'ü geliştirmek, Aydınlanma çağının Batılı düşünürlerine kısmet oldu. Sanat alanında da durum aynıydı: Resim, minyatür ve hattatlıktan ibaret kaldı. Oysa Batı Rönesans'la birlikte plastik sanatlara sonsuz bir çeşitlilik ve canlılık kazandırıyordu. Osmanlı sanatı kendisine çizdiği dar sınırlar içinde sonuna kadar gelişti; gerçi, minyatür ve hattatlık inceldikçe incelmiş, bir *zanaat* ve ustalık haline geldi, ama zenginleşemedi. Aynı şey müzik için de geçerlidir. Armoni,

yani çok sesli müzik, Osmanlı'ya yabancıydı. Ama armoni'nin yerine melodi bir oya gibi işlendi, zanaatlaştı. Keza şiir de zanaatlaştı, inceldi, ama çeşitlilik, konu zenginliği ve ifade biçimlerinin gelişmesi Osmanlı'dan uzak kaldı. Toplumsal eleştiri ise uzun müddet sözkonusu bile olmadı.

Nedendi bu? Çünkü Osmanlı'da *Münevver*, doğrudan doğruya hakim sınıfın üyesiydi. Batı'da olduğu gibi orta sınıfın içinden çıkmadı Osmanlı *Intelligentsia*'sı, tersine hakim sınıfın bağrından ve devlet marifetiyle gelişti. Batı'da olduğu gibi merkezi devlete yönelik ve halk kitlelerini de harekete geçiren bir Demokratik Devrim hareketinin yokluğu, devletin *kapıkulu* olan aydınların bu niteliğini olduğu gibi bıraktı. Bu «kul» aydın geleneği, Cumhuriyet Türkiye'sinde de sürdü. Eskiden «Kerim Devlet»in kulu olan münevverler bu kez de «Devletlü» CHP'nin kulu oldular. «Tek Parti, Tek Şef» döneminde yetişen aydınların çoğu bu tür «memur» aydınlardı.

Osmanlı toplumunun Batı ile yeniden tanışması bir kültürel kaos yarattı. Daha 1700'lerden itibaren bir Batı özentisi «Mon Bey» münevver tipi ortaya çıktı. Bu münevverler, Batı'da gelişen liberal fikirlerle Şark Despotizmine kölece bağlılığın garip bir karışımını oluşturuyorlardı. Osmanlı toplumunun kültürel değerleri «çaktırmadan» reddedildi. Öyle ki, bu münevverler arasında dil bile Fransızcaya dönüştü. Bu tabakayı tanımlarken kullandığımız «münevver» kelimesi aslında tam anlamını vermekten uzaktır, bu yüzden onların bezirgân, aktarmacı ve yarım yamalak bilgilenmelerini iyice ifade edebilmesi için onlara *yarı-münevver* demek daha doğru olacaktır.

Günümüz Türkiye'sinde hâlâ varlığını sürdüren bu tabakanın temel bir özelliği zaten yarım yamalak aşına oldukları entellektüel faaliyet alanını bir tecrid çemberi içine sokma çabalarıdır. Bu yarı-münevverlere göre, kültür politikadan bağımsız ve dokunulmazdır. Kültürel üretim ise onların tekelindedir, zaten «yüce» Batı kültürünün Türkiye mümessilleri de onlar olduğuna gö-

re bu görevin başkasına düşmesi beklenemez. Bir Batı kültürü ürünü olduğuna göre, Marksizmi bilmek ve tefsir etmek de onların işidir. Marksizmi emperyalist burjuvazinin en aşağılık kalemlerinin sözümona eleştirilerinden öğrenmek ve bu bilgilerini devalüasyonlu kur üzerinden satmak, «Efendim, Marksizm herşeyi ekonomiye indirger, oysa..» diye başlayan tumturaklı cümlelerle gazete sayfalarını doldurmak hep bu yarım-münevverlerimizin işidir. Belki artık söze «Mon chér» diye başlamazlar, yerine «Mirim» kelimesini ikâme etmişlerdir, ama zihniyet bir ve aynıdır: Bir yandan Batı kültürünü ucuz örneklerinden kopya etmek, öte yandan despot devlete (Eskiden Osmanlı'ya, şimdi oligarşiye) kölece bağımlılık.

Bu tür yarı-münevverler bizi esas olarak ilgilendirmiyor, çünkü onların safı bellidir: Oligarşinin yanı. Bizi ilgilendiren bu zihniyete tepki olarak doğan ve Batı düşmanlığı temelinde gelişen *anti-entellektüel* zihniyettir: Çünkü bu zihniyet devrimci ve sosyalist saflar içinde de yaygındır.

Batıcı bezirgân *filisten* zihniyete tepki olarak, *yerli* değerlere sarılmak biçiminde ortaya çıkan, popülist ve pragmatik bir görüş, yeni bir filistenizm de kültürel yaşantıyı kısıtlayıcı bir unsur olarak belirir. Bu anlayış, bir «Halk Kültürü» kavramına sarılarak Batı kültürünün yetkin örneklerini temelden reddeder. Nedir bu «Halk Kültürü»? Asırlık tek sesli türküler, hece vezniyle yazılmış tasavvufi/mistik şiirler ve halk oyunları. Bu kültürel değerlerin *reddedilmesi* gibi bir saçmalık elbette savunulamaz. Ama yeni bir toplumun kültürünün oluşturulmasında ufku belirleyecek olan şey, herhalde bu prekapitalist kültür ürünleri değildir. Bu filisten anlayış, prekapitalist kültürün gerçekten varolan başkaldırıcı ve ilerici yönlerini aktarmak yerine onu bir bütün olarak savunur. Oysa bu «Halk Kültürü» adıyla lanse edilen kültür gerçekte bir «Köylü Kültürü»dür ve zorunlu olarak köy yaşantısının ufku ile sınırlıdır. Vatana bütün dünya olan proletaryadan bu sınırları kabul etmesini beklemek mümkün müdür?

Bu özelliği yüzünden bu ikinci zihniyete *çarıklar-kaniharp* filistenizmi diyoruz. Çarıklar-kaniharp: Çünkü ufku bir köyün kısırlaştırıcı ve dar çerçevesiyle sınırlı, çünkü pragmatik ve ucuz kurnazlıklardan fayda umar.

Bu zihniyet anti-entellektüelizmi bir bayrak gibi elinde tutar. «Yarıncı pratik için gerekenden fazlasını öğrenmeye çabalamak boştur», «entellektüel faaliyet devrimci pratikten kopuk aydınların gönül eğlencesidir» ve biraz daha ileri gidilirse, «sen 45 milyon halkımızın karşısında mısın», ilh. Son örnekten de anlaşılacağı gibi, bu zihniyeti ifratına götüren PDA oportünizmi olmuştur. Şimdi vardıkları yer ise bellidir. Artık popülizm adını bile haketmeyen bir şoven milliyetçilik. Öte yandan bu zihniyetten tümüyle arınmış değildir. Türkiye Sosyalistleri. Şu ya da bu ölçüde anti-emperyalizmi Batı düşmanlığına vardırın, yerli değerleri takdir etmeyi millî darkafalılığa dönüştüren, proletarya enternasyonalizminin gerçek anlamını gözardı eden eğilimlere sık sık rastlarız.

Bu eğilimler çoğunlukla sanat alanında ortaya çıkar. Bazı örneklerle konuyu açmaya çalışalım: Roman, burjuva toplumunun ürünüdür ve roman biçimleri Batı kapitalist toplumlarında gelişmiş ve yetkinleşmiştir. Ama Türkiye’de uzun zaman *devrimci Roman*’dan anlaşılan şey, yoksul köylünün destanı olmuştur. Gerçi bu destan saz eşliğinde küçük topluluklara söylenmez, tıpkı roman gibi basılır ve satılır. Ama sözkonusu olan hâlâ bir destandır: Yoksul köylünün «kahraman», ağanın ise «hain» olduğu bir kahramanlık hikayesi. Burjuva romanı içeriği ve biçimiyle birlikte reddedilince, ondan daha *geri* biçimlere dönmekten başka çare kalmaz. Gerçi bu biçimin «ileri» bir yönü vardır, ülkedeki feodal kalıntılara karşı mücadelenin bir yönünü göstermektedir, ama kahraman hâlâ at sırtında kız kaçıran yoksul köylüdür; modern toplumun ürünü olan ve ancak onun sanatsal biçimleriyle ifade edilebilecek olan proletarya görünürde yoktur. Proletaryayı, işçileri tek tek birevler olarak değil de bütün bir sınıf olarak kahraman olan roman ise ancak İnsanlık Kültürü’nün en yetkin ürün-

lerini temel alarak yazılabilir: *Gorki Ana'yı yazdığında Dostoyevsky ve Tolstoy'un mirasını devralmıştı, London'un Demir Ökçe'sinin ardında ise koca bir İngiliz/Amerikan roman geleneği yatar.*

Aynı şey müzik için ne geçerlidir. Müziğin ayrılmaz öğelerinden biri olan *armoni*, ne Osmanlı saray müziğinde, ne de halk müziğinde yoktur. Müzikte gelişmenin en önemli kıstası olan *armonik* zenginlik ortada yokken, asırlık halk türkülerine, ya da aynı kalıplar içinde yapılan yeni bestelere «devrimci sözler» yazmak, müziği devrimci yapmaya yeter mi? Bu soruya gerçekçi bir cevap verilemediği için uzun yıllar boyunca «devrimci müzik» tekeli kendisine «Aşık» diyen bir kesimin elinde kaldı. Bunların verdikleri sanatsal ürünler ise, kalıcı olmak bir yana, çoğunlukla en ilkel sanatsal ölçütlere göre bile dinlenir olmaktan uzak kaldılar. Oysa artık görülmeye başlanmıştır ki, müziği *biçim*, üzerine oturtulan sözleri ise öz zanneden, böylece yazdığı «devrimci» sözlerle müziğe «devrimci öz» kazandırdığına inanan «Aşık» tipi, kültürel alanı terketmektedir, hem de geri dönmek üzere. O zaman, müzikte gerçekten yeni ve ileri boyutlar arayan sanatçılar, üzerine basacakları temel olarak gelişmiş kapitalist toplumların bağrında yaratılan çok sesli müziği seçme yoluna girebileceklerdir. Peki, yerli kültürümüzün bu alandaki ürünleri çöpe mi atılsın? Hayır. Sadece, kültürel gelişimin, gelişkin ürünlerin ışında yeniden değerlendirilsin ve dönüştürülsün. Ancak o zaman sınıfsız toplumun kültürünün yaratılması için verimli ve gerekli bir temel rolünü oynayabilir.

Çarklıerkanıharp filistenizminin başka bir yönü de, dar pratikçilik, entellektüel faaliyet ile pratik arasına duvarlar ören zihniyettir. Bu zihniyete göre teorik çalışma, sanatsal ve bilimsel faaliyet tümünden ikinci plana itilir. Ajitasyon, propaganda ve örgütlenme çalışmaları ise «pratik» adı altında sınıflandırılır ve entellektüel faaliyetle tüm ilişkilerinden soyutlanır. Gerisi kolaydır artık: Teori ne de olsa hazırdır. Sorun onu ikinci ya da üçüncü elden kaynaklardan «öğrenmek», bu öğrenile-

nin propagandasını yapmak (yani dördüncü elden aktarmak) ve bu bilginin ışığında örgütlenmektir. Bu yöntemin ne denli mükemmel işleyen bir düşünce tarzına dayalı olduğunu kavramak için ülkedeki örgüt ve parti bolluğuna bakmak yeter. Oysa materyalistler, teorik çalışmanın propagandayla ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu, sanatsal ve bilimsel faaliyetin ise örgütlenmeden ayrılamayacağını bilirler. Bu anlayışta ifade edilen pratik, asla «devrimci pratik» değildir. Devrimci pratik, sanatsal faaliyetle ajitasyonu, bilimsel faaliyetle propagandayı, teorik çalışmayla örgütlenme çalışmasını birleştirir. Kısacası, devrimci pratik bu saydığımız unsurların birliğidir. Kültürel alanı devrimci pratik alanından kovmak, devrimci pratiği filisten işgüzarlığına indirger. Böylece propaganda papağanlığa, ajitasyon küfüre, örgütlenme ise Kur'an ve tabanca üzerine yemin edilerek katılan İttihat ve Terakki Cemiyeti tipinde bir Gizli Cemiyete döner. Teorik çalışma, teori «kesmeye», alıntıcılığa dönüşür. Oysa, Marksist teori insanlığın en üstün kültürel ürünü olduğu için, onun propagandası, yani çeşitli emekçi gruplarının zihinlerinde *yeniden üretilmesi* de kültürel bir faaliyettir. En iyi propagandanın en çok konuşmayla, en iyi ajitasyonun da en çok bağırma ile yapıldığına inanan sözümona pratikçi filistenizm, aslında pratik adına lafabeliğinin en güzel örneğidir. Gerek propaganda ve gerekse ajitasyon lafabeliği ve bağırıp çağırma ile değil, propagandasını yaptığımız dünya görüşünü kavrayarak ve dünyayı dönüştürme, tarihi ellerinde tutma çöşküsü hissederek gerçekleştirilebilir. Bu kavrayış ve bu çöşku, ancak Marksizm bütün boyutlarıyla kavrandığında, tarihsel gelişim içindeki yerine oturtulduğunda ve insanlık kültürünün bütünselliği çerçevesinde anlaşıldığında elde edilebilir.

Çeşitli veçhelerini sıralamaya çalıştığımız çarklı-erkanı harp filistenizmi, işte bütün bu yönleriyle sosyalist hareketin kültüre karşı alması gereken devrimci tavırın önünde önemli bir engel oluşturur. *Birinci olarak*, bilgilenme düşmanlığını körükler, sosyalistlerin *düşü-*

nen, (yaratan ve dönüştüren) bireyler değil, emir uygulayan komitacılar olmalarını ister. *İkinci olarak*, Marksizmi kültürel bir ürün, gelişen ve değişen canlı bir faaliyet olarak değil, bir Kutsal Kitap, bir direktifler dizisi olarak kavrar, böylece onu kısırlaştırır. *Üçüncü olarak*, proletarya enternasyonalizmini boş bir kalıp olarak ele alır. Sosyalistlerin Marksizmi tarihte ortaya çıkmış olduğu gibi, enternasyonal bir ürün olarak değil, dar millî sınırlar çerçevesinde değerlendirmelerini ister. *Dördüncü olarak*, entellektüel faaliyeti ekonomik temelin basit bir izdüşümü olarak görür, bu faaliyet alanını pratikte burjuvaziye terkeder.

Bu anlayışa karşı savunacağımız görüş şu olmalıdır: Marksizm koca bir insanlık kültüründen damıtılmış, o kültürün en gelişkin ürünlerini temel almış bir dünya görüşüdür. Onun değişen koşullar altında yeniden kavranması ve yeniden üretilmesi, ancak onun ortaya çıktığı dönemdeki canlılıkta bir kültürel ortamda mümkündür. Oysa burjuvazi ,bir zamanlar kendi yarattığı bu ortamı bugün boğmaya çalışmaktadır. Bu yüzden insanlık kültürünün millî sınırlar gözetilmeksizin proletaryanın olduğunu ve Marksizmi ancak onu yaratan değerlerle birlikte ve onların temelinde kavrayacağımızı gözönünde tutarak; burjuvazinin bize çizdiği tüm sınırları reddederek, geleceğin toplumunun kültürünü yaratma mücadelesine geçmiş kültürün en yetkin ürünlerini inkâr temelinde yeniden canlandırarak başlamamız gerekir. Bu görev, Türkiye özelinde daha da karmaşık ve zordur, çünkü karşıımızdaki engeller sadece burjuvazinin koyduğu engeller değildir, aynı zamanda içinde yaşadığımız toplumun özelliklerinden kaynaklanan düşünce kalıpları, karşıımızda değil içimizde bir engel oluştururlar. Bu engeli aşmanın tek yolu, filistenizmin her türlüünü sınıf mücadelesinin dinamiği içinde tanıyacak ve ortadan silecek olan proletaryanın bu mücadelede bir bütün olarak insiyatifi eline almasıdır.

KURTULUŞ